

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA APLIKOVANÉ GEOINFORMATIKY A
ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

KULTURNÍ HODNOTY KRAJINY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Eva Klápšťová
Diplomant: Bc. Kateřina Zikmundová

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Kulturní hodnoty krajiny* vypracovala samostatně pod vedením Ing. Evy Klápšřové a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy České zemědělské univerzity v Praze a Fakulty životního prostředí ČZU.

V Praze dne 29. března 2013

---

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Evě Klápšťové za cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této práce. Dále bych ráda poděkovala paní Ing. Daně Selingerové, starostky obce Ludvíkov za konzultaci a panu Karlu Michalusovi ze spolku Přátelé Vrbenska za poskytnutí užitečných podkladů pro praktickou část této práce.

V Praze dne 29. března 2013

---

vlastnoruční podpis autora

Abstrakt

Úvodní část práce je věnována prozkoumání pojmu krajina a dále pak charakterizuje krajinný ráz. Část druhá popisuje kulturu, věnuje se pojmu hodnota, kulturní hodnota krajiny a dedikuje velkou pozornost ochraně hodnot. Jakémukoliv hodnocení krajiny, jejího vnímání i funkcím je třeba věnovat velký zájem. Jedině tak se lze totiž přiblížit takovému způsobu správy, ochrany a plánování krajiny, který bude ohleduplný a přijatelný pro většinu uživatelů naší krajiny. Tato kapitola zároveň přibližuje památkovou péči na národní a současně mezinárodní úrovni. Třetí kapitola je souhrnem základních charakteristik řešeného území, popisuje širší vztahy, přírodu i historii kraje. Uvádí se zde stručný popis mikroregionu s mapovými podklady a vznik jednotlivých obcí.

Tak je vytvořen terminologický základ k pozvolnému přechodu ke čtvrté kapitole, k hlavnímu cíli této práce. Přesněji tedy k analýze hodnot území mikroregionu Vrbensko. Práce se hlouběji zabývá charakteristikou hodnot mikroregionu nezahrnutých v územním plánování. Hodnot, které nemají navrženou žádnou legislativní ochranu, ale přesto jsou natolik atraktivní, zajímavé svým vzhledem či minulostí. Je třeba tyto hodnoty chránit mnohem pečlivěji nebo alespoň zahrnout do plánů péče a ochrany na vyšší než současné úrovni a přenechat tak nastupujícím generacím i další skvosty z dob minulých. Mám za to, že tato kategorie je pro rozvoj regionu, jak hospodářského tak ekonomického, jedna z nejrelevantnějších.

Ambicí této práce je uvedení maximálního výčtu všech druhů, typů či kategorií kulturních hodnot mikroregionu a upozornění na různorodost tohoto fondu. Dospěla jsem tak k závěru, že mikroregion skýtá nespočet kulturních hodnot, které nemají žádnou legislativní ochranu, avšak na jejich zachování se významně podílí například iniciativy za podpory místních obyvatel.

Klíčová slova

krajina, hodnota krajiny, kultura, kulturní hodnota, nástroje územního plánování

Abstract

In the introductory part of the thesis the author explores the term landscape and characterizes landscape character. In the second part she describes culture, deals with the term value, cultural value of landscape and dedicates great attention to protection of values. Any evaluation of landscape, its perception and functions need to receive significant attention. This is the only way how to get closer to a way of landscape management, protection and planning that would be considerate and acceptable for most of the users of our landscape. This chapter also outlines conservation on the national as well as international level. The third chapter summarizes the basic characteristics of the examined area, describes wider relationships, the nature and history of the area. The author briefly describes the microregion including providing maps and information on the history of the municipalities.

The above content builds the terminological basis and enables to gradually move to the forth chapter - the main objective of the thesis. More precisely the author aims for analysing the values of the Vrbensko microregion. Further she compares the specified and not specified values of the area with particular land plans of the municipalities and proposed value protection.

The author of the thesis deals more deeply with the features of values of the microregion that are not included in land planning. I. e. values for which no legislative protection is designed, but which are regardless of this fact very attractive and interesting for their appearance or history. These values need to be protected much more carefully or at least be included in management and protection plans on a level higher than the current one, and so other jewels of the past should be passed down to the future generations, too. In my opinion this category belongs to the most relevant ones for the economic development of the region.

The ambition of this thesis is to state maximum inventory of all sorts, types or categories of cultural values of the microregion and pointing out the diversity of this collection. The author arrived at the conclusion that the microregion disposes of a great many of cultural values without any legislative protection. Nevertheless, their preservation is significantly supported by initiatives of local inhabitants among others.

Keywords

landscape, landscape value, culture, cultural value, land planning tools

ÚVOD	6
CÍL PRÁCE	8
1. KRAJINA, KRAJINNÝ RÁZ	9
<i>Krajiny v různých pojetích</i>	10
1.1 KRAJINNÝ RÁZ.....	14
<i>Charakteristika krajinného rázu</i>	14
<i>Hodnocení krajinného rázu</i>	15
2. KULTURA, HODNOTA A JEJICH OCHRANA	16
2.1 HODNOTA	16
2.1.1 <i>Kulturní hodnoty krajiny</i>	19
2.2 OCHRANA KULTURNÍCH HODNOT KRAJINY	22
2.2.1 LEGISLATIVNÍ OCHRANA	23
2.2.1.1 <i>Ochrana kulturních hodnot ze zákona</i>	24
2.2.1.2 <i>Ochrana kulturních hodnot ve světě</i>	26
2.2.1.3 <i>Ochrana kulturních hodnot prostřednictvím územního plánování</i>	30
2.2.2 SPOLEČENSKÁ OCHRANA.....	32
3. CHARAKTERISTIKA MIKROREGIONU VRBENSKO A JEDNOTIVÝCH OBCÍ	33
ŠIRŠÍ VZTAHY	33
PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	34
HISTORIE	35
3.1 MIKROREGION VRBENSKO.....	35
3.1.1 <i>Karlova Studánka</i>	39
3.1.2 <i>Ludvíkov</i>	40
3.1.3 <i>Vrbno pod Pradědem</i>	40
3.1.4 <i>Karlovice</i>	42
3.1.5 <i>Široká Niva</i>	43
4. METODICKÝ POSTUP	45
4.1 VYMEZENÍ ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ.....	45
4.2 TYPOLOGIE HODNOT	45
4.3 SBĚR PODKLADŮ	46
4.3.1 <i>Seznam podkladů</i> :.....	46
4.4 TERÉNNÍ A OVĚŘOVACÍ PRŮZKUM ÚZEMÍ	47
4.5 VYPRACOVÁNÍ ANALÝZY HODNOT ÚZEMÍ A POROVNÁNÍ S ÚZEMNÍMI PLÁNY.....	47
5. ANALÝZA HODNOT ÚZEMÍ MIKROREGIONU VRBENSKO	49
5.1 KULTURNÍ HODNOTY CHRÁNĚNÉ PODLE ZVLÁŠTNÍCH PŘEDPISŮ.....	49
5.2 HODNOTY NECHRÁNĚNÉ ZVLÁŠTNÍMI PŘEDPISY	54
6. VÝSLEDKY	86
7. DISKUSE	90
ZÁVĚR	92
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	94
INTRNETOVÉ ZDROJE.....	95
SEZNAM PŘÍLOH	97
SEZNAM OBRÁZKŮ	98
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	100
SEZNAM KULTURNÍCH HODNOT	101

ÚVOD

Téma z oblasti kulturní hodnoty krajiny jsem si pro svou práci zvolila proto, že je to problematika, o kterou se velmi zajímám a jsem přesvědčena o jejím naprosto zásadním celospolečenském významu. Celková práce je výrazně spjata s mým vztahem k přírodě. Příroda a vše, co se k ní vztahuje, mne zajímá již od dětství. Obecně hodnoty můžeme chápat v mnoha různorodých rovinách. Tento pojem se používá v mnoha souvislostech a s mnoha výklady, i v této práci zjistíme nespočet různých náhledů na hodnotu. Nicméně vždycky se má na mysli něco podstatného pro existenci jevu či procesu, o jehož hodnotách se diskutuje. A vždycky do obsahu toho, co myslíme hodnotami, vstupuje i zkušenost. Hodnoty mají řadu rovin, mezi nimiž ta osobnostní patří ke stěžejním. Jde o jeden z rozhodujících zdrojů toho, jak daný jedinec vidí svět. A totéž lze v jistém smyslu říci i o hodnotách nějaké skupiny, společenství, národa, kultury či civilizace. Kulturní hodnoty patří k velmi často užívaným pojmům v mnoha vědních disciplínách, i v běžné řeči se s nimi často setkáváme. Hodnoty sociální, spirituální, estetické, přírodní. Náhled na kulturní hodnoty, ne vždy je mezi odbornou a laickou veřejností shodný. Laická veřejnost často vnímá kulturní hodnoty jako památky především věci či objekty staré a výtvarně výrazné, přičemž význam z památkového hlediska mohou mít objekty, zařízení i různé terénní pozůstatky nejenom historické, ale i z doby nedávno minulé. Kulturní hodnotou se tak stávají nejenom vrcholně umělecká díla, věci lidové tvorby nebo řemeslné či umělecko-řemeslné tvorby, ale také obecně všechno, co nás obklopuje a ovlivňuje naše vnímání a jednání. Jedná se o věci, hmotného či nehmotného charakteru, na jejichž zachování pro budoucí generace společnost vyslovila jednoznačně zájem. Nebo takové přírodní hodnoty, klenoty naší Země, v jakém jsou dnes stavu, co přenecháme dalším generacím, našim dětem. Rostou v nás obavy z všemocí peněz a bezmoci ducha, z bezohlednosti velkopodnikatelů a velkorestituentů, kteří přírodu drancují a devastují. Příroda, do níž člověk vstoupil, již není táž, jako příroda před člověkem a bez člověka. Je poznamenána jeho činností v dobrém i zlém. Je přetvořena, dostala novou podobu. Je to ovšem stále příroda, ale je člověkem pozměněna, je polidštěna, je to „druhá příroda“, svět věcí, v kterém člověk poznává sám sebe. Člověk mění svět o sobě ve svět pro sebe. Tato kapitola tak tvoří obecný úvod do problematiky krajiny, krajinného rázu, krajinných hodnot a jejich ochrany. Pokouší se vymezit základní pojmy z této oblasti, nastínit principy, význam a důležitost současné péče o krajinu.

S tím vším souvisí i další část této práce ochrana, regenerace a zachování hodnot. Téma ochrany hodnot území v sobě implicitně snoubí důležité rysy dnešní společnosti nového tisíciletí. Je to především kontrast současného dynamického životního stylu globální společnosti na jedné straně a potřeba kulturního rozjímání, sebevzdělávání a osvěty na straně druhé. Hodnoty slouží právě k uspokojování těchto „vyšších“ potřeb. Je nutné zavedení vhodných institucionálních nástrojů k jejich ochraně a péči o ně, jejichž správné využití pak stimuluje uspokojování kulturních potřeb i s pomocí tržních sil. Mnou vypracovaná analýza o hodnotách neuvedených

v územních plánech obcí mikroregionu vás vtáhne do problému a ukáže vám, které hodnoty území je třeba ještě chránit a pečovat o ně.

V atmosféře všeobecné prodejnosti a všeobecné koupitelnosti se člověk, po celá desetiletí morálně nekultivovaný, stává člověku vlkem více než dříve. Jak čelit těmto rizikům, jak pozitivně reagovat? Neznáme jiné cesty, než je láskyplná péče rodičů o zdravý vývoj dětí, než je oduševnělá a systematická práce učitelů a vychovatelů, než je příprava nových generací pro život svobodný a odpovědný, pro život v humanitní demokracii. Neznáme jiné cesty, než je sebeuvědomění a sebevýchova jedinců pevného charakteru a kultivovaného citu, než je vedení k práci a vzdělávání, k porozumění a solidaritě, k ochraně přírody, kulturních, estetických a historických hodnot, všech hodnot naší krajiny.

Práce je určena čtenářům z řad odborníků, zastupitelů obcí i laické veřejnosti. Předpokládám, že se práce stane inspirativní jak pro starosty obcí, pracovníky městského úřadu tak i pro organizace, občanská sdružení, která uvažují o podpoře a dalšího rozvoje cestovního ruchu v místním kraji a může sloužit jako podklad pro doplnění jevů a hodnot v územně analytických podkladech.

CÍL PRÁCE

Hlavním cílem práce je analýza kulturních hodnot mikroregionu Vrbensko. Zjištění kulturních hodnot mikroregionu, které nejsou zahrnuty v územních plánech obcí a jak je řešena jejich ochrana a regenerace.

Smyslem této práce je prozkoumání tohoto asi ne tolik pro turisty atraktivního regionu, vytvoření soupisu kulturních hodnot dle vlastního uvážení za podpory podkladů z literatury a historických materiálů. Seznamu hodnot, které nejsou uvedeny v územních plánech obcí, o kterých se ne jen v republice, ale ani v regionu samotném tolik neví. A současně navržení možné ochrany těchto hodnot tak, aby i v daleké budoucnosti mohli naši potomci něco z těchto atraktivit zhlédnout. Případně u některých z těchto hodnot navržení priorit, opatření k vhodnému využití z hlediska cestovního ruchu.

Mým záměrem je zatraktivnit tak místní kraj, případně rozšířit seznam kulturního dědictví, pokladů našeho státu a samozřejmě zviditelnit region z hlediska cestovního ruchu. Práce bude sloužit jako podklad pro doplnění hodnot v ÚAP a do nových či nezpracovaných územních plánů obcí. Tato práce bude dále využita starosty obcí pro další zpracování reklamních materiálů jednotlivých obcí, pro doplnění webových stránek obcí, pro rozšíření seznamu místních kulturních hodnot v rámci propagace obce nebo vytvoření nových naučných stezek regionu či doplnění těch současných. Kulturní hodnoty totiž neodmyslitelně souvisí jak s cestovním ruchem, tak s identitou místních obyvatel. To vše společně pak ovlivňuje místní ekonomiku a socioekonomický rozvoj obcí v regionu stejně tak jako životní styl obyvatel.

1. KRAJINA, KRAJINNÝ RÁZ

Jedná se o komplikovaný soubor vzájemně se ovlivňujících a společně souvisejících informací z různých oborů, který nelze pochopit pouhou analýzou jednotlivých segmentů, ale pouze komplexním a integrativním přístupem (SKLENIČKA, 2007). Jistě se všichni shodneme na tom, že krajina je jednoznačně fenoménem velmi těžko vymežitelným. Každý z autorů na krajinu pohlíží jinak, vždy pro svůj účel práce a pro svůj vnitřní pocit individuálně.

Krajina je heslem skloňovaným čím dál tím častěji v nejrozmanitějších oborech společenského života. Od politiky, vědu, kulturu, ale zásadní vliv má jistě krajina a s ní spojovaná témata především v přírodních vědách (KUČERA, KUČEROVÁ, 2011). Souhlasně zařadíme krajinu mezi ostatní pojmy vyskytující se v geografii, ekologii či environmentální výchově. Odborněji bychom krajinu identifikovali jako vybranou část zemského povrchu s typickou kombinací přírodních a kulturních charakteristik. Každý z nás vidí krajinu rozdílně, pro své potřeby ojedinele. *„Jinak vnímá krajinu architekt, jinak přírodovědec či historik, ekonom a zemědělec, umělec nebo politik“* (SKLENIČKA, 2007). Krajina je víceméně pojmem vědeckým, ale můžeme konstatovat, že jeho zjednodušenému významu rozumíme všichni, je nositelkou hodnot, důležitou součástí naší společné existence (KLÁPŠŤOVÁ, SVOBODOVÁ, 2012).

Pod pojmem krajina si mnozí z nás představují domov, rodnou zem, něco co je nám blízké, s čím se ztotožňujeme, ale také obvykle pod ním vidíme příběh, historku či vzpomínku s krajinou spojenou. To nám mohou nad míru hodnotně zprostředkovávat různé psané či zfilmované údaje, fotografie ale také malované obrázky nebo staré pohlednice. Krajina je zkrátka prostorem plným malebných pohledů a zákoutí (KUČERA, KUČEROVÁ, 2011).

Vše co nás obklopuje, čehož jsme členy, co mění naše jednání, celé toto okolí můžeme nazývat krajinou. Krajina má svůj specifický vývoj, charakterizuje se svým určitým chováním. Má individuálně sestavenou vnitřní konstrukci, tvářnost a je přirozeně ohraničena (DEMEK, 1974). Do krajiny často neúměrně zasahujeme, využíváme jejího potenciálu, měníme její vzhled nebo záměrně krajinu upravujeme ve svůj prospěch (KUČERA, KUČEROVÁ, 2011). V dnešní době se vyskytuje především krajina přetvořená člověkem tzv. krajina kulturní, ta čistá, netknutá lidským vlivem se objevuje již velice zřídka. Podrobněji se budu kulturní krajině věnovat ještě v další části této práce.

Je zde na místě, uvést Schamovu větu, *„že krajiny jsou na prvním místě kulturním jevem, jsou to konstrukty imaginace projektované do dřeva, vody a kamene.“* Mám za to, že tento výrok se stane v budoucnosti jistě hojně citovaný. Když v roce 1995 vydal americký autor Simon Shama obsáhlou knihu *Krajina a paměť*, nikdo netušil, jak velký zájem o tuto tematiku bude panovat i v dalších letech. Schama se pokouší o nalezení vztahu mezi krajinou a kulturou. Poukazuje na to, že v krajině jde kultura před přírodou a že teprve podle našich kulturních zvyklostí jsme schopni krajinu rozpoznávat. Jsem s těmito slovy ztotožněná a líbí se

mi jeho přístup ke krajině a jejího vztahu s kulturou. Lze říci, že krajina je výsledkem přírodního vývoje, zvyků a myšlení obyvatelstva, organizace a existence společnosti (SCHAMA, 1995).

Krajina může být brána jako citlivá kůže zemského povrchu, která trpělivě snáší další a další změny, již jí postupně přináší lidská ruka a čas. Místo kapliček nad studánkami s průzračnou vodou se tyčí podél cest reklamy na minerální vodu, přírodní prameny v lesích rozjezdila těžká technika a do polí roznesla chemická hnojiva. Vytvářejí se nové dominanty, reklamní billboardy a velkoplošné tabule u dálnic, hlavně ať je vidí i rychle projíždějící vůz. To jsou monumenty našeho času, totemy naší civilizace. V tomto kolotoči mají staré památky neobvyklou stabilitu, jsou zastavením času, obdarovávají kolemjdoucí, jsou kotvami bytí člověka k pevnému základu domova (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001).

Krajiny v různých pojetích

Dá se říci, že každá z podob hodnocení krajiny potřebuje vlastní definici. Pro účely této práce zde uvádím několik možných pojetí, mému tématu blízké. Předkládám zde bohatou koncepci krajiny od přísně racionálního přes historické až po poeticky umělecké. V širokém slova smyslu se krajina vyskytuje vlastně ve všech hodnoceních a jako taková má i své hodnoty. Polyfunkční rysy jsou společným znakem pro všechna tato hodnocení. Formulují zde jen některé:

Právní pojetí krajiny

Pojem krajina nám definuje i současná právní úprava. Věcná správnost této definice formulované v právní korektuře však není až tak přesná jako je tomu u odborného nebo vědeckého komentáře.

O výkladu zmíněného pojmu hovoří také mezinárodní dokument Evropská úmluva o krajině, sepsaná v roce 2000. „*Krajina znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních anebo lidských faktorů*“ (MZP, 2012). Zmíněná úmluva zahrnuje všechny druhy a typy krajín a je zcela jedno, zda je krajina narušená, obyčejná nebo výjimečná (KLÁPŠŤOVÁ, SVOBODOVÁ, 2012).

Český zákon o ochraně přírody a krajiny nám sděluje, že „*krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“ (zákon č. 114/92 Sb. §3, odst. 1, písmene m).

Architektonicko-obytné pojetí krajiny

Zde je patrně nejvhodnější uvést Žákovu definici obytné krajiny: „*oblast nebo obytné místo znamenající přírodní prostor přímo úmyslně určený nebo utvářený k přírodnímu obývání*“ (ŽÁK, 1947).

Krajina je náhodné dílo bujné přírody, ale jednoznačně se na její tvorbě podílí svou činností i úmysl člověka. Příroda nám dala podobu země, vodu, vzduch, rostliny či zvířata a to považujeme za základní prvek zrození krajiny. Člověk pak vytvořil vše ostatní, ať již to zapříčinil svoji prací, bezcitností nebo neohrabaností (SKLENIČKA, 2003).

Historické pojetí krajiny

Z historického nazírání je krajina územím, jež se po určitou dobu svérázně vyvíjelo geopoliticky, hospodářsky a kulturně v závislosti na přírodních podmínkách, vyplývajících v podstatě ze zeměpisné polohy (SKLENIČKA, 2003).

V období raného středověku se pojem krajina vůbec nevyskytoval. Existoval zde však tomu odpovídající název, a to pozemek, který obdělával jediný správce. Jinak řečeno jako místo, které mohl člověk vnímat z konkrétního stanoviště (PEŠKOVÁ, 1998).

Krajinně-ekologické pojetí krajiny

Zemský povrch má nestejnorodé složení a jeho část může být nazývána krajinou. Tato určitá část zemského zevnějšku se skládá z ekosystémů, které se navzájem ovlivňují a neustále se opakují v takovýchto podobách. To se dočteme v knize *Krajinná ekologie*, kterou lze považovat za základní odbornou literaturu určenou k bližšímu poznání krajiny a jejích složek (FORMAN, GODRON, 1993).

Demografické pojetí krajiny

Základním konceptem tohoto pojetí je krajina obhospodařovaná skupinou lidí, kteří mají společné charakteristické znaky a odlišují se od těch ostatních. Mezi ostatní skupinu obyvatel pak řadím populaci jiných národů, rozličných ras nebo dalších existujících kmenů (SKLENIČKA, 2003). Některými kulturami jako například Tibeťany je krajina chápána jako posvátný prostor. Krajina vysokých hor, hlubokých lesů a průzračných jezer je vnímána jako posvátnost, kterou je potřeba udržovat a obnovovat pravidelnými rituály.

Umělecké pojetí krajiny

Do tohoto kontextu zahrneme hned několik typů vnímání krajiny. Jedná se o krajinu malířskou, krajinu hudební nebo samozřejmě literární. Každá z nich se s vývojem lidského společenství výrazně mění. V malbách vidíme hluboké pouto mezi krajinou a člověkem. Díla Josefa Mánesa, Josefa Lady či Mikoláše Alše nám přináší malebné podvědomí o české krajině a poukazují na významnou spojitost člověka s přírodou (SKLENIČKA, 2003). V širším slova smyslu můžeme krajině porozumět jako takové scéně, obrazu. V nizozemském malířství 16. století sloužily krajinomalby k určitému způsobu reprezentace nebo jako abstraktní, nepředmětná společenská představa (OLWIG, 2002).

Hudební vnímání krajiny velmi často slyšíme především v lidových písních. Krásu české země nám představil i Josef Kajetán Tyl, jehož verše se staly naší státní hymnou. Významná hudební díla inspirovaná naší krajinou vytvořili celosvětově uznávaní umělci Dvořák, Smetana nebo Janáček. V literatuře se koncepce krajiny objevuje například v dílech K. H. Borovského, jehož rodná krajina ho očarovala. Ale také Mácha nebo Jirásek jsou autoři, u nichž je krajina a domovina na prvních příčkách pomyslného seznamu literárních koncepcí (SKLENIČKA, 2003).

Emocionální pojetí krajiny

Člověk má přístup ke krajině jako ke scéně lidských osudů, krajina je pro něj znakem identity domova, místem jeho zrození a věčných návratů (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001).

Sociální vztah ke krajině, kladný smysl pro kroky, které se v ní dějí, úcta k přírodním hodnotám to vše můžeme zařadit do emocionálního pojetí krajiny. Člověk si musí uvědomit, že je třeba si vážit hlavně toho, co nebylo vytvořeno jen lidským zapříčiněním ale toho, co nám dala do vínku příroda, co chceme zanechat těm druhým. Jaký postoj si vytvoří člověk ke své budoucnosti, takový přístup má pak i k budoucímu stavu krajiny. A jednomyslně se shodneme na tom, že v budoucí krajině chceme, aby žili naše děti (SKLENIČKA, 2003).

Zmíněné pojetí krajiny je i pro mne jedno z nezákladnějších. Vyrůstala jsem v takovéto krajině, v nádherném prostředí plném nenahraditelných hodnot, přírodních krás, hodnot vytvořených lidskou rukou avšak přednostně vyhotovené a vyobrazené samotnou přírodou. To vše bych ráda přenechala mým dětem, nejlépe v takovém stavu, v jakém jsem to poznala já.

Krajina nám umožňuje žít, je základním kamenem našeho bytí. Obýváním krajiny, jejím zušlechťováním a našim, ať už pozitivním nebo negativním vlivem, se stáváme její nedílnou součástí. Člověk se ztotožňuje s prostředím a má touhu se v něm dobře vyznat, tedy potřebuje někam patřit. Je to vztah člověka k místu, kde se narodil, kde prožil významnou část života. Uvědomujeme si, že pocit sounáležitosti je v mysli vyvoláván nejčastěji jedinečnými krajinnými prvky, jako je například rybník, potok, mýtina (SKLENIČKA, 2003).

Ekonomické pojetí krajiny

Ekonomické pojetí krajiny v sobě zahrnuje dva zásadní kroky člověka. Jedním je využívání rozlehlého prostoru krajiny ve vlastní užitek lidstva prostřednictvím například zemědělstvím nebo lesnictvím. Druhým činem je jednoznačně čerpání produkčního potenciálu země těžbou nerostných surovin (SKLENIČKA, 2003).

Kulturní krajina

Krajina vznikající za účasti člověka a přírody zároveň tak bychom mohly nazvat krajinu kulturní. Vyspělé civilizace si obvykle přizpůsobují podmínky pro svoji existenci, mění prostředí, které obývají, v němž pracují. Je to dáno stále se zvyšujícími nároky na život a vyšším životním stylem. Díky těmto činnostem se v podstatě nová uměle vytvořená, kulturní krajina objevuje.

Ráz původní přírodní krajiny je v důsledku ovlivňování lidstvem velmi výrazně měněn. Změna závisí na ekonomické úrovni obyvatel, na hustotě či době osídlení. Proto také existuje spousta autorů, kteří o rozličných stupních přeměny krajiny člověkem hovoří ve svých pracích. Já zde uvedu jen některé. Například Vorel dělí krajinu na kultivovanou, v níž se hospodářská činnost provádí v souladu s přírodními podmínkami, kam řadí například vinice nebo louky, dále devastovanou, jednoznačně krajina zničená těžbou surovin a krajina částečně narušená, která má

porušenou schopnost se sama obnovovat (VOREL, 2010). Sklenička pak do seznamu zařazuje harmonickou kulturní krajinu (SKLENIČKA, 2003). Čtyři další typy kulturní krajiny k té přírodní rozeznávají ve svém díle i Forman a Godron: městská, příměstská, obhospodařovaná a obdělávaná (FORMAN, GODRON, 1993).

Všechny aktivity, které se mohou v kulturní krajině vyskytnout a jistým způsobem se jí dotknout, musí být ve vzájemném souladu, jen tak bude kulturní krajina vyvážená a v harmonii. Tyto zájmové oblasti musí být jasně formulovány územním plánováním a rozsahem a nutností pozemkových úprav. Pouze důslednou provázaností těchto úkolů a nutnou koordinací činností lze docílit kýženého výsledku a vytvořit harmonickou kulturní krajinu (VOJTOVÁ, 2007).

Ve spojitosti s kulturní krajinou je nezbytné zde zmínit i důležitost drobných památek v krajině. Ty jsou vnímány hned v několika kategoriích, které stejně tak uvádím v oddíle typologie hodnot dále. Tradičně je vnímána jejich estetická hodnota jako významného elementu komponované krajiny. Krajiny, jež je zkrášlena o vizuální dominanty, o prvky terénního reliéfu, o symboly na trasách důležitých cest případně jejich rozcestí, o orientační a hraniční body, o architektonická nebo sochařská díla. Zároveň jsou tyto památky i nositelem silného emotivního a spirituálního vlivu. Tyto objekty se obvykle vážou ke konkrétním událostem, a proto jsou považována za památná až mystická místa (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001).

Struktura kulturní krajiny

Struktura krajiny je v podstatě jejím obrazem, ze kterého se dozvíme nejen o jejím dnešním stavu, ale třeba i o způsobech hospodaření v různých historických obdobích. Z krajinné struktury v každé době můžeme usuzovat na tehdejší hospodářskou situaci, stav lidské společnosti, míru narušení i dopady, které tyto faktory měly na stav krajiny a její následný vývoj (NĚMEC, J., POJER, F. a kol., 2007).

Kevin Lynch zasvěcuje čtenáře ve své knize *Obrazy města do krajiny*, jež lze zahrnout do pěti elementárních složek: cesty, okraje, oblasti, uzly a významné prvky. „*Oblasti jsou strukturované přítomností uzlů, definované okraji, protknuté cestami a nepravidelně rozsetými významnými prvky*“. Lynch v knize dokazuje, že záleží na individualitě člověka, ten vidí tyto složky dle své pozice pokaždé jinak (LYNCH, 2004). Lynch zkoumá, co znamená podoba určitého místa pro jeho populaci, jakým způsobem vzniká a čím je ovlivněna image místa. Image je prvotním principem pro určování směru či polohy člověka v prostoru.

Z Lynce vychází i Vorel, který tvrdí, že v krajině se objevují celkem tři typy objektů vnímaných člověkem: *uzly, sítě a povrchy*. Mezi uzly a sítěmi existuje určitá hierarchie (VOREL, 2010).

Výrazný charakter kulturní krajiny vykazuje i totožnost krajiny neboli její identitu. Krajinná totožnost se vyznačuje určitými dávnými záznamy lidského vývoje a kulturním či spirituálním obsahem. Estetický charakter krajiny pak utváří estetické hodnoty v krajině, jež jsou tvořeny množstvím civilizačních a přírodních prvků (VOJTOVÁ, 2007).

1.1 Krajinový ráz

Vizuální projev krajiny, který informuje o jejích přírodních, kulturních a historických hodnotách, je považován za typickou vlastnost tohoto prostředí a je nazýván krajinovým rázem nebo charakterem krajiny. Jedná se především o vjem zrakový a při prohlížení scén v krajině jsou hodnoceny tyto charakteristiky z hlediska významového i obsahového zároveň (VOJTOVÁ, 2007).

Po právní stránce je krajinový ráz v současné době upraven zákonem o ochraně přírody a krajiny. Především přírodní, kulturní a historické znaky konkrétního území tvoří celkový dojem krajinového rázu (zákon 114/1992 Sb.). Krajinový ráz je tímto zákonem chráněn před netečností člověka snižující jeho přírodní a estetickou hodnotu. Krajinový ráz odlišuje jedno místo od druhého. Ojedinelost krajiny tvoří neobvyklé charakteristické znaky krajinového rázu (KLÁPŠŤOVÁ, SVOBODOVÁ, 2012).

Zvýšenou hodnotu krajinového rázu mají místa s vyšším soustředěním jak přírodních, kulturních tak i historických hodnot. Zřetelné znaky a hodnoty krajinového rázu se v rámci zákona o územním plánování a stavebním řádu stávají územní limitou a mají dopad na omezení zastavitelnosti území (zákon č. 183/2006 Sb.).

Václav Cílek ve své práci *Krajina vnitřní a vnější* představuje: „*Genius loci je to, proč se na nějaké místo vracíme.*“ Zmiňovaný autor nás může seznámit s nejrůznějšími pohledy na krajinu, mluví-li o krajině a krajinovém rázu, zabývá se vlastně architekturou a urbanismem neboť právě tyto obory určují budoucí ráz země (CÍLEK, 2002).

Faktické umístění v krajině určujeme dle terénního reliéfu a ten je podstatnou složkou krajinového rázu. Důležité je, zde upozornit na velkoplošný způsob zemědělské výroby, který má velmi nepříznivý vliv na utváření krajinového rázu (VOJTOVÁ, 2007).

Charakteristika krajinového rázu

Výslednou tvář krajinového rázu nám v podstatě udávají skupiny osobitých vlastností, které lidské oko vnímá jako určitou charakteristiku daného místa. Tyto individuální znaky můžeme dále rozčlenit na dvě podstatné kategorie, dominantní, jež dávají konečný ráz krajiny v nadřazených celcích a hlavní, určující rázovitost krajiny v elementárních krajinách. Obvykle se mezi typické znaky řadí ještě třetí varianta, dotvářející ráz krajiny, tzv. znaky doprovodné (VOREL, 2010).

Jedním z převládajících prvků krajiny je jednoznačně tzv. dominanta, určující samotný styl krajiny. Dominantu krajiny můžeme klasifikovat hned podle několika různých hledisek. Například dle jejího vzniku nebo diferenciací její estetické hodnoty. Podílí-li se na vzniku dominanty lidská činnost, jedná se o dominantu kulturní. Mohou jimi být stavby, pozemky, které se dlouhodobě obhospodařují nebo lidmi změněný reliéf. Zrodí-li se dominanta za přičinění přírody, jde o přírodní dominantu krajiny. Zde řadíme například neobvyklé skalní útvary nebo rozlehlé vodní plochy jezer. Každá z dominant má svou vlastní estetickou hodnotu, kterou sledujeme svým vlivem do krajiny jako pozitivní, například zříceniny, rozhledny, skály, vodní toky nebo může mít určitou negativní estetickou hodnotu. Z hlediska

posuzování krajinného rázu se pak u negativního hodnocení vyjadřujeme poměrně rezervovaně, jedná se například o kabely vysokého napětí, televizní či telekomunikační věže, mosty, zemědělská síla (MÍCHAL, 1999; zákon č. 114/1992 Sb.).

Zpravidla zákon o státní památkové péči posuzuje hodnoty historických znaků krajiny. Mezi možné znaky zařazujeme určité objekty, společné vlastnosti případně typické symboly krajiny. Symboly mohou mít přiřazenou přírodní, historickou nebo kulturní hodnotu a k posouzení rázu krajiny jsou jednou z nejdůležitějších skupin. „*Jsou spoluvůrcem krajinné identity*“ (ŠMAJS, 2006).

Výše jsme si řekli, že krajinný ráz je tvořen třemi různými charakteristikami, podobně jako je tomu u symbolu. Tedy mluvíme o přírodní, kulturní a historické charakteristice krajinného rázu. Přírodními podmínkami je dána přírodní charakteristika. Patří sem podmínky klimatické, hydrogeologické nebo geologické, ale také současný status ekosystémů, které nás instruují jakým způsobem je krajina vlastně využívána.

Stylem užívání krajiny je prezentována kulturní charakteristika krajinného rázu. To co člověk v krajině dělá, jak s ní hospodaří, co za sebou svou činností nechává. Zahrnujeme zde lesnictví, zemědělství, těžbu surovin, stavby městských aglomerací případně provozování rekreačních zařízení. Zmiňované považujeme za asi nejvýznamnější krajinnotvorné funkce.

Poslední uváděnou charakteristikou krajinného rázu je charakteristika historická. Ta evidentně souvisí s vývojem přírodních a kulturních rysů určitého místa či oblasti a současně souvisí s kroky, které historie po sobě v krajině zanechala. Jedná se o přítomnost historických a památných hodnot s výskytem památek, památných zón, rezervací nebo významných míst (BUKÁČEK, MATĚJKA, 1999; LÖW, MÍCHAL, 2003).

Hodnocení krajinného rázu

Nejčastějším hodnotícím kritériem krajinného rázu je bezesporu jeho přírodní a estetická hodnota. Posuzující osoba díky svému smyslovému vnímání, především vizuálního vnímání, často rozčleňuje hodnotící prvky na pozitivní a negativní případně kombinací obou těchto kvalit. Oba tyto základní hodnotící prvky jsou co do významu hodnocení součástí všech charakteristik krajinného rázu.

Prostorové uspořádání vnímané oblasti, jejíž půvab se zakládá na ojedinělosti a neopakovatelnosti místa považujeme za věčné hledisko při posuzování estetické hodnoty krajinného rázu. Estetická hodnota krajinného rázu působí na člověka přívětivě. Podněcuje v něm dojem krásy a libosti, přírodní hodnota krajinného rázu odráží jeho pozitivně ohodnocené přírodní vlastnosti (BUKÁČEK, MATĚJKA, 1999; zákon 114/1992 Sb.).

2. KULTURA, HODNOTA A JEJICH OCHRANA

Věda o kultuře, odborně nazývaná kulturologie se zabývá významem a smyslem kultury v životě lidí. Kulturologie pochází ze složení dvou cizích slov, latinského slova *colere, cultur* – pěstovat a řeckého *logos* – věda, nauka. Jako speciální složka tohoto vědního oboru je brána filosofie kultury, ta se snaží rozluštit základní princip kultury, její specifikace a hodnoty.

Mezi filosofií kultury a axiologií, což odborný slovník definuje jako učení o hodnotách, jejich povaze, místě a vztazích, existuje vzájemná kontinuita. Samotnou kulturou můžeme rozumět integritu toho, v čem se hodnoty, které lidé uznávají, realizují. A jako hodnotou pak zase můžeme rozumět všechno to, o co lidé usilují jako o cíl, nebo co aspoň považují za prostředek při dosahování tohoto cíle (PRUDKÝ, 2009).

Kultura je jev hodnotový o tom nemůže být pochyb. Každá kultura je postavena na stupnici hodnot a hodnota je pro kulturologii nejdůležitější a klíčová poznávací kategorie. Bez vymezení této kategorie není prakticky žádná kultura definovatelná (RYBÁŘ, 2012).

Kultura jako pojem

Mezi jedny z nejsložitěji formulovatelných pojmů patří právě kultura. Ve slovnících a odborných knihách můžeme nalézt slovo kultura v pestrých jazykových významech, má mnoho různých smyslů, vyskytuje se v rozmanitých pointách. Sami předpokládáme, že ji můžeme zařadit mezi společenské vědy, přesto ji lze najít i ve vědách přírodních např. biologie nebo zemědělství.

Kulturu můžeme chápat jako souhrn hodnot vytvořených lidstvem. Něco s čím se člověk nerodí, ale musí se to naučit, převzít od starších. Co je nashromážděným výtvorem mnoha generací, o což lidé s úctou pečují. Kultura je to, co danou společnost spojuje a současně odlišuje od těch ostatních (KUČOVÁ, 2009).

Snad nejpřesněji definuje tento pojem Organizace spojených národů pro vědu a kulturu (UNESCO) a to v preambuli dokumentu Všeobecná deklarace UNESCO o kulturní diverzitě sepsané v roce 2001, která uvádí, že kultura je: *„soubor distinktivních duchovních a hmotných, intelektuálních i citových rysů, které charakterizují společnost nebo společenskou skupinu, a který zahrnuje vedle umění a písemnictví také způsoby života, způsoby soužití, hodnotové systémy, tradice a přesvědčení“* (UNESCO, 2011).

2.1 HODNOTA

V užším slova smyslu hovoříme o hodnotách jako o tom, co nám přináší uspokojení nebo co uspokojuje naše potřeby a zájmy. Hodnota je brána jako základní kulturní kategorie a odpovídá našim mravním a sociálním cílům. Pokud jde o podstatu pojmu hodnota, ta není jednoznačně v dějinách filozofie definována (PRUDKÝ a kol., 2009).

Z každodenního života víme, že zboží, které nakupujeme, má užitnou hodnotu, tedy schopnost uspokojit nějakou naši potřebu. Tím pádem slovo hodnota poukazuje především na ekonomický význam. Ale není to jen o něm. Existují hodnoty, které se nenakupují a neprodávají, hodnoty bez kterých by nebyl život – příroda, vzduch, sluneční světlo a teplo, déšť atd. Stejně tak jako v přírodě, tak i v oblastech společenského života prohlašujeme o nejrůznějších fenoménech, že se jedná právě o hodnotu. Rodina, domov, řeč jsou pro většinu z nás hodnotami těmi nejvýznamnějšími. Často si ceníme čestnosti, poctivosti, pravdomluvnosti. Když mluvíme o hodnotách, máme na mysli nejen to co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co cítíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci (KUČEROVÁ, 1996).

Ve výchově a vzdělávání nejde jen o to, co se stává hodnotou, ale i to, co má být jako hodnota poznáno, uznáno a přijato. Naštěstí se zvyšuje úsilí naučit společnost hodnotám, soustředí se na to, co stojí za to, aby se stalo předmětem chránění, jako je např. vzdělání, kulturní dědictví nebo tvořivost. V současnosti je nesporně důležité učit se hodnotám, hodnotit a skutečné hodnoty vytvářet a následně je chránit (KUČEROVÁ, 1996).

Hodnota může být dána: a) legislativně
b) společenským konsenzem (ENGLIŠ, 1947).

Hodnota, její smysl a význam je uveden i v základních ústavních listinách naší země. Jde především o Listinu základních práv a svobod, v níž základní práva a svobody vyjadřují vztah mezi státem a občanem a Ústavu České republiky, jež je základním zákonem České republiky vystupující pod č. 1/1993 Sb.

V části 2.2 této práce se blíže zabývám ochranou kulturních hodnot. Považuji za nutné zde uvést obecné zásady obsažené v Listině základních práv a svobod, které se ochrany kulturních hodnot bezprostředně týkají. Jedná se zejména o právo:

- na lidskou důstojnost a čest
- na soukromí
- vlastnit majetek a svobodně s ním nakládat
- na vzdělání
- na příznivé životní prostředí a šetrnost ke kulturnímu bohatství
- na sdružování
- podílet se na správě věcí veřejných.

Listina základních práv a svobod nám dále formuluje hospodářská, sociální a kulturní práva. Vykonáváme-li činnosti v rámci svých práv, nesmíme u toho ohrožovat ani ničit životní prostředí, přírodní zdroje nebo kulturní památky nad rozsah předepsaný v našem právním zákoně (VOJTOVÁ, 2007; zákon č. 1/1993 Sb.).

Spíše než o hodnotě je vhodné hovořit o kulturních hodnotách v množném čísle, protože je jich více a jsou různého druhu. Základem současného chápání

zůstává práce Aloise Riegla, který v knize *Moderní památková péče* vymezil pojmy hodnota stáří, historická hodnota a umělecká hodnota. Pravda je, že za hodnotné se dlouho považovaly pouze budovy buď velmi staré, nebo stavby s výraznou uměleckou hodnotou, případně díla významných tvůrců. V průběhu 20. století však došlo v chápání kulturních hodnot historických staveb k významným posunům. Absolutní stáří a umělecká kvalita již dávno nejsou jedinými kritérii. Jako je například stále se zvyšující zájem o industriální odkaz nebo ve stavebnictví o historické krovy. Významným posunem dopředu je v tomto ohledu dohodnocení hodnoty prostředí, které dokládají například i běžné stavby. Za výsledek tohoto posunu pak můžeme považovat vyhlášení památkových rezervací a zón. I stavby poměrně nedávno postavené, příkladem může být televizní vysílač Ještěd, jsou dnes za památky považovány (RIEGL, 2003).

Hodnota motivuje naše vnímání a jednání, záleží, jaký má pro nás význam, v čem vidíme její smysl. Vlastně vše, co se rozhodneme za hodnotu považovat, se hodnotou automaticky stává. Hodnoty mohou proudit z náboženských, etických nebo jiných společenských pravidel, stejně tak mohou být uvedeny v obyčejném právním předpise, tedy jsou ohrazeny zákonem (VOJTOVÁ, 2006).

Denně přemýšlíme o tom, že je něco dobré a něco špatné, něco důležité a něco méně důležité, něco se nám líbí a něco je škaredé, prostě neustále hodnotíme. Náš vztah ke světu, k přírodě, ke krajině, k lidem či společnosti samotné není jen o poznávání, ale často daleko více se jedná o vztah hodnotící. O čem je hodnocení, co je hodnota? Filozofie nám na tyto otázky nemůže dát jednoznačnou odpověď. Je sice pravda, že speciální filosofická disciplína axiologie neboli nauka o hodnotách, vznikla až v poslední třetině minulého století, ale hodnotami a hodnocením se filosofové zabývali již několik let zpátky (ENGLIŠ, 1947). Často je pro nás hodnotné to, co uspokojí naši potřebu, třeba potřebu uměleckého zážitku nebo překonání pocitu hladu či žízně. Většina z nás pokládá za hodnoty život, čest, přátelství nebo přírodu, krajinu či zemi.

Už kolem samotného pojmu hodnota není zcela jasno. Je obtížné ho definovat, což není nic neobvyklého, tyto problémy přinášejí všechny obecné pojmy, které nemůžeme podřazovat, ale pouze je přirovnáváme k pojům jiným. Hodnotou je něco, co být má, neboť už samo hodnocení předpokládá určitou svoji hodnotu (MARX, 2011). Ve filosofii se však setkáváme i s názorem, že samo hodnocení vychází pouze z konkrétního jedince, že je vázáno na určitého člověka a jeho momentální situaci či stav, že je výlučně jeho volbou a rozhodnutím (PRUDKÝ a kol., 2009). Zdánlivě libovolný postoj každého z nás se vztahuje k nějaké vlastnosti, činu nebo vztahu. V tomto případě můžeme hodnotu považovat za vlastnost, která je pro někoho zajímavá a jiného nikterak nevzruší. Stává se nám, že svůj žebříček hodnot měníme podle dosaženého věku, získaného vzdělání nebo zaměstnání. Nevyvozujeme vlastnosti jako je důležitost a nedůležitost jen z nějakého všeobecného systému, ani je nebereme jako východisko libovůle nebo pouhé dohody mezi zúčastněnými, ale bereme hodnocení jako lidskou každodenní činnost. Ne ve významu denního obstarávání, užívání, shánění a uspokojování potřeb, nýbrž jako

rozlišování podstatného a nepodstatného, důležitého a méně důležitého (KUČEROVÁ, 1996).

2.1.1 Kulturní hodnoty krajiny

Kulturní hodnota krajiny je v českém právním pojetí chráněná zákonem o ochraně přírody a krajiny podle paragrafu 12 (zákon 114/1992 Sb.). Každá krajina je originální. Kombinace jejich vlastností se nikdy neopakuje. Její regionální a lokální specifika můžeme vnímat také jako hodnotu. To, co snižuje současnou hodnotu krajiny, jsou například neuspořádané struktury krajiny, špatně lokalizovaná zástavba a nepůvodní, indiferentní stavby, jak popisuje například Hron ve své knize (HRON, 1999).

Z mezinárodního hlediska je nutné zde zmínit důležité společenské pravidlo, jež vyplývá z přijetí Evropské úmluvy o krajině z roku 2000, sepsané ve Florencii. Česká republika k tomuto paktu přistoupila v roce 2005 v lednu. Cílem ujednání bylo posílit ochranu krajiny, podpořit péči o ni a krajinné plánování a tím lépe organizovat evropskou spolupráci v záležitostech týkajících se právě ochrany krajiny (VOREL, 2010). O této mezinárodní dohodě se blíže rozhovořím v části 2.2.1.2 ochrana kulturních hodnot ve světě.

V současnosti se stává velkým nebezpečím výstavba nepůvodních, dimenzionálně a typově nevhodných staveb (HRON, 1999). V tomto případě nejde jen o jejich tvarovou nevhodnost, ale také jejich špatné umístění a narušení typických poměrů utvářející dnešní hodnoty, kvalitu a zvláštnosti sídel či krajinného prostředí. Typický krajinný vzhled vytváří tzv. krajinný obraz. Typický krajinný ráz pak ztělesňuje kulturní, přírodní a historické hodnoty krajiny, ale také jej reprezentuje regionální a místní krajinný charakter (VOJTOVÁ, 2007). Kulturní hodnoty historických staveb a jimi tvořeného prostředí jsou spojeny s historickou věrohodností, schopností vydávat svědectví o minulosti, s architektonickou kvalitou, s estetickou a emocionální působivostí, se stářím, s hodnotou autorského díla a dalšími možnostmi.

Hodnoty krajiny vznikají jako výsledek hodnocení krajiny z hlediska vlastností, kterými se vyznačuje a z hlediska funkcí, které plní (VOJTOVÁ, 2007).

Funkce krajiny

Krajina plní několik funkcí jako je například obytná, výrobní a dopravní, rekreační, ochranná, vodohospodářská nebo to mohou být funkce poznávací, obranné. Jen výjimečně plní krajina jen jediný úkol neboli je monofunkční, většinou se jedná o dva a více úkolů současně a máme na mysli tedy to, že krajinu považujeme za polyfunkční (VOREL, 2010).

Ekologická funkce krajiny se zakládá na tom, že krajina je prostředím pro faunu a floru a zároveň pro člověka. Vlastnosti krajiny ovlivňují její řádnou funkčnost a kvalitu prostředí pro bydlení, práci nebo rekreaci. *Ekonomická* funkce krajiny spočívá v eventualitě využití přírodního potenciálu, zemědělského a lesního hospodářství, s rozvojem osídlení či s rozmachem výroby a technické infrastruktury. *Kulturně-sociální* funkce krajiny staví na tom, že krajina vytváří harmonické a

esteticky působivé prostředí pro život nebo pro obnovu fyzických a duševních sil. Tato funkce je především naučná a vzdělávací a díky historickému vývoji jsou její součástí například místa s duchovním významem nebo místa s přírodovědeckou a památkovou hodnotou (VOREL, 2010).

O funkcích krajiny můžeme hovořit i jako o jejich hodnotách. Její funkčnost nám vytváří například esteticky harmonickou krajinu k bydlení nebo k nasbírání nových sil. Má pro nás význam při vzdělávání. Každá z funkcí zasahuje nějakým způsobem do existence a kvality našeho života.

Krajina je vymezeným prostorem k uskutečňování našich některých potřeb resp. funkcí, jako je třeba funkce obytná nebo rekreační. Změnou přírodních, kulturních nebo estetických hodnot krajiny dochází následně k ovlivnění prostředí, ve kterém člověk vyrůstá (VOJTOVÁ, 2007).

- Další možné typy hodnot lze vyčíst například v Millennium Ecosystem Assessment (MEA), jehož cílem bylo zhodnocení důsledků změn ekosystému pro lidský blahobyt. MEA vytvořil základ pro zlepšení ochrany a udržitelné využívání těchto systémů. Lidé podle výzkumu prováděného Research Boxem v Millenium Ecosystem Assessment popsali a identifikovali různé služby krajiny, které lze považovat za kulturní hodnoty krajiny (MEA, 2005; RESEARCH, 2009).

Vzdělávací hodnoty

Důležitou součástí krajiny, zejména pro obyvatele měst. Lidé se snaží své děti naučit, co znamená pojem „naturální“ krajina, například prostřednictvím naučných stezek či aktivních kurzů, je třeba při tom využívat zdroje informací jako je například nástěnka naučné stezky.

Rekreační hodnoty

Hodnoty spojované s trávením volného času či s aktivitami, které jsou pro nás příjemné. Často je hodnota spojená s místem jako jsou například městské parky nebo pláže, také s místy, která mají snadný přístup a často předpokládá organizovanou nebo skupinovou činnost.

Hodnoty vyvolávající klid

Hodnoty vyvolávající okamžiky ticha a uvolnění. Je považována za významnou kulturní hodnotu, která nalézá prostor a klid, jedná se o tzv. intimní prostor. Velmi důležité je vnímání odlehlosti, hodnoty dodávající pocit klidu, ticha, nehybnosti.

Útěk od všeho

Může být relativně snadné dosáhnout i v místních krajinách, hodnota vyžaduje pocit odlehlosti, zejména absence lidí. Hodnota popisována jako uniknout od stresu nebo spojená se vztahem k velkému množství práce, od níž je potřeba utéct. Ale může také představovat zcela prostě být dospělý nebo návrat do dětství.

Smysl pro dějiny

Nebo také hodnota se smyslem k dědictví. Kulturní hodnoty nikoliv jen ve vztahu k zříceninám a hradům, ale spíše v jeho širším smyslu jako „příroda a jak stál člověk po staletí v ní“. Smysl pro historii a kontinuitu místa, kde lidská noha již vstoupila dávno před tím.

Zdraví a cvičení

Úzce souvisí s aspekty stresovými, ale také se týká především lidí toužících po zdravém životním stylu a zdravého cvičení. Zlepšení fyzického zdraví v atraktivním prostředí přírody. Prostřednictvím místní dostupné krajiny vykonávat fyzické aktivity a zdravé cvičení. Pocit z lepšího čistícího účinku přírodního prostředí na naše zdraví (RESEARCH, 2009).

Dle Stephensonové lze do kulturních hodnot zahrnout nejen kulturně podmíněné prvky, jako je lidová architektura nebo pověsti, ale také prvky přírodní, které jsou vnímány prostřednictvím kultury (STEPHENSON, 2008). Příkladem může být náš národní symbol hora Říp, jež nebereme jako zdroj stavebního materiálu.

Historické hodnoty

Historické hodnoty jsou významnou tematickou oblastí především z hlediska vývoje lidské společnosti. Jevy vycházející z tohoto stanoviska jsou nedotknutelně spojeny právě s historií. Existují památkově chráněné objekty případně celé oblasti, mohou to být historicky významná architektonická díla nebo jiné složky historického dědictví (BEČKA a kol., 2010).

Územní historii a jeho sebeuvědomění představují tyto hodnoty. Jsou klíčové pro místní populaci, podporující její sebeurčení, ale také pro turistickou atraktivitu území jsou nezastupitelné (MAIER, 2008). U některých historických hodnot dochází k překryvu s hodnotami kulturními nebo urbanistickými. Mezi nejčastěji monitorované hodnoty s vlastností historickou, kulturní nebo urbanistickou řadíme nemovité památky, architektonicky cenné a historicky významné stavby a soubory, místa významných událostí a památkové zóny a rezervace. Ty mají i poměrně dostačující legislativní ochranu (BEČKA a kol., 2010; zákon č. 183/2006 Sb.). Ovšem je velmi smutné, že legislativní ochraně hodnot se těší jen třetina všech monitorovaných hodnot.

Urbanistické hodnoty

Pojem urbanistická hodnota není formulována žádným předpisem. Pokud vycházíme z metodiky k vyhlášce o územně analytických podkladech, pak je urbanistická hodnota „*území s historicky i esteticky cennou urbanistickou kompozicí, zahrnující části sídel, rozptýlené zástavby nebo urbanizované krajiny*“ (vyhláška č. 500/2006 Sb.). Existují ještě další úkazy, které lze za součásti urbanistické hodnoty považovat a to: stavební dominanty, vyhlídkové body a významně rozprostřená sídla. Těchto významných urbanistických hodnot se vyskytuje poměrně malé množství a žádná z nich není dostatečně právně chráněna. To klade zvýšené nároky na jejich ochranu jinými prostředky, zejména územním a regulačním plánem. Snad právě proto jsou ve vyhlášce urbanistické hodnoty spolu s architektonickými brány za hlavní součást obsahu výkresu hodnot územně analytických podkladů (BEČKA a kol., 2010).

2.2 OCHRANA KULTURNÍCH HODNOT KRAJINY

Ochrana kulturního bohatství země tvoří významnou součást ochrany životního prostředí. Máme morální povinnost předat dalším generacím toto bohatství nezmenšené. Kulturní památky jsou součástí prostředí, v kterém žijeme a pracujeme. Jejich ochrana je občanskou povinností každého z nás i povinností vyplývající ze zákona (ŠKODA, ŠKODOVÁ, 1986).

Naše hospodářská v mnoha případech i kulturní úroveň se přímo odvíjí od stavu přírody a krajiny jako součásti národního kapitálu. Krajina a příroda hraje velmi důležitou roli při utváření prostředí, kultury a života společnosti, proto zajištění její ochrany by mělo být jednou z priorit veřejného zájmu. Záměrem je chránit přírodní oblasti, jež člověk svým vlivem výrazně nenarušil a zároveň tvořit krajinu harmonickou a esteticky vyrovnanou, ekologicky ustálenou a stále produkční kulturní krajinu (SKLENIČKA, 2003).

Hodnota je důvodem pro ochranu. Jinak řečeno, smysl slova ochrana vychází z předpokladu hodnoty nebo už jako vzácnosti, něčeho co zaniká, něčeho co je originální anebo ojedinělé, specifické, charakteristické (HRON, 1999).

Nástroje pro ochranu kulturních hodnot krajiny má především ministerstvo životního prostředí a ministerstvo kultury se Státní památkovou péčí. Památková péče je kombinací institucionálních a legislativních opatření, jimiž se společnost snaží o uchování vybraných částí dědictví minulosti. Památky jsou evidovány, důsledně prozkoumávány, aby jejich všestranná znalost byla východiskem ke stanovení jejich ochrany (NPU, 2011).

Objekt i metody ochrany přírody se mění s vývojem přírodních věd, a ty se vyvíjejí neustále. Chceme-li zachovat co nejvíc z diverzity života kolem nás, investujeme peníze, kterých je vždy nedostatek do systematictějších a koordinovanějších činností k tomu směřujících.

Tématem územní ochrany byly a jsou nejen čistě přírodní stanoviště, ale i mnoho míst, která za svou pestrost a druhové bohatství vděčí dlouholeté lidské činnosti, citlivému hospodaření v krajině. Přibližně od 50. let minulého století se začal pasivní přístup měnit v pojetí dynamické, vycházející z odborného poznání všech ekologických procesů, které v jednotlivých typech naší krajiny probíhají. Éra aktivní péče, nebo též managementu, tak přinesla a přináší do řady území množství nových aktivit. Patří k nim řízená pastva, pravidelné kosení luk a jejich přihnojování, odstraňování nežádoucích dřevin nebo plevelů, likvidace invazních rostlin, vyhrnování rybníků, aktivní péče o genofond kriticky ohrožených organismů, revitalizace krajiny s narušeným vodním režimem v důsledku odvodňování z minulosti a další nezvyklé, ale potřebné aktivity, včetně aktivní komunikace a spolupráce s majiteli pozemků a zemědělci. Co, kdy a jak dělat, to je předmětem přesných plánů péče, obvykle na období deseti let. To vše vyžaduje nejen vysokou odbornou erudici, ale především dostatečný zdroj finančních prostředků. Proto vznikla řada programů péče o krajinu, jak národních, tak evropských. Bez nich by moderní ochrana a využívání krajiny zůstaly jen v rovině zbožných přání (PATZELT, 2011).

Jednou z nejdůležitějších činností pro zachování kulturní krajiny a její následující péče je důsledné a neustálé poučování společnosti. Nejširší veřejnost, hosté a uživatelé krajiny musí být systematicky seznamováni s hodnotami, které krajina vlastní, s problémy, které se v ní vyskytují, jaký je stav dnešní krajiny. Z tohoto hlediska je klíčové, aby lidé krajině porozuměli, aby je problémy krajiny zaujaly, aby jim připadaly významné a důležité. Pouze ti lidé, kteří jsou kvalitně instruováni, kteří mají porozumění a osobní vztah ke krajině, mohou chápat, že její hodnoty jsou blahodárné pro sociální a ekonomický rozkvet území, a to prostřednictvím rekreace, turistiky, poznávání a jistě i nejrůznějších dotací do ochrany přírody a památkové péče (VOREL, 2010).

2.2.1 Legislativní ochrana

Prostřednictvím vyhlášek, předpisů či jiných dostatečných podpor v zákoně mohou být některé hodnoty přijatelně chráněny, využívají tzv. tvrdé ochrany. V kontextu územního plánování jde o limity nebo regulativy. Legislativně jsou chráněny hodnoty, které zastávají obecný postoj společnosti, že jsou významné nebo nepochybně přináší hojnost pro společnost (BEČKA, KLÁPŠŤOVÁ, KLÁPŠŤĚ, 2012).

Limity jsou závazné podmínky realizovatelnosti záměrů vyplývajících z územního plánování. Určují účel, způsob, ohraničení a podmínky uspořádání a využití území. Stanovují nepřekročitelnou hranici nebo rozpětí pro využití a uspořádání území. Potřeba omezit využití území vzniká z celé řady důvodů, k nejčastějším patří důvody zaměřené na ochranu zdraví lidí, životního prostředí, vymezení obecných zejména technických podmínek výstavby a ostatních aktivit člověka.

Je možné říci, že potřeba limitů:

- vyplývá z Listiny základních práv a svobod - má chránit základní práva člověka v území, tedy právo na přiměřený prostor a v něm obsažené životní podmínky a zdraví obyvatel,
- je vyvolána potřebou ochrany přírody a krajiny,
- je spojena s vymezením obecných podmínek výstavby,
- je dána potřebou zajištění údajů pro zpracování územně plánovací dokumentace apod.

Primární podmínkou pro třídění limitů je využití a utváření území ve městech a obcích. Podle Ústavu územního rozvoje členíme limity celkem do sedmi kategorií. Pro potřeby této práce zde vyjmenuji pouze ty, které se váží ke kulturním hodnotám krajiny a to z bodu č. 5. Ochrana přírody a krajiny a z bodu č. 6. Ochrana památek (ÚUR, 2011):

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

Zvláště chráněná území

Chráněná krajinná oblast, Národní přírodní rezervace, Přírodní rezervace, Národní přírodní památka, Přírodní památka, Ochrana krajinného rázu, Ochrana přechodně chráněných ploch.

Všeobecná ochrana krajiny

Významný krajinný prvek, Přírodní park, Památné stromy, Dřeviny rostoucí mimo les.

OCHRANA PAMÁTEK

Památkově chráněná území a objekty

Kulturní památka, Národní kulturní památka, Památková rezervace (městská, vesnická, archeologická), Památková zóna (městská, vesnická, krajinná), (ÚUR, 2011).

Uvedené limity se váží ke kulturním hodnotám krajiny a já ve své praktické části také některé z nich zmiňuji. Bližší popis limitů, jež se týkají mé analýzy v části č. 5, a jejich důvody limitování je uveden v *příloze č. 5*.

2.2.1.1 Ochrana kulturních hodnot ze zákona

Podle zákona o ochraně přírody a krajiny jsou chráněna zachovalá velice cenná území, která jsou charakteristickým rysem naší krajiny. Území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná lze vyhlásit za zvláště chráněná a přitom stanovit podmínky jejich ochrany. V rámci obecné ochrany přírody jsou chráněny významné krajinné prvky, krajinný ráz a jsou vytvářeny systémy ekologické stability. Všechny tyto aspekty mají významný vliv na územní rozvoj (VOREL, 2010; zákon č. 114/1992 Sb.).

Za hlavní památkářský právní předpis je považován zákon o státní památkové péči, na jehož základě je pak chráněna určitá konkrétní skupina památek z památkového fondu České republiky. Ten tvoří hmotné kulturní dědictví naší země, movité, nemovité kulturní památky a památkově chráněná území jako jsou památkové zóny a rezervace. Za národní kulturní památku pak vláda svým nařízením prohlašuje ty nejvýznamnější kulturní památky (NPU, 2011; zákon č.20/1987 Sb.). Obecný význam kulturní památky vystihuje zmíněný zákon jako movité či nemovité věci, případně jejich soubory, jež jsou za kulturní památku ministerstvem kultury prohlášeny. Jedná se o záležitosti, dokladující naši historii, styl rozvoje společnosti nebo mají jasnou spojitost k významným událostem, místům či osobnostem (SKLENIČKA, 2003; zákon č. 20/1987 Sb.). Kulturními památkami mohou být například semínka pěstovaných rostlin, vyrůstající v mladší době kamenné, kdy se v naší zemi objevili první zemědělci (ŠKODA, ŠKODOVÁ, 1986).

Kulturní památky movité, neboli přemístitelné, jako jsou nástroje, zbraně, nářadí, nádoby, šperky, najdeme většinou v muzeích, pokud se s nimi nesetkáme při nějakém náhodném nálezů v terénu. Nemovité kulturní památky jsou pevně spjaté s terénem a setkáváme se s nimi v krajině. Nejstarší archeologickou nemovitou památkou je jeskyně, nejstarší obydlí člověka. Nejčastější archeologickou nemovitou

památkou jsou hradiště, mezi ty pozoruhodné řadíme pak mohyly, které jsou často seskupené v mohylová pohřebiště. Dnes jsou tyto archeologické kulturní památky svědectvím o vyspělosti výroby, uměleckém cítění a životě lidí příslušné doby (ŠKODA, ŠKODOVÁ, 1986).

Státní památková péče trvá na našem území od roku 1850, kdy byla ve Vídni založena Centrální komise pro ochranu památek. Teorie české památkové péče se opírá o řadu mezinárodně přijatých dokumentů, o nichž budu psát v následujícím oddíle. Současná památková péče není subjektivní záležitost, ale odborná disciplína s dlouhou tradicí, propracovanou teorií a se zakotvením v evropském, potažmo světovém kulturním kontextu.

Památková péče je v současné době společenskou nezbytností a ne pouze koníčkem jednotlivce. Na začátku minulého století se památková péče snažila teoreticky i prakticky vyřešit problémy, spojené s identifikací hodnot historické památky a následně s optimálním způsobem její obnovy. Po druhé světové válce bylo nutné zachraňovat historické hodnoty v opuštěných, někdy postupně devastovaných městech a vesnicích, z nichž byli odsunuti obyvatelé německé národnosti. Při odborných diskuzích docházelo k postupnému rozšíření tématu památkové revitalizace a ochrany (KUČOVÁ, 2009). Začaly se vnímat kvality historického souboru jako celku, bylo nutné vymezit kompromis mezi ochranou, zachováním památky a obnovou, regenerací památky. Uchování památky v původním stavu spočívající především v zastavení dalšího poškozování bez jiných úprav, zahrnujeme do pojmu konverzace památky. Do regenerace pak zařadíme celkovou obnovu památky změnou její skladby, aby dosáhla vyšší kulturní hodnoty (VOJTOVÁ, 2006; zákon č. 20/1987 Sb.).

Památky stárnou, chátrají, ohlodává je zub času. Železo rezaví, dřevo tleje, papír trouchniví, jsou napadeny nejrůznějšími živými organismy, od těch nejnižších, jako jsou bakterie, řasy, houby, lišejníky až k vyšším rostlinám a živočichům (ŠKODA, ŠKODOVÁ, 1986). Jednou z nejvíce ohrožených kategorií kulturního dědictví se staly nejrůznější kapličky, boží muka, kříže, patníky, smírčí kameny, neboť byly po dlouhou dobu na okraji zájmu společnosti i institucionální památkové péče. Přestože nejstarší dochované solitéry můžeme datovat do středověku a mimořádné množství těchto památek tvoří nedílnou kulisu prostředí, v němž žijeme, nebyly až na výjimky v minulosti chápány jako předměty umělecké nebo historické hodnoty, ale většinou pouze jako běžné religiózní a orientační body v krajině bez nároku na památkovou ochranu (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001). Na mezioborové konferenci „Tvář naší země – krajina domova“, která se konala ve dnech 21. – 23. února 2001 v Praze, bylo konstatováno, že neexistuje univerzální, společné povědomí o krajině a venkovském prostoru, platí to zejména o fenoménu drobných památek. Je nespornou zásluhou této konference, že k drobným památkám přistoupila jako k vážnému tématu ekologie a památkové péče.

Drobné památky tvoří celistvou část kulturní krajiny, která je natolik přirozená, že už ji často ani nevnímáme. O to více si potom uvědomujeme jejich ztrátu, která představuje nenávratné ochuzení našeho venkova. Drobné památky nám svými nesmazatelnými otisky lidského jednání humanizují krajinu, dávají jí potřebný

lidský rozměr, prohlubují její prožitek i atraktivnost jejího vnímání. Samotný pojem není obsažen v žádném zákoně, ani v prováděcí vyhlášce. Ovšem v zákoně o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty v příloze č. 1, v níž je uveden seznam předmětů kulturní hodnoty, nalezneme i tzv. *drobnou exteriérovou architekturu*, která je ovšem předmětem kulturní hodnoty podle zákona jen tehdy, je-li starší 50 let (předpis č. 71/1994 Sb.). Ani zmíněná drobná exteriérová architektura ale není formulována jasně, nýbrž pouhým výčtem. Zákon sám říká „*drobná exteriérová architektura, např. zvoničky, boží muka, polní a smírčí kříže a jejich fragmenty a součásti*“ (předpis č. 71/1994 Sb.). Pojem drobné památky není tedy za prvé oficiálním pojmem a za druhé jej netvoří zřetelně formulovaná skupina objektů“ (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001).

Památková péče funguje i na mezinárodní úrovni, ale její podoba a význam je v různých zemích světa rozdílná. V naší republice je dnešní úroveň památkové péče poměrně vysoká, v porovnání s jinými zeměmi světa. Památky jsou vnímány jako součást národní identity a proto Česká republika již signovala množství mezinárodních smluv a dohod z oblasti ochrany kultury a krajiny.

2.2.1.2 Ochrana kulturních hodnot ve světě

Dnešní společnost čelí mnohým problémům současného světa, proto vzájemná spolupráce mezi zeměmi je jediný a zásadní způsob jak tyto nesnáze řešit. Evropa podporuje mnohotvárnou kulturní identitu, kreativitu v různých kulturních oblastech, prostřednictvím plánu spolupráce zdůrazňuje příspěvek společného dědictví dalšímu lidskému rozvoji a společnosti jako celku. Vzájemná výměna informací je důležitým předpokladem v prevenci nejrůznějších rozporů stejně tak v procesu sblížení jednotlivých společností.

Rada Evropy - Council of Europe

V roce 1949 byla založena Rada Evropy jako mezivládní organizace, jejíž sféra činností je rozprostřena do mnoha oblastí. Rozvíjení demokracie, vzdělanosti nebo kulturu, významně ochraňuje lidská práva, zdraví nebo životní prostředí (COE, 2012).

Rada Evropy vypracovala řadu úmluv, směrnic a předpisů na ochranu, uchování a zlepšení životního prostředí Evropy, na ochranu kulturního dědictví nebo na podporu hodnot kulturního odkazu Evropy. Mezi přímo závazné předpisy komunitárního práva považujeme Nařízení Rady ES č.3911/92/EHS o vývozu kulturních statků.

Kromě mezinárodních úmluv je zde celá řada doporučení, které slouží členským státům jako vodítka pro řešení konkrétních otázek z oblasti ochrany přírody a kultury. Jmenujme zde několik přímo závazných předpisů mezinárodního práva Evropskou úmluvu o krajíně č. 13/2005 Sbírky mezinárodních úmluv nebo Úmluvy o ochraně archeologického či architektonického dědictví Evropy (MK, 2012).

Evropská úmluva o krajině (European Landscape Convention)

Je v současnosti jedním z nejvýznamnějších evropských dokumentů, jehož smyslem je ochrana, řízení a plánování evropských krajin. Zmíněné činnosti jsou dle této konvence práva a povinnosti každého jednotlivce a všech evropských zemí. Byla přijata v roce 2000 ve Florencii a v České republice vstoupila v účinnost 1. března 2004. Dohoda chrání celou krajinu, přírodní, městskou, venkovní ale také významnou, pozoruhodnou nebo degradovanou. Z jejího textu vyplývá, že nám tato dohoda vytyčuje kroky pro vytvoření vyváženého a harmonického vztahu mezi sociálními potřebami, ekonomickou aktivitou a životním prostředím (MZP, 2012).

Do ochrany krajiny je zahrnuta veškerá evropská krajiny, přírodní, kulturní, sídelní nebo i devastovaná. Zmíněný pakt byl přijat na konferenci ministrů Rady Evropy, kteří jsou kompetentní a za ochranu evropské krajiny odpovídají (VOREL, 2010).

Úmluva ovšem nijak nestanoví priority této péče, pouze formuluje předmět zájmu a doporučující opatření smluvních stran. Podle textu konvence bychom se měli věnovat všem krajinám bez rozdílu jejich kvalit, ale to je v podmínkách ČR nemožné. Už jen celoplošné umělé udržování současného stavu je neúměrně nákladné, komplexní revitalizační návrhy si můžeme dovolit jen na mizivých částech území (RAMPORTL, 2011).

Evropská kulturní úmluva (European Cultural Convention)

Kulturní úmluva byla přijata dne 19. prosince 1954, je základem pro evropskou spolupráci v oblasti kultury, vzdělávání, mládeže a sportu. Jejím cílem je podpořit kulturní spolupráci ve všech jejich podobách. Vznikla na podporu porozumění a znalostí mezi jednotlivými evropskými zeměmi a především, aby se zachovalo její kulturní dědictví (COE, 2012).

Úmluva o hodnotě kulturního dědictví (Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society)

Tento rámcový pakt je založen na myšlence, že znalost a využívání části dědictví tvoří součást práva občanů podílet se na kulturním životě, jak je to formulováno ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Dohoda vstoupila v platnost 1. června 2011 a posouvá z již mnohokrát definovaného, jak zachovat dědictví na mnohem promyšlenější smysl proč bychom měli zlepšovat kulturní hodnoty a pro koho.

Ujednání představuje dědictví i jako původ pro rozvoj lidských zdrojů, je zaměřena na posílení kulturní rozmanitosti a na podporu mezikulturního dialogu. Je součástí ekonomického rozvoje modelu založeného na zásadách udržitelného využívání zdrojů a v tomto ohledu spadá do působnosti evropských priorit (FC, 2012).

Radu Evropy nelze zaměňovat s Evropskou unií. Jde o dvě zcela odlišné organizace. Všech 27 států Evropské unie je však členem Rady Evropy.

Evropská unie - European Union

V tomto případě se jedná o politickou a ekonomickou koalici 27 států Evropy. Aktivity Evropské unie směřují ke vzniku celoevropské kulturní zóny, v němž je kulturní prostředí spravováno v duchu dvou primárních politik Evropské unie. Jednou z nich je kulturní politika, jejímž smyslem je sblížení občanů Evropy prostřednictvím různých evropských programů pro kulturu a vytvoření společné kulturní agendy pro Evropu a pro její vztahy s třetími zeměmi.

Další politikou je politika strukturální a je považována za jednu z nejvýznamnějších evropských politik. Důležitost této politiky je nezpochybnitelný už právě pro to, že její zásahy mají významné dopady do ekonomické i sociální oblasti převážně chudších regionů členských států. Fond spravuje Evropská komise, která poskytuje finanční pomoc některým svým členům z velké části na projekty strukturální povahy s dlouhodobým potenciálem rozvoje území a možnosti rozmachu cestovního ruchu (EC, 2012; ECP, 2011).

Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO

Česká republika má na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO dvanáct nejvýznamnějších památek a památkově významných území. Další o zapsání usilují. Na naše světové památky jsme oprávněně pyšní, pozornost jim věnují jak hromadné sdělovací prostředky, tak občanská společnost a představitelé státu, veřejné správy i samosprávy.

Termín UNESCO, užívaný i v českém jazyce, je zkratkou sousloví *the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)*. UNESCO je tedy Organizací Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu. Organizace vznikla na základě Úmluvy, jíž se zřizuje Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (tzv. Konstituční akt nebo také Ústava UNESCO), dojednané na diplomatické konferenci v Londýně dne 16. listopadu 1945. Tato smlouva vstoupila v platnost 4. listopadu 1946, když byla ratifikována prvními 20 státy, mezi nimiž bylo tehdejší Československo.

Jednoznačným podnětem ke vzniku UNESCO byly zkušenosti z 2. světové války, jejíž hrůzy přiměly světové společenství k rychlému přijímání kroků, které by zajistily, aby se podobné katastrofy nemohly opakovat. Hlavním úkolem organizace UNESCO je proto usilovat o udržení mezinárodního míru rozvíjením spolupráce v oblasti výchovy, vědy a kultury a prosazováním úcty k lidským právům v právním řádu (KUČOVÁ, 2009). Organizace sídlí v Paříži a v současnosti čítá 195 členů (UNESCO, 2011).

Činnosti organizace můžeme rozčlenit do mnoha oblastí, pro tuto práci relevantní jsou následující:

- ochrana lidských práv
- ochrana životního prostředí
- ochrana hmotného a nehmotného kulturního dědictví (VOJTOVÁ, 2006).

Česká republika a UNESCO

Československo bylo jedním ze zakládajících států, samostatná Česká republika se po rozdělení Československa v roce 1993 stala oficiálním členem UNESCO s účinností od 1. ledna 1993, přičemž takzvaně sukcedovala (přijala právní návaznost) do všech smluv UNESCO. V červnu 1994 byla zřízena Usnesením vlády České republiky Česká komise pro UNESCO, jež plní funkce národní komise pro UNESCO, Stálý sekretariát České komise pro UNESCO, jež je součástí Ministerstva zahraničí a Stálá mise České republiky při UNESCO, která zajišťuje vztahy mezi Českou republikou a UNESCO (KUČOVÁ, 2009).

Mezinárodní dokumenty UNESCO

UNESCO přijímá různé druhy dokumentů, které se liší způsobem jejich přijetí a rovněž závazností pro členské státy. Jedná se o úmluvy, někdy nazývané též konvence neboli mnohostranné smlouvy, doporučení a deklaráce. Mezinárodní úmluvy definují pravidla, která se země, které k úmluvě přistoupí, zavazují respektovat. Doporučení jsou dokumenty, jejichž prostřednictvím se formulují principy a normy pro jednání v určitých problémových okruzích, například při standardizaci mezinárodních statistik v oblasti periodického tisku, při zpřístupňování muzeí, při architektonických soutěžích a tak dále. Deklarace jsou dalším prostředkem vyjádření společných názorů mezinárodního společenství zastoupeného vládními delegacemi a nejsou předmětem ratifikace (KUČOVÁ, 2009; POLÁKOVÁ, 2007).

Zásadní listiny organizace UNESCO v oblasti kultury a kulturního dědictví

Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu - Convention on Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict (Haag, 14. 05. 1954), je první důležitou konvencí přijatou UNESCO na poli ochrany kulturních hodnot, tzv. Haagská úmluva a Protokol k ní, v České republice účinná od března 1958.

Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954 - Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict (Haag, 26. 03. 1999), v ČR účinná od 08. 09. 2007.

Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků - Convention on Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Cultural Property (Paříž, 14. 11. 1970), v ČR účinná od 14. 05. 1977.

Nejdůležitější úmluva UNESCO k zachování kulturních hodnot je:

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví - Convention on Protection of the World Cultural and Natural Heritage (Paříž, 16. 11. 1972), v ČR účinná od 15. 02. 1991. Je jednou z nejznámějších a nejúspěšnějších smluv UNESCO vůbec.

Výchozí myšlenka Úmluvy je založena na tom, že ubývání či ničení kterékoliv složky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví celosvětového společenství. Ochrana tohoto dědictví není na národní úrovni často uspokojivá kvůli nedostatečným ekonomickým, vědeckým či technickým zdrojům. Vzhledem k objemu a závažnosti nebezpečí, ohrožující kulturní a přírodní dědictví, je povinností mezinárodního společenství spolupracovat při ochraně kulturního a přírodního dědictví, a to zejména dědictví s vynikající univerzální hodnotou.

Hlavním úkolem Úmluvy je proto stanovit povinnosti smluvních států a pravidla mezinárodní spolupráce, aby se zabezpečila ochrana, zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví s vynikající univerzální hodnotou budoucím generacím. Každý smluvní stát tak uznává, že je především jeho povinností tyto úkoly zabezpečovat na svém území při maximálním využití svých vlastních zdrojů, popřípadě s využitím mezinárodní pomoci, například vytvořit služby vztahující se k ochraně světového dědictví, zpracovávat metodiku práce a rozvíjet vědecké a technické studie a výzkumy a přijmout příslušná právní, správní a jiná potřebná opatření. Přistoupením k Úmluvě státy vyjadřují vůli participovat na úsilí mezinárodního společenství chránit, zachovat a předat dalším generacím kulturní a přírodní dědictví s celosvětově významnou hodnotou. Být smluvní stranou Úmluvy je v současné době také již i otázkou prestiže států (KUČOVÁ, 2009; POLÁKOVÁ, 2007). Úmluvu ratifikovalo k 19. září 2012 již 190 států (UNESCO, 2012).

Dalšími důležitými dohodami organizace UNESCO z oblasti zachování kulturních hodnot:

Úmluva o ochraně kulturního dědictví pod vodou - Convention on Protection of the Underwater Cultural Heritage (Paříž, listopad 2001), ČR není její smluvní stranou.

Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví - Convention on Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (Paříž, říjen 2003), v ČR účinná od 18. 05. 2009.

Úmluva o ochraně a zdůrazňování diverzity kulturních projevů - Convention on Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, Paříž, říjen 2005, ČR není smluvní stranou, tou je Evropské společenství, tím se vztahuje i na ČR (KUČOVÁ, 2009; UNESCO, 2011).

2.2.1.3 Ochrana kulturních hodnot prostřednictvím územního plánování

Územní plánování se v České republice týká všech územních úrovní: národní, regionální i místní. Je upraveno zákonem, o pozemním plánování a stavebním řádu jinak také stavebním zákonem a příslušnými vyhláškami (zákon č. 183/2008 Sb.). Úkolem územního plánování je zejména stanovovat koncepci rozvoje území, včetně urbanistické koncepce s ohledem na hodnoty a podmínky území. Stavební zákon ani jeho prováděcí vyhlášky blíže samotou koncepcí rozvoje území nespecifikují (MMR, 2006).

Identifikace a ochrana hodnot zahrnutých v územně analytických podkladech má nezastupitelnou roli. Kromě památkové ochrany jsou významné i některé nástroje ochrany přírody a krajiny jako je metodika pro výstavbu v CHKO nebo NP (BEČKA a kol., 2010).

Mezi územně plánovací dokumentace řadíme územní plán a regulační plán, které považujeme za silné, závazné nástroje, jež mají normativní charakter. Vytvářejí závazná pravidla pro změny ve využívání území, povolování staveb a stanovení výškové regulace. Jejich schvalování je v kompetenci obecních zastupitelů.

Obec s rozšířenou působností je nejčastěji pořizovatelem územního plánu. Veškeré náležitosti, které se mají v územním plánu objevit, si může obec nastavit sama, protože právě na její území bude územní plán zpracováván. Přesto spousta podnětů, co do územního plánu zařadit, získává obec přímo od veřejnosti, nejčastěji obyvatel obce nebo také od různých specialistů. Za tímto účelem je ideální zorganizování přípravné fáze, která je studnicí sesbíraných podnětů jak lepšímu rozvoji území napomoci. Obyvatelé cítí negativní záležitosti oblasti, které obývají velmi silně a realisticky, proto je velmi praktické jejich názory zvážit a do územního plánu zpracovat (MAIER, DODOKOVÁ, CACH, 2012).

Hodnoty v územně analytických podkladech

Územně analytické podklady se pořizují pro území kraje a pro správní obvod úřadu obce s rozšířenou působností a jejich elementárním záměrem je sjednotit pořizování územně plánovací dokumentace (MAIER, DODOKOVÁ, CACH, 2012).

Územně analytické podklady obcí s rozšířenou působností (ÚAP ORP) jsou relativně novým typem územně plánovacích podkladů, který začal být pořizován poté, co vstoupil v platnost nový stavební zákon (zákon č. 183/2006 Sb.). Mají především nahradit průzkumy a rozborů, které se dříve zpracovávaly samostatně pro každou územně plánovací dokumentaci (ÚPD), mají usnadnit práci zpracovatelům této dokumentace a vnést jednotný standard do kvality a aktuálnosti obsahu územně plánovacích podkladů. Vzhledem k tomu, že neexistuje obecně přijímaný seznam hodnot, který by měl výkres hodnot zachycovat, může lehce vést k rozdílnosti, jak z hlediska podrobnosti tak i rozsahu (BEČKA a kol., 2010).

Ve skutečnosti se územně analytické podklady obstarávají v neveřejném procesu. Pořizovatel si většinou pro vypracování nebo pro aktualizaci podkladů najímá externí odborníky (MAIER, 2008;). Za nejdůležitější při vyhotovení podkladů je konkrétní prohlášení, zda lze nějaký úkaz považovat za hodnotu, či nikoli. Hodnota území totiž není v rámci územního plánování jasně formulována; určuje pouze tematické okruhy hodnot, které mají být chráněny ve veřejném zájmu: *„přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví“* (zákon č. 183/2006 Sb.).

2.2.2 Společenská ochrana

Pro zachování a rozvoj kulturního a historického dědictví v naší zemi je velmi významným činem upevňování společenských pravomocí, právě ty jsou odrazem kvality fungující občanské společnosti. Zmíněné téma by mělo vést přímo k respektování a hodnocení našeho kulturně historického odkazu a aktivně se zapojovat do společenského dění.

Velké množství hodnot nemá právní podporu v zákoně, protože se jedná o hodnoty specifické pro dané území. Tyto hodnoty chrání iniciativa nebo snaha jednotlivců či nejrůznějších skupin a právě na jejich aktivitě je ochrana těchto hodnot absolutně závislá. Přesto může být tato verze ochrany dostatečně silná, jako ta legislativní, tvrdá, avšak pouze v případě, že místní obyvatelstvo své hodnoty stabilně a efektivně prosazuje. Například u venkovských krajinných hodnot a drobných památek (BEČKA, KLÁPŠŤOVÁ, KLÁPŠŤĚ, 2012).

Snad právě i skutečnost, že památky především ty venkovské drobné památky byly vnímány spíše z horizontu každodenního uživatele než úřadu či instituce, nakonec přispěla k tomu, že řada z nich byla zachráněna a obnovena zásluhou hrstky většinou místních obětavců a aktivistů jako symbol identity a vztahu k domovu a konkrétních míst spojených s životem našich předků (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001).

Při identifikaci kulturních hodnot má přizvání veřejnosti také další pozitivní dopady. Identifikované kulturní hodnoty bývá snazší chránit a rozvíjet, neboť na tom mají místní lidé přímý zájem a jsou ochotnější se v této věci angažovat. Tím dochází k posilování dobrého společenského klimatu a upevňování kladného vztahu obyvatel k místu jejich bydliště, který je pro trvalé a citlivé uchování hodnot klíčový (BEČKA, KLÁPŠŤOVÁ, KLÁPŠŤĚ, 2012).

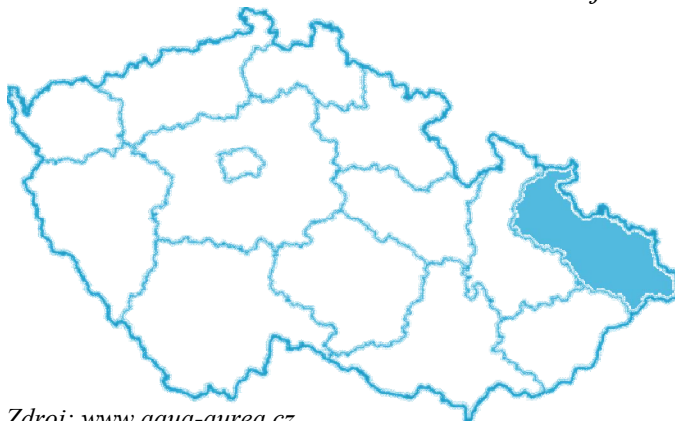
Zákony jsou potřebné, ale vlastní osobní, tvůrčí, kultivovaná, zainteresovaná činnost každého jednotlivce nebo skupiny je základní, nejdůležitější podmínkou pro budoucnost našich obdivuhodných měst, pro zachování krásy krajiny a dobrého životního prostředí pro další generace (PAVLÍK, 1998). Kultura je výjimečnou a podstatnou složkou lidské společnosti, složkou tak pradávnu, jako je společnost sama. Jde bezesporu o důležitou část lidského života, která se neodmyslitelným způsobem účastní jeho rozmachu. Bez rozdílu vede každého z nás k rozkvětu našeho intelektu, růstu morálky a emocí a z tohoto hlediska plní nezastupitelné poslání.

3. CHARAKTERISTIKA MIKROREGIONU VRBENSKO A JEDNOTIVÝCH OBCÍ

ŠIRŠÍ VZTAHY

Mikroregion Vrbensko spadá územně do Moravskoslezského kraje. Moravskoslezský kraj je nejvýchodnějším krajem České republiky, regionem na pomezí Moravy a Slezska. Jedná se o skutečně rozmanitý a rázovitý kout, který nepřitahuje jen svými atraktivitami, ale rovněž svým Geniem Loci – duchem místa. Dnes je z něj významný region, který stojí za to poznat a znát více. Budeme-li vnímat kraj nadregionálně, pak je jeho poloha na hranici tří států téměř ve středu evropského prostoru velice výhodná (MSK, 2011). Z hlediska administrativního členění vznikl kraj současně s ostatními 13 českými kraji 1. ledna 2001 na základě legislativy přijaté v roce 2000. Region má rozlohu 5 427 km² a skládá se z celkem 6 dřívějších okresů (od západu Bruntál, Opava, Nový Jičín, Ostrava-město, Karviná a Frýdek-Místek) a území 22 obcí s rozšířenou působností. V kraji se nachází celkem 5 statutárních měst, 35 měst, 3 městyse a 300 obcí. Stav obyvatelstva regionu dne 31. 3. 2010 byl 1 247 373 obyvatel, což je nejvíce mezi kraji v České republice (MSK, 2012).

Obrázek č. 1: Poloha Moravskoslezského kraje

Zdroj: www.aqua-aurea.cz

Obrázek č. 2: Hranice ORP Moravskoslezského kraje a hranice VÚC v kraji

Zdroj: www.uur.cz

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Příroda a celková rozmanitost je jednou z nejkrásnějších stránek Moravskoslezského kraje. Nejrůznější a přírodně nejcennějšími pohořími jsou Hrubý Jeseník a Moravskoslezské Beskydy s nejvyššími vrcholy Pradědem (1 492 m) a Lysou horou (1 323 m). Mezi nimi se nachází velice pestrý kraj, kde je jednou z nejpečlivějších oblastí Poodří s lužními lesy, mokřady a rybníky. Právě tři zmíněné oblasti jsou jedinými chráněnými krajinnými oblastmi regionu s celkovou rozlohou téměř 2 000 km² (MSK, 2011).

CHKO Beskydy představuje výjimečné přírodní hodnoty, zejména zbytky původních pralesovitých lesů s výskytem vzácných karpatských živočichů a rostlin. Pozoruhodné jsou také druhově pestré louky a pastviny, unikátní povrchové i podzemní pseudokrasové jevy. Beskydská krajina má dosud mimořádnou estetickou hodnotu, která vznikla historickým soužitím člověka s horami.

CHKO Jeseníky je specifická jako členitá hornatina s hluboce zaříznutými údolími a táhlými zaoblenými hřbety. Oblast je významná z několika pohledů. Nejvýznamnější je výskyt vegetace, kterou představují květnaté a kyselé horské bučiny, ve vyšších polohách přirozené smrčiny. Nejbohatší botanickou lokalitou je Velká kotlina se 450 druhy vyšších rostlin.

CHKO Poodří je území se zachovalou údolní nivou řeky Odry, typické a ojedinělé zachovalým vodním režimem s každoročním zaplavováním rozsáhlých částí nivy. Největší hodnoty představují meandry a slepá ramena Odry, množství travních porostů, lužní lesy a rybníční soustavy.

Jihozápadní část kraje tvoří nedotčené oblasti Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů. Mezi horami leží i níže položené oblasti, konkrétně nejjižnější výběžek Slezské nížiny, který je tvořen Opavsko-ostravskou pánví. Na ní dále na jihu navazuje přirozený krajinný koridor Moravská brána. Nižšími polohami prochází nejvýznamnější řeky Odra, Opava, Ostravice, Olše atd. Celkově se v Moravskoslezském kraji v roce 2005 nacházely 3 chráněné krajinné oblasti, 10 národních přírodních rezervací, 6 národních přírodních památek a dalších 125 maloplošných chráněných území (DOLEČEK, 2008).

Obrázek č. 3: Geografická mapa Moravskoslezského kraje

Zdroj: www.csu.cz

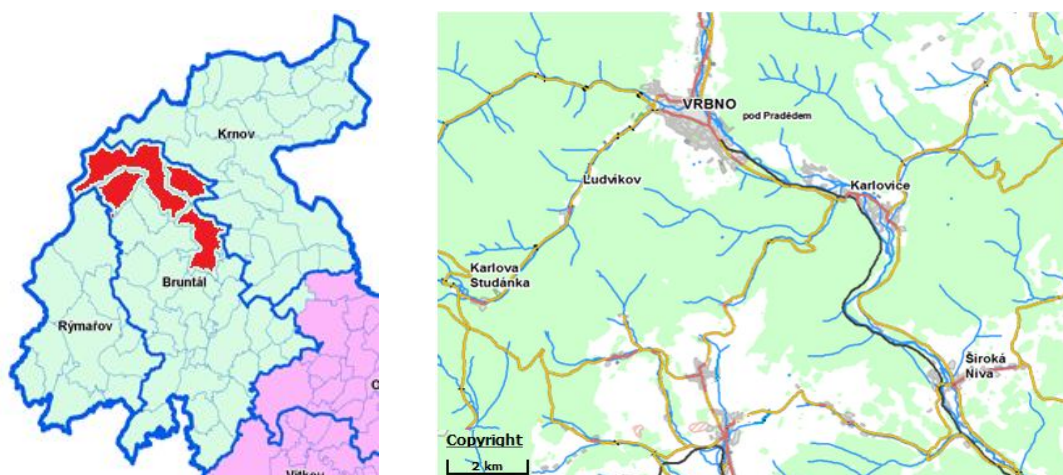
HISTORIE

Pomineme-li pravěk, pak byl kraj osidlován od 12. století, kdy začaly být především v rámci německé kolonizace obydlovány oblasti v nižších polohách, podél řek a v blízkosti důležitých cest. K těm patřily například Jantarová stezka, Solná cesta, Severní cesta atd. V tomto období vznikaly strážní hrady a zárodky měst. Oblasti hor byly osidlovány zejména v průběhu Valašské kolonizace v 16. a 17. století. Od 17. století se do dnešní podoby formovala jádra měst, přičemž na jejich okrajích probíhala od přelomu 18. a 19. století industrializace. Industriální doba zanechala řadu technických památek, které představují značnou perspektivu pro rozvoj cestovního ruchu v kraji (MSK, 2012).

3.1 MIKROREGION VRBENSKO

Mikroregion Vrbensko se rozprostírá severozápadně od okresního města Bruntál. Je tvořen obcemi *Karlova Studánka*, *Karlovice*, *Ludvíkov*, *Široká Niva a Vrbno pod Pradědem* a má rozlohu 150,5 km². Vrbensko leží v podhůří Hrubého Jeseníku. Pátevní osou celého mikroregionu je řeka Opava, která vzniká ve Vrbně pod Pradědem soutokem Černé, Střední a Bílé Opavy. Historicky byl celý mikroregion součástí Slezska. Jeho život je od samého prvopočátku úzce spojen s rudným bohatstvím a jeho zpracováním. Byla zde bohatá naleziště zlata, tři vysoké pece, dva železné hamry a kovářny (Mikroregion Vrbensko, 2011).

Obrázek č. 4: Začlenění mikroregionu Vrbensko do okresu Bruntál; náhled na obce mikroregionu Vrbensko

Zdroj: www.uur.cz, www.mapy.cz

Krajina je neobyčejně členitá s převážně chladným podnebím. Mikroregion Vrbensko z hlediska srážek patří mezi srážkově bohaté oblasti.

Obrázek č. 5: Klimatické podmínky mikroregionu

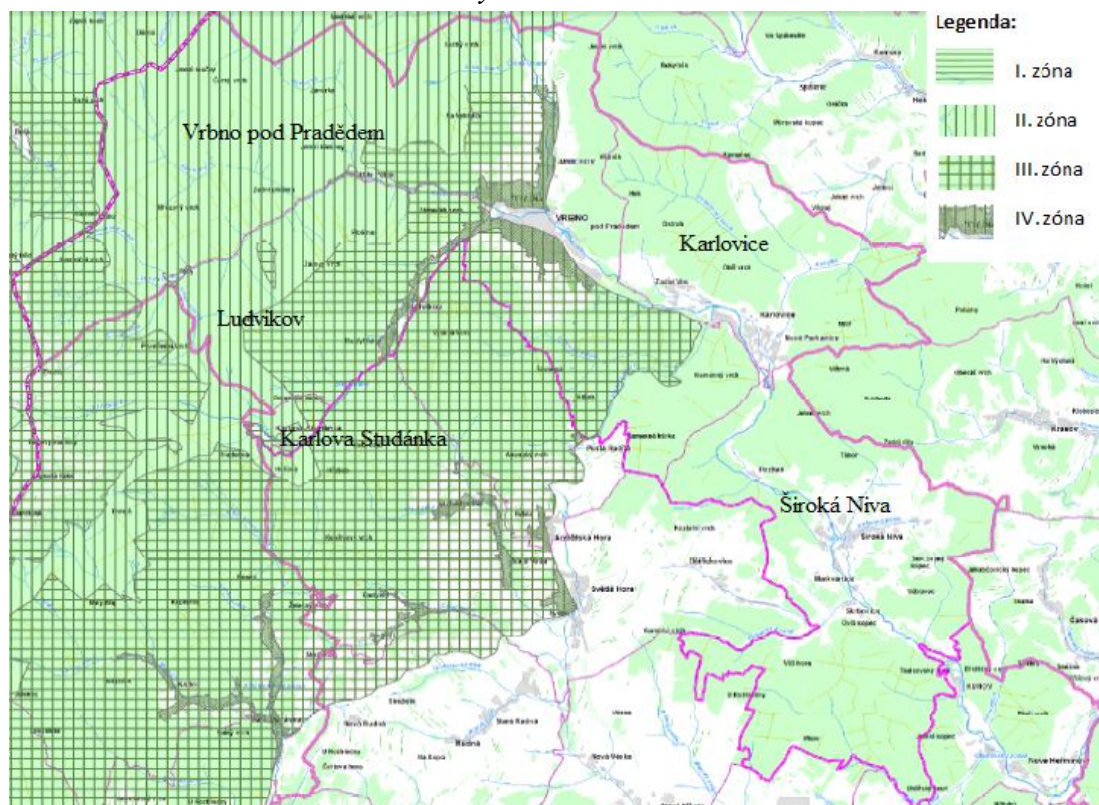

Zdroj: www.cenia.cz

Téměř celá polovina území mikroregionu je součástí CHKO Jeseníky s nejvyšší horou Moravy Pradědem (1492 m n. m.). Oblast je atraktivní jak pro milovníky letní tak i zimní turistiky. Jedná se o přírodně, kulturně a turisticky atraktivní regiony. Malebné podhorské oblasti s bohatou historií, kterou dokládají zříceniny hradů na okolních kopcích, haldy po rýžování zlata, vysoké pece či linie vojenského opevnění z 2. světové války (DOLEČEK, 2008).

Obrázek č. 6: Zonace CHKO Jeseníky

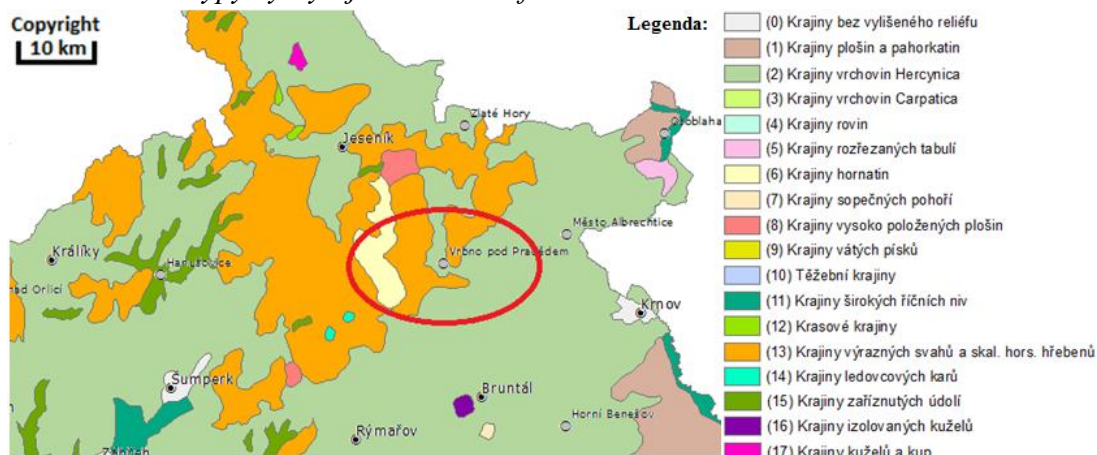
Zdroj: www.cenia.cz

Chráněná krajinná oblast Jeseníky byla vyhlášena v roce 1969 na rozloze 740 km². Území je z 80% pokryto lesy, převážně druhotnými smrčinami nebo bučinami s mozaikovitě zachovalými zbytky přírodních lesů. Hlavním předmětem ochrany jsou horské lesy a rašeliniště. Horské louky na hlavním hřebeni nad hranicí lesa (*hole*) patří k botanicky nejbohatším lokalitám v České republice (AOPK, 2011).

Údolí Opavy bylo osídlováno na začátku 13. století. Do této téměř neobydlené oblasti přicházeli kolonisté zlatokopové a hledači kovů. Celý kraj byl tehdy pustý, pokrytý hustými lesy. Půda zde byla neúrodná. Obživu zdejšími obyvatelům tak poskytovaly především doly na železnou rudu. Největší rozvoj těžby a zpracování železné rudy zažila tato oblast v 18. a 19. století. Od konce 19. století se začalo rozvíjet také lázeňství a turistika. Tomuto rozvoji napomáhal blízkost Jeseníků, horská voda a zdravé a čisté prostředí.

V mikroregionu Vrbensko se vyskytují převážně krajiny horských svahů a skal. Půdní kryt tvoří převážně půdy hlinité a hlinitopísčité, z půdních typů převažují hnědé půdy. Podhorské a horské oblasti jsou zalesněné převážně smrkovým porostem, který je doplňován listnatými druhy, především bukem. Podél toku řek jsou jedinečné porosty lužních lesů (MSK, 2011).

Obrázek č. 7: Typy vyskytujících se reliéfů

Zdroj: www.cenia.cz

Bránou do regionu je údolí řeky Opavy. Bylo přirozeným vstupem do území už v minulosti pro první kolonisty, zlatokopy. Stoupali pustým malebným údolím výš a výš, až k pramenům. Později vznikly kolem řeky cesty pro pěší, vozy, auta i vlak. Celým údolím vede linie bunkrů, které tu byly vybudovány na obranu státní hranice ve 30. letech 20. století (NOGA, 2010).

STATISTICKÉ ÚDAJE OBCÍ

Název obce	Počet uchazečů/PM	% nezaměstnanosti Za 04/2007	Počet obyvatel	Počet obyvatel v produktivním věku	Průměrný věk obyvatelstva
Vrbno Pod Pradědem	481	14,0	6429	4172	34,7
Široká Niva	58	18,2	590	380	35,8
Karlová Studánka	10	7,2	240	184	32,3
Ludvíkov	21	14,2	326	189	37,4
Karlovice	89	14,8	1113	680	36,1

Zdroj: Zpravodaj Úřadu práce Bruntál (vývoj nezaměstnanosti)

Obrázek č. 8: Obce mikroregionu Vrbensko

Zdroj: www.kr-moravskoslezsky.cz

3.1.1 Karlova Studánka

Karlova Studánka je nejvýše položenou obcí bruntálského okresu (800 m n. m.). Je vstupní branou na druhý nejvyšší vrchol České republiky – Praděd (1492 m n. m.). Prioritou Karlovy Studánky je lázeňství, které stálo u zrodu obce, bezmála 200 let staré. Karlova Studánka jsou moderní a ojedinělé přebudované lázně uprostřed krásné jesenické přírody. První zmínky o léčivých pramenech jsou z počátku 18. století. Lázně založil nejmladší syn Marie Terezie Maxmilián II. - František v roce 1780. Dnešní název Karlova Studánka lázně získaly v roce 1803 po nejslavnějším habsburském vojevůdci Karlovi, který jako první evropský válečník porazil Napoleona u Aspern v roce 1809 (Kronika obce, 1905).

V současnosti lázně patří státu a specializují se na léčbu onemocnění cest dýchacích a plic. Pro svoji jedinečnou polohu k léčbě hojně napomáhá také zdejší horské klima. K přírodním léčivým zdrojům patří minerální voda a přírodní oxid uhličitý získávaný z hloubky 127 m. Přírodní minerální voda má vysoký obsah kyseliny uhličitě a metakřemičité. Slouží k přípravě uhličitých koupelí. V obci žije kolem 250 stálých obyvatel. Její katastrální území má rozlohu 46 ha. Rozlohou je druhou nejmenší obcí v České republice (Karlova Studánka, 2011).

Karlova Studánka je Ministerstvem kultury vyhlášena památkovou zónou, území s historickým prostředím obsahující dochované soubory lidové architektury (VYHLÁŠKA č. 413/2004 Sb., 2004). Tradice i klimatická měření o Karlově Studánce dokládají, že je zde nejčistší vzduch ve střední Evropě. Jak by ne, když leží v panenské přírodě na východní straně nejvyšší hory Jeseníků, v údolí horské říčky Bílé Opavy. Tato horská bystřina, čeřící se ve vodopádech a okolní široké komplexy lesů, naplňují čistý vzduch zdejší přírody kyslíkem a zápornými ionty (Karlova Studánka, 2011).

3.1.2 Ludvíkov

Obec Ludvíkov leží mezi Vrbnem pod Pradědem a lázněmi Karlova Studánka. Celé území patří do Chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Zastavěná část obce se rozkládá v horském údolí podél řeky Bílá Opava. Střední nadmořská výška je 620 m. n. m. a okolní hřebeny dosahují výše až 1000 m. V současnosti žije v obci 322 obyvatel (2010) a její katastrální území má rozlohu 2 221 ha. Od roku 1961 do 23. listopadu 1990 byla i obec Ludvíkov částí Vrbna (Wikipedia,2011).

Obec Ludvíkov začala vznikat v hustě zalesněném údolí kolem roku 1700 budováním sléváren a hutí. Zakladatelem vsi je označován Franc Ludwig, hrabě Falcký (Kronika obce, 1905). Až do roku 1945 byla obec z větší části německá, po odsunu německého obyvatelstva sem přicházeli lidé z jiných oblastí, především ze Slovenska. Po léta se lidé živili prací v hutích a železárnách a prací v okolních lesích. Po válce zůstalo zdrojem obživy lesnictví a dřevovýroba, průmysl zde rozvinut není a zemědělství jen minimálně - pouze chov skotu a ovcí.

Návštěvníky uchvátí obec Ludvíkov na jedné straně jako oáza klidu uprostřed nádherné přírody a na druhé straně jako místo, odkud je pouze 3 km do lázní Karlova Studánka a 9 km do známého lyžařského střediska Praděd - nejvyšší hory Jeseníků (Ludvíkov, 2011).

3.1.3 Vrbno pod Pradědem

Vrbno pod Pradědem je podhorské město v Moravskoslezském kraji v okrese Bruntál. Počet obyvatel k 24. 5. 2011 je 5 691 (Wikipedia,2011). Město se nachází na soutoku Bílé, Střední a Černé Opavy ve východním podhůří Hrubého Jeseníku, v rozmezí přibližně 520-590 metrů nad mořem. Město má tvar nepravidelného kosočtverce s obdélníkovým náměstím uprostřed. Z původní zástavby se dochovalo velmi málo, neboť téměř polovina objektů kolem náměstí byla nahrazena panelovými domy (DOLEČEK, 2008).

V oblasti Vrbenska se již odedávna těžilo zlato. První historická zmínka o těžbě pochází z roku 1097. Původní osada byla zřejmě založena již ve 13. století na obchodní stezce z Bruntálu do Zlatých Hor a dále do Slezska. Na ochranu této obchodní cesty byl na Zámecké hoře (854 m. n. m.) nad Vrbnem postaven hrad Fürstenwalde (česky „knížecí les“). V roce 1608 zde Hynek Bruntálský z Vrbna (malá vesnice v Polsku) založil hornickou osadu, kterou roku 1611 povýšil na svobodné horní město a pojmenoval je tak po svém rodu (Vrbno p/Pradědem, 2011).

Vrbno bylo odedávna známo svými továrnami. Považují za důležité se zde o zakladatelích zmínit, neboť všichni z nich po sobě zanechali množství cenných kulturních či technických staveb.

V roce 1800 založil vrbenský měšťan a obchodník s nitěmi J.A. Weiss a ze severních Čech přistěhovalý F. Rössler továrnu na přízi a nitě. Nitě prodávali ve Vídni. F. Rössler si nechal přestavět i vrbenský zámek nedaleko továrny. Za dalších 12 let do Vrbna rovněž ze severních Čech přišel a roku 1817 vstoupil do této

továrny J.J. Grohmann. Rodina Grohmannů od té doby až do konce druhé světové války významně ovlivňovala dění ve městě a okolí. Roku 1840 byla založena huť a továrna na kovové zboží, vyráběly se zde zejména zbraně (pušky, pistole, střelivo atd.). V roce 1858 pak byla tato továrna přeměněna na přádelnu lnu (tzv. Odetka) jejímž majitelem se stal Eduard Grohmann (jeden ze synů J.J. Grohmann). Grohmannové pak přádelnu vlastnili až do roku 1945. Roku 1855 založil Moritz Richter továrnu na výrobu kyseliny sírové, kterou jeho syn rozšířil o sklárnu. O asi 40 let později se kyselina sírová přestala vyrábět a továrna se orientovala již jen na výrobu skla. Další ze synů J. J. Grohmann Adolf založil roku 1867 ve Vrbně výrobu drátu, hřebíků a řetězů. Později do továrny vstoupil i jeho syn Robert, který pak přeložil výrobu do nově založených drátoven v Bohumíně. Ve stejné době byla ve Vrbně založena i další přádelna lnu, která po deseti letech z důvodu nedostatku odbytu přešla na zpracování juty (tzv. Jutovka). Karel Grohmann (nejmladší ze synů J.J.Grohmann) ve Vrbně založil malou válcovnu železa na jemno s pobočkou v nedalekých Markvarticích (dnešní část obce Široká Niva). Na začátku třicátých let propukla i ve Vrbně hospodářská krize. Továrny pracovaly jen 3 - 4 dny v týdnu. Některé z nich vyhlásily krach. V současnosti ve Vrbně nefunguje jediná z tehdejších továren (Vrbno p/Pradědem, 2011).

V 80. letech 19. století byl tehdejším vrbenským starostou A. Grohmannem slavnostně zahájen provoz na železnici z Milotic do Vrbna. Mezi jinými významnou měrou na stavbu této železnice přispěla právě početná rodina Grohmannů. Po válce se mohli vrátit vysídlení obyvatelé z roku 1938 a naopak většina německého obyvatelstva musela odejít. Po nich přicházeli noví osadníci, zejména ze Slovenska. Všechny továrny ve Vrbně byly zestátněny. Po druhé světové válce byly k Vrbnu připojeny i sousední dříve samostatné obce jako je Železná, Mnichov, Vidly (Vrbno p/Pradědem, 2011).

Místní části

Mnichov

Osada vznikla podél toku černé Opavy a první písemná zmínka o ní pochází z r. 1586. Tehdy zde existovala sklárna a hamr. Osada s více než 2 000 obyvateli se v 19. století chlubila značně rozvinutým průmyslem. Kromě hutě na výrobu drátu zde byly 3 mlýny, 4 pily, 12 bělidel, pivovar, palírna, lisovna oleje, lomy na vápenc a pec na pálení vápna. V roce 1716 zde byl vybudován kostel.

Kolem roku 1870 zde řád sv. Karla Boromejského zřídil vodoléčebný ústav. Srdeční vady a revmatismus se zde léčily koupelemi a rašelinnými zábaly. V roce 1910 zde řádové sestry pečovaly o více než 600 pacientů. Dnes je v budovách lázní domov důchodců. Stagnace obce souvisí s úpadkem hutnictví v této oblasti na přelomu 19. a 20. století. Ničivá byla i povodeň roku 1903. Po odsunu německého obyvatelstva v roce 1946 poklesl počet obyvatel v obci z 2 214 na 778. V roce 1960 ztratila obec samostatnost a byla připojena k Vrbnu. Do roku 1945 se obec nazývala německy Einsiedel (Vrbno p/P,místní části, 2011).

Železná

Na Střední Opavě vznikla při hutích a hamrech vybudovaných na příkaz vratislavského biskupa v letech 1790 - 95 hutnická osada. Součástí obce byla i osada Vlčí Zejf, někdy nazývaná také Kamenný Zejf, kterou tvořilo několik domů na stráních hory Lupníku a osada Vidly.

Vrcholného rozmachu dosáhly hutě po roce 1852, když si je od vratislavského biskupství pronajala Správa sobotínských a štěpánovských železáren. V roce 1874 neobstály v konkurenci hlavně s Vítkovickými železárnami a začaly se zde vyrábět jen drobné odlitky, jako dráty, nýty a hřebíky. Později zůstala pouze slévárna, která zanikla až v roce 1950. Obyvatelé osady pak nacházeli práci v továrnách ve Vrbně. V roce 1960 ztratila obec samostatnost a stala se součástí Vrbna. Německy se obec nazývala až do roku 1945 Buchbergstahl (Vrbno p/P, místní části, 2011).

Vidly

V hlubokém údolí, v nadmořské výšce 805 m, leží osada, o níž první písemná zmínka pochází z roku 1836. Našly se zde pozůstatky milířů na pálení dřevěného uhlí a opuštěné doly na železnou rudu a měď. Na konci 19. století se stala významným turistickým střediskem na úpatí Hrubého Jeseníku.

Osadě, kterou dnes tvoří hlavně rekreační objekty, dominuje dřevěná sálová stavba kaple sv. Hedviky z počátku 20. století. Stavebním materiálem a kubistickým pojetím forem je ojedinelou stavbou v kraji. Do roku 1945 se obec německy nazývala Gebel (Vrbno p/P, místní části, 2011).

3.1.4 Karlovice

Karlovice představují rozsáhlou obec v údolí řeky Opavy s tradicí letoviska s dobrými klimatickými podmínkami. Obec Karlovice je situována do údolí horského masívu Hrubého Jeseníku. Leží severozápadně od okresního města Bruntálu, východně od Vrbna pod Pradědem (Karlovice, 2011). Zástavba obce je soustředěna v údolí řeky Opavy. Střed obce se nachází v nadmořské výšce asi 478 m. Okolní vrchy dosahují výšky kolem 700 m n. m. Ke dni 25. 3. 2010 zde žilo 1135 obyvatel (Wikipedia, 2011).

Na území dnešních Karlovic se začali lidé usídlvat až kolem roku 1527. Obec Karlovice vznikla počátkem 18. století. Nejprve byly v Karlovicích zřízeny železné hamry a kolem nich vznikla ves, nazvaná po majiteli krnovského knížectví Karlovi z Lichtenštejna Karlovice (německy Karlstahl). Železné hamry byly v činnosti až do počátku 19. století, kdy nebyly schopny konkurovat ostravským železárnám. V obci se postupně rozvíjelo lesnictví, dřevařství a výroba papíru a lepenky. Pily, mlýny, stolařství, továrna na nábytek a jiná řemesla přispěly spolu s lázeňským, rekreačním a turistickým ruchem jak známo z dobového tisku k dobrému jménu obce. Začátkem tohoto století byly Karlovice hojně využívány jako rekreační oblast s lázněmi pro srdeční, oběhové a nervové choroby (Kronika obce, 1905).

Chráněnou technickou památkou z r. 1600 je vzácně dochovaný objekt patrové kosárny, který je využit jako místní muzeum. Před objektem se nacházejí dvě památné lípy. Muzeum je do dnešní podoby upravené v roce 1759. Provozovatelem je Okresní muzeum Bruntál. Muzeum, v širokém okolí ojedinělé, je zaměřeno především na lesnictví. Vedle toho jsou ke zhlédnutí expozice o Karlovicích a rodácích obce, dále expozice zemědělských strojů. Připravuje se myslivecká jízba a expozice o hutnictví (Karlovice, 2011).

3.1.5 Široká Niva

Obec Široká Niva se nachází na hlavní silnici z Bruntálu do Vrbna pod Pradědem přes obec Nové Heřminovy. Obec se rozprostírá na 3737 ha v překrásné přírodě na úpatí Jeseníků, 10 km severně od Bruntálu, na obou březích řeky Opavy v nadmořské výšce 425 – 520 m. Obec vznikla sloučením tří obcí – Markvartic, Bretnova, Skrbovic a jedné osady – Pochně. Dodnes má dvě místní části – Pocheň a Skrbovice. V novodobé historii byla obec velmi postižena povodněmi na řece Opavě v letech 1903 a 1997. Ke dni 25. 3. 2010 zde žilo 595 obyvatel (Široká Niva, 2011).

Markvartice jsou poprvé zmiňovány v roce 1278, Bretnov byl založen později, písemná zmínka je z roku 1420. Obce často měnily majitele, po roce 1523 patřily krnovskému knížectví, po Bílé hoře bylo krnovské knížectví zkonfiskováno a obce dostal od císaře Ferdinanda II. Karel z Lichtenštejna. Od roku 1668 se datuje vznik osady Pochně a roku 1678 byly Řádem německých rytířů založeny Skrbovice. Dominantou obce je barokní farní kostel s areálem, zasvěcen sv. Martinovi, vyzdoben od dvorního malíře Lichtenštejnů A. Griepela (Kronika obce, 1902). Přírodní zajímavosti se zde také nacházejí- památný strom Tlustá Berta, přírodní rezervace Kunov patří k lokalitám výskytu pérovníku pštrosího. Kopcovitý zalesněný terén v okolí obce je jako stvořený k vycházkám nebo jízdě na kole, řeka Opava nabízí koupání v přírodním prostředí. Ke sportovnímu a kulturnímu vyžití obyvatel slouží sportovní areál, cyklostezky a obecní společenský dům s místní knihovnou.

Místní iniciativy

V mikroregionu Vrbensko působí celá řada občanských sdružení, které se mimo jiné zabývají ochranou přírody a krajiny, zachování místní kultury a obnovou kulturních hodnot kraje. Tyto sdružení vytváří podmínky pro rozvoj území, rozvojové, vzdělávací a výzkumné aktivity v nejrůznějších oblastech, podílí se na aktivitách pro školy, děti a mládež. Spolupracují s vysokými školami, ale i podnikateli, obcemi a neziskovými organizacemi. Občanská sdružení svým působením tak částečně koordinují a iniciují činnosti cestovního ruchu.

Spolek Přátelé Vrbenska

Spolupracuje a rozvíjí přátelské vztahy s mnoha okolními regionálními jesenickými spolky a místními organizacemi. I v blízkém polském pohraničí - v obci Wilamowice Nyskie. Spolupracují s mnoha místními spolky a sdruženími. Dobré vztahy udržují i s podnikatelskými subjekty, které je podporují.

Občanského sdružení Actaea – společnost pro přírodu a krajinu.

Posláním organizace je uskutečňovat projekty v oblasti ochrany životního prostředí, zabývat se udržitelným rozvojem na místní a regionální úrovni, informovat veřejnost a provádět veřejnou osvětu v oblasti udržitelného rozvoje, ochrany přírodního a kulturního dědictví, ochrany krajiny a životního prostředí a zabývat se environmentální výchovou, vzděláváním a osvětou.

Geopark Jeseníky

Geopark zprostředkovává obyvatelům i návštěvníkům obraz o vývoji Země a krajiny a vlivu přírodního bohatství na osídlení a kulturní vývoj obyvatel. Tím rozvíjí a podporuje vztah obyvatel ke krajině, obci či městu kde žijí a vytváří tak podmínky ke stabilizaci venkovského osídlení a udržitelného rozvoje.

MAS Hrubý Jeseník

Místní akční skupina je pracovní a iniciativní skupina ustavená k vytvoření pilotní integrované strategie na obnovu a rozvoj kulturního a přírodního dědictví regionu Hrubý Jeseník, jeho všestranný rozvoj a k implementaci této strategie do života regionu. Území MAS Hrubý Jeseník tvoří oblast Bruntálska a Vrbenska, sdružuje celkem 12 obcí.

Ostatní skupiny, podporující zachování hodnot regionu a podílející se spolu s výše zmíněnými skupinami na jejich ochraně:

Amatérský cyklistický spolek DRAK VRBNO

Běžkaři v Jeseníkách

Horolezecký Oddíl Vrbno pod Pradědem, o. s.

Myslivecké sdružení PRADĚD

Klub přátel obce Karlova Studánka

KLUB PŘÁTEL KARLOVIC

Klub přátel Základní školy a Mateřské školy Karlovice

4. METODICKÝ POSTUP

V metodologické části mé diplomové práce popisují samotný sběr podkladů, postup zpracování a využitých metod k získání maximálních informací o řešeném problému.

4.1 Vymezení řešeného území

V přípravné fázi bylo vymezeno řešené území, přírodně cenné území s typickým krajinným rázem. Ve vymezeném území budou identifikovány a analyzovány kulturní hodnoty krajiny. Jak hovoří Evropská úmluva o krajině v článku 1, odst. a *„krajina znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů“*.

Právě úmluva říká, že krajinou je i zastavěné území a i krajinný ráz se může hodnotit jako zastavěné území (RADA EVROPY, 2000).

Proto řešené území bylo vymezeno na základě splnění několika kritérií:

a) v řešeném území se nalézá alespoň 1 město a 2 obce, kritérium města je do 8000 obyvatel, obec (vesnice) do 600 obyvatel.

Malé město a vesnice, v jejichž správním území a blízkém okolí budou identifikovány a analyzovány kulturní hodnoty krajiny. Malá města jsou uchopitelná a srozumitelná jako celek. Jsou vizuálně a funkčně propojena s okolní „volnou“ krajinou a na rozdíl od velkých měst obvykle nevytváří autonomní struktury městské (urbánní) krajiny. Na rozdíl od vesnic, které jsou také součástí „volné“ krajiny, se v malých městech uplatňuje větší množství forem a funkcí a tudíž i širší škála prvků, potažmo hodnot (KLÁPŠŤOVÁ, 2011).

b) řešené území svou rozlohou leží alespoň z poloviny v CHKO,

c) v řešeném území se nacházejí 3 typy zpracování ÚP :
- schválen
- v návrhu
- nezpracován.

4.2 Typologie hodnot

Hodnoty lze třídit podle různých kritérií, které se liší dle autora daného třídění. Obecně vždy záleží na tom, kdo danou hodnotu posuzuje. Pro potřeby této práce byly hodnoty rozděleny do několika kategorií.

Eстетická hodnota - představuje harmonii hodnoty, krásný vzhled, neobvyklá barevnost na jaře či na podzim, široko-daleký výhled. Je chápána jako hra různých obrazů a vnímána na základě citů (ŘÍČAN, 2007).

Spirituální hodnota – náboženská, duchovní, hledání harmonie a odpovědi na otázky ohledně nekonečnosti. Hodnota usilující o inspiraci, úctu, respekt, smysl a účel (MURRAY, ZENTER, 1989). Duchovní a nadosobní, hypertelické, např. víra, naděje, láska, altruismus, solidarita (KOHOUTEK, 2006).

Společenská hodnota - takové hodnoty, které předpokládají větší koncentraci návštěvníků, například při pořádání společenských akcí. Místo sociálního učení, místo setkávání, místo sociální inkluze (GEHL, 2006), zdroj zážitků a inspirace, místo výměny informací, fórum pro politickou reprezentaci. *„Být mezi jinými lidmi,*

vidět a poslouchat jiné lidi, přijímat od jiných lidí impulsy, je předpokladem pozitivních zážitků, alternativ k samotě. Člověk nemusí být nutně s konkrétní osobou, ale pouze s jinými lidmi.“ (GEHL, 2006).

Vzdělávací hodnota - popisuje místním obyvatelům i návštěvníkům kraje původní řemeslnou výrobu, těžkou práci tehdejších obyvatel či soubory naučných stezek. Souhrn poznatků a společenské praxe, s nimi spjaté intelektuální a praktické dovednosti, rozvíjí se poznávací procesy (Pedagogický slovník, 1967).

Technická hodnota - poukazuje na různé styly staveb, zvláštní stavby, na různorodost tehdejších prací k zajištění živobytí. Přiřazení statutu technická hodnota je doporučeno stavbu zařadit mezi kulturní památky technického typu.

Historická hodnota – historická paměť (RESEARCH, 2009), významné z hlediska historie, další historicky významná architektonická díla a jiné součásti historického odkazu. Hrají významnou roli pro charakter a historickou kontinuitu místa (BEČKA, MAIER, PELTAN, DODOKOVÁ, VOREL, 2010).

Pocit domova a identity (RESEARCH, 2009), nezdravá připoutanost k místu. Pocit domova nelze vyprodukovat jako výrobky z betonu a železa (Antikomplex, 2007). Hodnota spojená s hledáním identity, pocitu domova a kořenech, které byly nebo mohly být vyvráceny, a které lidé musí pracně nalézat.

Klid a únik od všeho (RESEARCH, 2009)

Inspirace - podnět, nápad, myšlenka, vnuknutí tvořivé nadšení, nával kreativity, například básnická inspirace. Starověká představa inspirace navázala na posvátné nadšení (entuziasmus) věstců, kteří při slavnostech upadali do extáze (WIKIPEDIE, 2012; MŽP, 2008). Užíváme zde slova jako nadšení nebo duchaplný.

Rekreační a sportovní aktivita/hodnota – hodnota určená pro lidi trávící čas v přírodě sportem nebo aktivní rekreací. Možnost cvičit a sportovat má pro jedince mimořádný význam jak z hlediska fyzického vývoje, tak z hlediska psychosociálního (CHALOUPECKÝ, 2011).

4.3 Sběr podkladů

Třetí krok byl zaměřen na sběru maximálních doplňujících informací o mikroregionu, existujících a dostupných materiálů, strategií o rozvoji regionu, turistických průvodců. Dále k čerpání informací byl využit Plán péče CHKO Jeseníky a koncepční materiály o rozvoji regionu a o ochraně přírody. Nezbytnou součástí podkladů byly také kroniky obcí a dostupné historické mapy. Prostřednictvím literatury a internetových zdrojů byly nastudovány základní charakteristiky jednotlivých částí o obcích, historie, vznik, pověsti vztahující se k území. Tímto způsobem byly zjištěny a následně popsány kulturní hodnoty řešeného celku. Byl vytvořen seznam kulturních památek jednotlivých obcí zapsaných v ústředním seznamu ČR, v Příloze č. 1. Došlo k předběžnému zakreslení hodnot do mapy č. 1 na základě těchto podkladů.

4.3.1 Seznam podkladů:

Územně analytické podklady Bruntál, Město Bruntál, 2009, online: <http://www.mubruntal.cz/uzemne-analyticke-podklady-bruntal/ds-39570>

Územní plán Karlova Studánka, Zastupitelstvo obce Karlovy Studánky, 2010, online: <http://www.kstudanka.cz/vismo/dokumenty2.asp?id=1533&n=uzemni-plan-karlova-studanka&query=reichl&grafika=0>

Územní plán Ludvíkov, Zastupitelstvo obce Ludvíkov, 2006

Územní plán Karlovice, Zastupitelstvo obce Karlovice, 2006

Návrh územního plánu obce Široká Niva, Zastupitelstvo Široká Niva, 2010

Plán péče CHKO Jeseníky, Správa CHKO Jeseníky, Jeseník, 2003

Kronika obce Široká Niva, Široká Niva

Kronika obce Ludvíkov, Ludvíkov

Kronika obce Karlovice, Karlovice

Průvodce „Naučná stezka historií a přírodou Karlovice“, Actaea, Proprint, 2010

Průvodce „Vítejte v regionu Vrbensko a Bruntálsko“ Actaea, Point CZ, 2011.

4.4 Terénní a ověřovací průzkum území.

Mapová díla, tematické mapy a ortofotomapy dnes poskytují výborné znalosti o současném stavu území. Nelze však specifikovat vše, neposkytují natolik podrobná zkoumání území o hodnotách v krajině, které bychom získali terénní obchůzkou. Proto je podrobný terénní průzkum zcela nenahraditelný, neboť sebelepší mapy nedokážou plně postihnout prostorové vazby, dominanty či detaily v krajině. Terénním šetřením byly získány fotografie navržených hodnot a byl ověřen současný stav hodnot.

Seznam podkladů:

Cykloturistické trasy Vrbenska a Zlatých hor, Vydalo Město Vrbno pod Pradědem, Grafico, Opava, 1999

Mapa „Pěší stezka“ Vrbenska, MAS Hrubý Jeseník, Machovský, 2006

Historická mapa Široké Nivy, 1950

Turistická mapa Bruntálsko, Osoblažsko, Stanislav Říha, Bruntál, 2008

4.5 Vypracování analýzy hodnot území a porovnání s územními plány.

Z dostupných územně analytických podkladů a schválených územních plánů obcí nebo jejich návrhů bylo provedeno porovnání uvedených hodnot, jejich rozvoj a ochrana se stavem zjištěným v bodě 3. Analýza územních plánů obcí mikroregionu byla zaměřena na posouzení obsahu, podrobnosti a úrovně zpracování v památkově chráněných obcích a v ostatních obcích.

Následně byla vytvořena analýza kulturních hodnot a sestaven jejich přehled. Ke každé hodnotě byla zajištěna fotodokumentace a popsána stručná charakteristika hodnoty. U některých hůře dostupných hodnot byla popsána nejlépe přístupná trasa. Vztahuje-li se k některé z uvedených hodnot místní pověst případně proč právě tuto hodnotu je nutno považovat za kulturní hodnotu, je to také v analýze popsáno. Místní pověst je pak možné nastudovat v *Příloze č. 2*. Každá hodnota má přiřazenou sobě odpovídající typologii hodnot, viz seznam v bodě č. 2.

Dále pak byl po prostudování územních plánů obcí soubor hodnot doplněn o informace, zda územní plán počítá s jejich regulací a ochranou, případně s jakou

ochranou je počítáno nebo jej v územním plánu vůbec nezmiňuje. Je-li u hodnoty jiná ochrana, a jaká, je to k hodnotě také přiřazeno. Každá ze zmíněných hodnot má jako poslední část analýzy uvedeno doporučení, návrh možných variant jejich péče nebo návrh opatření ke zvýšení turistického ruchu.

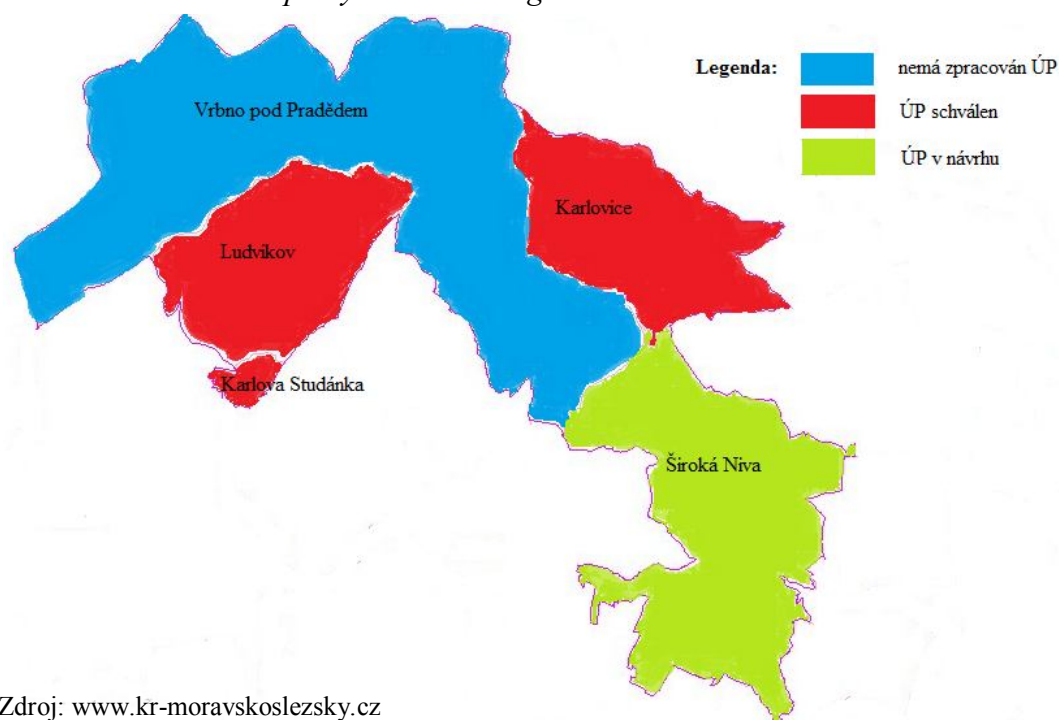
Poslední krok je vyhodnocení kulturních hodnot krajiny. Samotnou analýzou bylo vyhodnoceno, jaké kulturní hodnoty dle typologie hodnot převažují v daném typu krajiny. V jakém množství se pohybují identifikované kulturní hodnoty vytvořené lidskou rukou, přírodou nebo kolik se jich vyskytuje v kombinaci obou zmíněných kritérií. Kolik kulturních hodnot krajiny je chráněno legislativně, například ležící v CHKO a kolik mimo něj. Jaké množství identifikovaných kulturních hodnot je zakresleno v územně analytických podkladech či v územních plánech obcí. Také bylo procentuálně uvedeno, kolik kulturních hodnot krajiny se nachází v zastavěném resp. nezastavěném území obcí.

5. ANALÝZA HODNOT ÚZEMÍ MIKROREGIONU VRBENSKO

5.1 Kulturní hodnoty chráněné podle zvláštních předpisů

Řešené území vykazuje množství kulturních hodnot krajiny, které mají velký vliv na vnímání a život a v neposlední řadě i prosperitu v území z hlediska rozvoje cestovního a turistického ruchu.

Obrázek č. 9: Územní plány obcí mikroregionu

Zdroj: www.kr-moravskoslezsky.cz

Sestavila jsem přehled památkově cenných územních celků a souborů s jejich drobným popisem, které jsou dnes zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek ČR. Přehled obsahuje regionální soupis objektů, nemovité věci, případně jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projev tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, nebo které mají vztah k význačným osobnostem a historickým událostem (MEZEROVÁ, 2001). Veškeré vyhlášené kulturní památky zmíněných pěti obcí naleznete v Příloze č. 1: *Seznam kulturních památek*.

Další kulturní hodnoty krajiny, chráněné podle zvláštních předpisů, jsou památné stromy. Zde jsem uvedla ty, které mají podle mne jistý kulturní význam pro obyvatele či pro krajinu.

Název: 1. Jedle bělokorá

Popis: Jedle v lázeňském parku, s obvodem 405 cm, výškou 49 m a šířkou koruny 12 m. Nachází se v parku nad Pitným pavilonem, k níž se lázeňští hosté

chodí modlit za své zdraví. Z tohoto důvodu jsem si hodnotu, ač je památným stromem vybrala mezi hodnoty kulturní. Kmen se ve 2 m dělí na dvě části, které rostou těsně u sebe a místy srůstají. Jde o krásný exemplář s mohutnou, hustě větvenou korunou, tu a tam některé větve a vrchol zasychají, kmen je u paty poškozen (Přehled památných stromů, 2010).

Typ hodnoty: Převládá spirituální, společenská, klid a únik od všeho.

Obrázek č. 10: Jedle bělokorá

Zdroj: autor

Identifikace v Územně analytických podkladech (ÚAP): Ano.

Ochrana v územním plánu (ÚP): Je veden jako památný strom s ochranným pásmem. Nachází se na ploše veřejných prostranství – zeleň na veřejných prostranstvích (ÚP Karlova Studánka, 2010).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, IV. zóna.

Doporučení: Spodní část kmene bych doporučila oplotit alespoň 20 cm od kmene, tak aby nedocházelo k jeho dalšímu poškození. Vhodné by bylo vybudovat dokola lavičku pro lázeňské hosty k možnému rozjímání.

Název: **2. Jedle Vévodkyně**

Popis: Jedle bělokorá s obvodem kmene 440cm, výškou 44m a věkem 180-230 let. Jedle roste na okraji lesního porostu u státní silnice Karlova Studánka - Ludvíkov. Dle pověstí se zde zastavoval arcivévoda Evžen, 58. velmistr řádu německých rytířů, když jezdil do Karlovy Studánky, zejména v letech 1909-1913, kdy nechal stavět tzv. Lotrýnský (dnešní Slezský) dům. Vévoda byl velký milovník a mecenáš historie, kulturních památek a zeleně. Jedná se o nejmohutnější registrovanou jedli v CHKO Jeseníky, krásný, zdravý strom s rozložitou a hlubokou korunou (Přehled památných stromů, 2010).

Typ hodnoty: Inspirativní, estetická.

Obrázek č. 11: Jedle Vévodkyně

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Je limitem. Leží na ploše lesní (lesní půda se stromy, s křovinatým porostem), (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, III. zóna.

Doporučení: Vybudovala bych zde lavičky k odpočinku, informační tabuli, turistický přístřešek.

Popis: **3. Památečný buk** - tak velikých buků není na tomto území mnoho. Překutané zdejší území bylo znovu osázeno nepůvodním smrkem, který roste rychleji než statné buky. Památný buk u Josefovského hamru je starý 180 - 230 let, vypíná se do výše 32 m a obvod jeho kmene je 460 cm. Stojí v údolí Černé Opavy, při okraji bývalého náhonu na hamr, na okraji lesního porostu (Přehled památných stromů, 2010).

Typ hodnoty: Estetická.

Obrázek č. 12: Památeční buk

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Nachází se v krajině přírodní, antagonická (ÚAP Bruntál, 2009). Hamr není ÚP chráněn. Postupně zarůstá plevelem, není udržován.

Jiná ochrana: Jako památný strom a v CHKO Jeseníky je legislativně chráněn, nachází se ve IV. zóně.

Doporučení: Hamr je vhodné zahrnout do seznamu technických památek a chránit tak tento objekt legislativně. Doporučuji vybudovat vzdělávací naučnou stezku.

Název: **4. Tlustá Berta**

Popis: Jedle bělokorá, jedna z největších jedlí v Jeseníkách. Najdeme ji v porostu v polovině vzdálenosti mezi Karlovicemi a osadou Pocheň asi 40 m pod silnicí. Obvod kmene je 386 cm měřen v roce 2006 a výška 44 m (Přehled památných stromů, 2010).

Typ hodnoty: Estetická, inspirace.

Obrázek č. 13: Tlustá Berta

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Není v ÚP řešena, ale je limitem. Leží na ploše lesní (Návrh ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Památný strom.

Doporučení: Ke stromu vede pěšina, je částečně oplocen a označen informační tabulí. Žluté pruhy jedlí označují jako výběrný strom.

V neposlední řadě jsem zde zařadila i jednu vyhlášenou přírodní rezervaci.

Název: **1. Suchý vrch**

Popis: Suchý vrch je 941 metrů vysoká hora severně od Vrbna pod Pradědem a zároveň významná přírodní rezervace. Vyskytuje se zde reliktní bor na sutě devonského křemence a kamenné moře. Suchý vrch je významná geologická, geomorfologická a paleontologická lokalita. Lokalita je světoznámým nalezištěm zkamenělých ramenonožců a tentakulitů, které ukazují na devonské stáří křemenců. Kamenná moře jsou prakticky bez vegetace, zaujímají asi 15% plochy rezervace. V obvodu kamenných moří je zachován reliktní bor s borovicí lesní, břízou bělokorou a možná původním modřínem opadavým, který by zde dosahoval západní hranici svého rozšíření v rámci nízkojesenického areálu. V nižších partiích se nachází suťový les se vzrostlými jedinci jedle, smrku a klenu (SOUKUP, DAVID, 2008).

Lokalita na Suchém vrchu je pro místní region významná nejen z přírodního hlediska. Je to místo s neobvyklou a zachovalou kulturní hodnotou. I

zde se totiž bojovalo. V kamenných mořích pod vrcholem Suchého vrchu najdeme zbytky zákopů z druhé světové války, viz obrázek č. 23. Suchý vrch je poměrně neobvyklý na pohled.

Typ hodnoty: Inspirativní, estetická, technická.

Obrázek č. 14: Suchý vrch a č. 15: Zbytek zákopu

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

spravuje AOPK ČR, Správa CHKO Jeseníky, I. zóna.

Jiná ochrana: Významná přírodní rezervace.

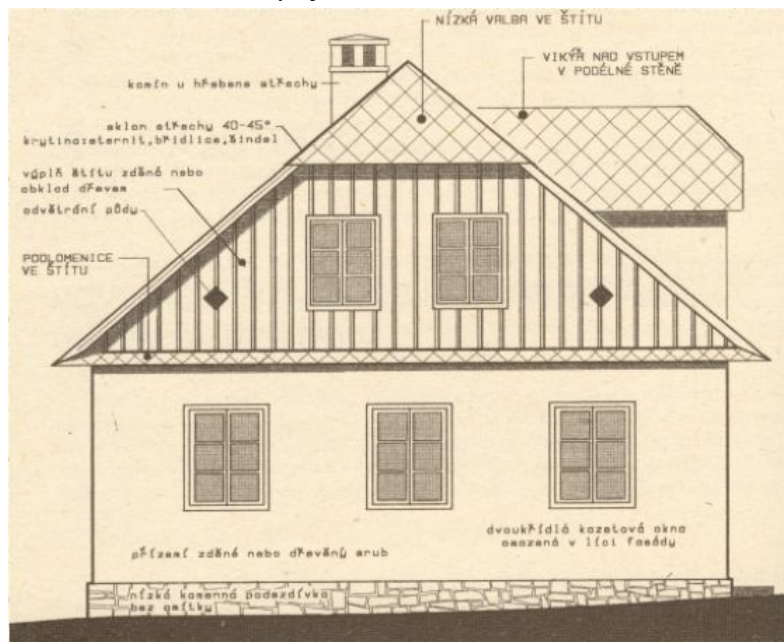
Doporučení: Budování nových staveb a zařízení je zakázáno ze zákona. Cílem CHKO Jeseníky je nastolit ochranné podmínky zabezpečující uchování přírodních biotopů v současném stavu, stanovení závazných limitů pro jednotlivé formy návštěvnosti a zájmových aktivit. Nerozšiřovat síť turistických a cykloturistických stezek, nepovolovat hipotrazy, zamezit provádění horolezectví. Ochrana na vysoké úrovni, ale turisticky není moc známá lokalita.

Je třeba upozornit na kulturní bohatství tohoto příhraničního regionu, kde se na malém místě soustředí poměrně velké množství nenahraditelných a jedinečných architektonických, urbanistických a historických skvostů. Velkou pozornost kromě solitérů, jakými jsou zámky, hrady, kostely a moderní architektura, si zaslouží urbanistické celky a především unikátní lidová architektura místního regionu. Jde o tak zvanou tradiční venkovskou zástavbu Jeseníků, dům jeseníckého typu. Je tak nutné ve všech činnostech měnících krajinu poukázat na to, aby se jedinečný charakter celkové zástavby v Jeseníkách i v podhůří, který je v souladu s krajinou i s přírodou, i v budoucnosti zachoval.

Tradiční zemědělská usedlost v Jeseníkách byl „jednotný dům“. Jednotný proto, že pod jednou střechou skýtal útočiště lidem, jejich domácím zvířatům a úrodě. Tradiční jesenícký dům, útulný, s nízkým přízemkem pod vysokou střechou se štítem, přitisklý ke svahu, je charakteristickou součástí jesenícké krajiny, její neodmyslitelnou součástí, která se vedle přírodních krás podstatně podílí na rekreačních kvalitách jeseníckých hor. Nad zděným přízemím s malými takřka čtvercovými okny se zvedá štít, nejvýraznější prvek jeseníckého domu. Štít je vždy odsazen od přízemí, obvykle obložen dřevěnými prkny. Zvlášť zajímavým prvkem je nízká valba ve štítu. Vstup do jeseníckého domu se nachází vždycky v podélné

okapové stěně, přibližně v jejím středu v místě příčné chodby, která původně oddělovala obytné místnosti v přední části domu od stáje a hospodářských prostorů v zadní části domu. Tento nenápadný vstup nabyl nového významu tím, že se z podélné stěny domu vyčlenil zděný vikýř s oknem, pod kterým se v přízemí nacházejí vstupní dveře. Vikýř má nejčastěji hřeben nižší než hřeben hlavní střechy a vlastní nízkou valbu (HRON, 1999).

Obrázek č. 16: Půdorys jesenického domu

Zdroj: Anonymus, <http://documentary-film.info/Domov%2013/Tradicni/TJD.htm>

5.2 Hodnoty nechráněné zvláštními předpisy

Obec Karlova Studánka

Název: 1. Roubený dům č. p. 18

Popis: Historicky dochovaná stavba, v níž v současné době sídlí mateřská škola pro děti od 2 do 6 let. Prostory školy prošly v posledních letech celkovou rekonstrukcí a poskytují žákům atypické, útulné a moderní podmínky. Na travnaté ploše mezi hřištěm a mateřskou školou, při jižní okrajové části lázeňského parku se nachází významný strom - buk s obvodem 434 cm (ÚP Karlova Studánka, 2010).

Typ hodnoty: Převažující historická, dále hodnota pocit domova a identity.

Obrázek č. 17: Roubený dům

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: ÚP navrhuje tuto stavbu prohlásit za kulturní památku (ÚP Karlova Studánka, 2010). Nachází se na ploše občanského vybavení – tělovýchovných a sportovních zařízení s návrhem změn. Navrhuje se vybudování rekreační – sportovní plochy s umělý povrchem – jako přestavba (ÚP Karlova Studánka, 2010). a rozšíření stávajícího dětského hřiště u mateřské školy.

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, IV. zóna.

Doporučení: Zahrnout do ústředního seznamu kulturních památek ČR a tím tak zajistit legislativní památkovou péči.

Název: **2. Rolandův kámen**

Popis: Leží uprostřed lesů na skalnatém vrchu kousek od Karlovy Studánky směrem na osadu Vidly, na jeho špici je osazen velký dřevěný kříž. Jde o skálu rozeklaného vzhledu, kterou si podle pověsti vymrštil sám ďábel. Při pěkném počasí můžeme z Rolandova kamene vidět vrcholové partie jesenických hřebenů a okolní lesy (Průvodce, 2011).

Typ hodnoty: Klid a únik od všeho, spirituální, estetická, inspirativní.

Obrázek č. 18: Rolandův kámen

Zdroj: Petr Morávek, 2010

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Explicitně není hodnota vyjádřena. Patří mezi plochy lesní stabilizované. ÚP povoluje realizovat pouze stavby pro myslivost, lesní školky, turistické přístřešky (ÚP Karlova Studánka, 2010).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, II. zóna.

Doporučení: Pro místní obyvatele má hodnotu nezapomenutelného a jedinečného výhledu, přesto o místo nikdo nepečuje. Doporučila bych alespoň udržovat místo z hlediska dostupnosti (turistické trasy) a zachování významného výhledu (odborná prořezávka lesa, křovisek). Měla by mít na starosti obec Karlova Studánka.

Název: **3. Vodopády Bílé Opavy**

Popis: U parkoviště, kde stávala legendární chata Hubertus, nalezneme vysoký vodopád sbírající vody s okolních svahů a jež je tvořen horním náhonem. U vodopádu je odpočívadlo a prochází tudy lázeňská trasa. K historii Bílé Opavy se

vztahuje místní pověst o krásné Marušce, bílé srnce a zlém knížeti, jež chtěl Marušku a vzácnou srnkou pro sebe, viz *Příloha č. 2: Pověsti*. Vzhledem k místní pověsti má hodnotu kulturního charakteru, přesto že převládá přírodní krása, ve svém seznamu ji zařazují mezi přírodní hodnoty (Turistické zajímavosti České hory).

Typ hodnoty: Převažuje inspirativní, únik od všeho, estetická.

Obrázek č. 19: Vodopády

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Zahrnutý do plochy vodní a okolí plochy lesní bez změn a úprav. Pravý břeh se nachází na ploše lesní a levý na ploše veřejných prostranství – zeleň na veřejných prostranstvích (ÚP Karlova Studánka, 2010).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, II. zóna.

Doporučení: Je součástí CHKO Jeseníky, figuruje zde přísná legislativní ochrana. Není zde povolena žádná těžba dřeva ani vstup do prostoru vodopádů.

Název: **4. Kaňon řeky Bílé Opavy**

Popis: Romantický kaňon Bílá Opava vtáhne turistu do vodního světa vodopádu, pramínek a pramenů, mechu a kapradí, mezi nejkrásnější a nejstarší jesenické smrky. Pro snadnější a bezpečnější pohyb jsou na trase umístěny lávky, lana a žebříky. Turistická trasa je poměrně náročná, ale s nezapomenutelným zážitkem. Je to jedno z míst, kam se budete chtít vrátit i v budoucnu (Turistické zajímavosti České hory).

Typ hodnoty: Přebývá estetická hodnota, avšak pro důmyslnost bezpečnostních prvků bych přidala i technickou hodnotu.

Obrázek č. 20: Kaňon Bílé Opavy

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Funkční plocha lesní (ÚP Karlova Studánka, 2010).

Jiná ochrana: Patří do I. zóny CHKOJ s nejvyšší ochranou.

Doporučení: Je součástí CHKO Jeseníky, tedy legislativní ochrana území. Aby byl, co nejdéle zachován celkový vzhled kaňonu je třeba dbát důrazně na dodržování turistického řádu a nescházet ze značených turistických tras.

Obec Ludvíkov

Název: **5. Dům č. p. 124**

Popis: Rodinný dům stojící na parcele č. 360 se zachovaným historickým vzhledem. V současnosti patří soukromé osobě (ÚP Ludvíkov, 2006).

Typ hodnoty: Historická.

Obrázek č. 21: Rodinný dům

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Návrh na zařazení mezi kulturní památky. Nachází se na ploše smíšené obytné. Podmínky prostorového uspořádání a ochrany krajinného rázu:

- max. podlažnost 2 NP a jednopodlažní podkroví
- střechy šikmé, příp. kýlové, symetrické, se sklonem 40-50°, valby nebo polovalby přípustné, možnost umístění vikýřů (ÚP Ludvíkov, 2006).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, IV. zóna.

Doporučení: Souhlasím s ÚP se zařazením mezi kulturní památky, kde bude následně dodržována legislativní ochrana.

Název: **6. Viktorova huť a válcovna**

Popis: Huť arcivévodý Wilhelma a válcovna Adolfa Grohmana. Založena v roce 1837 (Wilhlms-Hütte) s válcovnou plechu a tyčového železa. Ještě v roce 1855 měly železářny 120 zaměstnanců, po roce 1819 se více rozvinula výroba umělecké litiny, dochovaná umělecké litina a styl výroby by jistě stála za ucelené zdokumentování a následné expozice. Byly zrušeny v 60. letech 19. století, definitivně však v roce 1888, kde nemohl konkurovat železárnám ve Vítkovicích (Průvodce, 2010). Stavba z lomového kamene patří soukromému majiteli, kde dnes vede dřevovýrobu.

Typ hodnoty: Převládá technická, dále pak historická, vzdělávací.

Obrázek č. 22: Hut' a válcovna

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Návrh na zařazení mezi kulturní památky. Označen jako kulturní památka, nachází se na ploše výroby a skladování – výroba průmyslová. Podmínky prostorového uspořádání a ochrany krajinného rázu:

- nejsou stanoveny (ÚP Ludvíkov, 2006).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, IV. zóna.

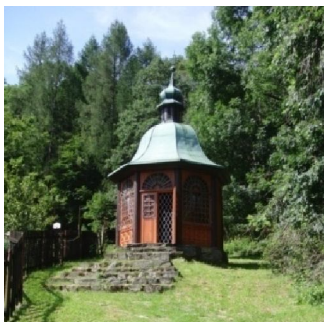
Doporučení: Souhlasím s ÚP se zařazením mezi kulturní památky, kde bude následně dodržována legislativní ochrana.

Název: **7. Památník obětem 1. a 2. sv. války**

Popis: Roku 1923 byla v obci postavena na počest obětem války u lesa kaplička. Navrhl ji akademický malíř E. Hürden z Karlovy Studánky. Kaple je vyzdobena uměleckými řezbářskými výrobky, lavicemi, lustrem a kovovými svícny. Uměleckým ztvárněním na dřevěných deskách jsou uvedena jména obětí obou světových válek (Průvodce, 2010). Velmi cenný je pohled z hlavní cesty směrem k památníku.

Typ hodnoty: Spirituální.

Obrázek č. 23: Památník

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: ÚP navrhuje jako památku místního významu a současně ji chránit a udržovat v nezměněném stavu. Dle ÚP stojí na ploše veřejných prostranství-zeleně a částečně na ploše lesní. Podmínky prostorového uspořádání a ochrany krajinného rázu:

- nejsou stanoveny (ÚP Ludvíkov, 2006).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, IV. zóna.

Doporučení: Uvedla bych stavbu do návrhu na zařazení mezi kulturní památky, kde by byla chráněna zákonem. Jedná se o drobnou dominantu, doporučila bych

nezastavovat okolí, aby památník vynikl. Stejně tak nezastavovat prostor před dominantou, aby byl zachován pohled z hlavní cesty.

Název: **8. Důlní činnost** – dochované zbytky těžby rudy

Popis: Území obce spadá pod Andělskohorský rudní revír, který je z historického pohledu jedním z nejstarších dochovaných důkazů o hornické činnosti na území severní Moravy a zahrnuje pozůstatky zejména po těžbě zlata. V horní části údolí Ludvíkova kolem bezejmenného přítoku Bílé Opavy, můžeme v délce asi 750 m vidět množství různých hald a jam po těžbě zlata, mědi a křemene. Nejstarší byla těžba zlata, která zde probíhala pravděpodobně již ve středověku. Celé území je protkáno propracovaným systémem náhonů, sbírajících vodu pro mlýny, pily, hutě (METELKOVÁ, 2007).

Dole u říčky ústí nová štola, ražená v roce 1953. Šachta je o 70 m výše. Směrem nahoru po lesní cestě je možné narazit na starší štola z roku 1916, zvanou Weltkrieksstollen. Nad štolou, asi 60m, je patrná jáma, hnaná přímo do žíly. Křemenné žíly o mocnosti kolem 1 m dosahující celkové délky asi 600 m ještě výše, nad horní štolou je patrný lom na křemen a dobývka, ražená v křemenné žíle z povrchu, asi 15 m hluboká. Celý terén je poznamenán intenzivní hornickou činností (METELKOVÁ, 2007).

Typ hodnoty: Vzdělávací, historická.

Obrázek č. 24: Důlní činnost

Zdroj: Ivana Metelková

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Explicitně není hodnota vyjádřena. Dle ÚP se nachází na ploše lesní stabilizované, s uvedením, že jde o poddolované území. Částečně je chráněna, na ploše lesní nejsou povoleny výškové stavby. Podmínky prostorového uspořádání a ochrany krajinného rázu:

- nejsou stanoveny (ÚP Ludvíkov).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, III. zóna.

Doporučení: Pro zvýšení atraktivity místa a zachování hodnoty vytvořit systém naučných stezek, např. Litinová stezka. Naučná stezka by vedla po stopách zajímavostí (hutí, vodních náhonů, štol a hald po těžbě). Byla by řádně vyznačena s popisky jednotlivých míst a historií tehdejšího řemesla. Vytvořit k tomu propagační materiály, informační tabule, propagaci stezky na internetu. Doporučuji území nezastavovat a neprovádět rozsáhlé terénní úpravy, aby nedošlo k poničení štol.

Název: **9. Údolí Brandloch**

Popis: Zapomenuté údolí Brandloch je údolí skal, divoké vody a bukového lesa. Je to jedno z míst, kde můžeme spatřit čistě bukový porost. Zeleně jarních buků a čistota přírody je opravdu uchvacující. Na jaře či na podzim je opravdu krásné a hýří všemi barvami. Vyznačuje se svojí čistotou a barevností. Údolím protéká potůček, kterému se příznačně říká Brand Floß, ten se však dokáže za deště často proměnit v divokou řeku (Průvodce, 2010).

Typ hodnoty: Estetická, pocit domova a identity, inspirativní, klid a únik od všeho.

Obrázek č. 25: Údolí Brandloch

Zdroj: Obec Ludvíkov

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Explicitně není vyjádřena. Jedná se o funkční plochu lesní. Částečně je chráněna, na ploše lesní nejsou povoleny výškové stavby. Podmínky prostorového uspořádání a ochrany krajinného rázu:

- nejsou stanoveny (ÚP Ludvíkov, 2006).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, III. zóna.

Doporučení: Údolí by mohlo být součástí cyklostezky, která je nedaleko nebo součástí turistických tras v okolí. Na každé turistické zastávce by byla informační tabule, co je právě vidět.

Název: **10. Žárový vrch**

Popis: Výrazný hřbet 4 km severně od Karlovy Studánky. Četné izolované skály, mrazové sruby, terasy a balvany. Má výšku 1101 m n. m. Na západním svahu pod Zámeckou cestou se nachází přírodní rezervace Jelení bučina. Zalesněno je převážně smrkem, z vrcholových skalisek jsou dobré výhledy. Přístup na vrchol je asi 1 km od Zámecké cesty (nyní cyklostezka) severovýchodně bez výrazné cesty a jakéhokoliv značení (Tisícovky, 2012).

Jde o velmi ostrou skalní hradbu. Skála je dobře ukryta na okraji smrkového lesa a její mohutnost (některé stěny mají i 20 m) vynikne až přímo pod ní. Pata skály se nachází ve výšce 996m n. m. Skály vhodné k horolezeckým cvičením. Výstup na nejvyšší místo je běžným turistickým způsobem nemožný, drobné horolezecké zkušenosti a výbava se určitě hodí. Na nejvyšším skalisku je pro

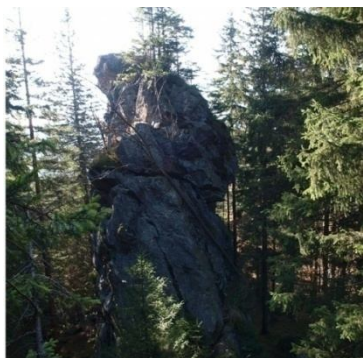

tyto účely zatlučen malý kulatý hřeb již z dávných dob. Nižší skalisko se zdolat s trochou opatrnosti ale dá (Tisícovky, 2012).

Ve III. zóně lze rozvíjet aktivity cestovního ruchu, které jsou příznivé ve vztahu k přírodnímu prostředí např. pěší turistika, cykloturistika, horolezectví apod., a to i za podpory z ekoagroturistických programů (Plán péče, 2003).

Typ hodnoty: Sportovně-rekreační, estetická, klid a únik od všeho.

Obrázek č. 26: Žárový vrch

Zdroj: Michal Holub, listopad 2011

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Nachází se na ploše lesní stabilizované. Podmínky prostorového uspořádání a ochrany krajinného rázu:

- nejsou stanoveny (ÚP Ludvíkov).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, ½ ve II. ochranné zóně a ½ ve III. ochranné zóně.

Doporučení: Vyznačit turistickou trasu k místu, označit informační tabulí, zavést do propagačních materiálů, možno vykonávat aktivní turistiku-horolezectví.

Město Vrbno pod Pradědem

Název: **11. Lorencova huť**

Popis: Polozřícená dřevouhelná vysoká pec je cennou a ojedinělou památkou na dobu rozmachu železářství v kraji. Vysoká pec byla vybudována kolem roku 1807 jako součást závodu na výrobu a zpracování surového železa nájemci biskupské hutě v Buchbergstalu (Železná, dnes součást Vrbna pod Pradědem) bratry Krischovými jako jejich soukromý majetek, avšak pod společnou správou pronajatými železárnami vratislavského biskupství. Nová železárna byla zřejmě v provozu jen velmi krátkou dobu. V r. 1822 skončil pacht Krischů a buchbergstálskou huť si pronajali janovičtí Harachové. V těchto letech byla huť již ve velmi špatném stavu a pravděpodobně nebyl další provoz možný. Na katastrální mapě z r. 1836 z celé hutě zbylo již jen několik zřejmě opuštěných domů. Zanikla pravděpodobně v průběhu 20. nebo 30. let 19. století. V polovině 30. let byla řada jejích objektů rozebrána a v roce 1853 představovala ruinu, která vážně ohrožovala bezpečnost osob cestujících z Mnichova u Vrbna pod Pradědem na Rejvíz a do Horního Údolí (MICHALUS, 2011).

Objekt dřevouhelné vysoké pece, je tak patrně jediným pozůstatkem kdysi proslulé železářské oblasti sudetské. Spolek Přátelé Vrbenska v

roce 2005 podal výzvu k její záchraně, kterou Rada Moravskoslezského kraje přijala a v roce 2005 zahájila záchranné práce této dřevouhelné pece. Patří svou specifikací mezi hodnoty technického charakteru (MICHALUS, 2011).

Typ hodnoty: Technická, vzdělávací, historická.

Obrázek č. 27: Lorencova huť

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Není uveden ve změnách ÚP ani v žádné vyhlášce města. Plocha lesní (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Ochrana je řízena prostřednictvím místní iniciativy Přátelé Vrbenska, která se současně snaží o záchranu hutě.

Doporučení: Jen málo technických památek starého železářství je dochováno na území kdysi významné hutnické oblasti severní Moravy a západního Slezska, rozkládajícího se v podhůří Jeseníků a těžícího z poměrně kvalitních rud devonských ložisek vrbensko-rejvízského a šternbersko-benešovského pásma. Těch několik objektů, které přežily zlom 19. a 20. století bylo v polovině 20. století zcela zlikvidováno nebo podrobena nejrůznějším účelovým přestavbám a adaptacím, takže jejich původní účel a podoba vzala za své. Z prostředí, v němž žijeme, zmizely tak pozoruhodné artefakty, připomínající technický um a dovednost našich předků, tedy prvky, o jejichž významu a společenském poslání by neměly být pochyby. V současné době Přátelé Vrbenska zde budují novou naučnou stezku.

Název: **12. Chata Sokolka**

Popis: Jinak nazývána také Beierova horská chata byla postavena respektive její pravá část v roce 1930 a její levá část přistavěna v letech 1932-33 panem Eduardem Beierem dle jeho návrhu. Dnes je chata v užívání vrbenských turistů, kteří se o ni s láskou starají. Má zachovaný svůj jedinečný ráz a nenahraditelnost. V minulosti sloužila také turistům, kteří zde pořádali nespočet společenských akcí pro obyvatele Vrbna a okolí. Dnes patří městu, ale s právem starat se o ni má turistický oddíl. Ten památku udržuje a zachovává její historickou hodnotu. Z chaty je krásný výhled do vrbenského údolí i samotný přístup k ní je nádherná procházka přírodou, pro místní obyvatele především seniory má nevyčísitelnou hodnotu (MICHALUS, 2011).

Typ hodnoty: Společenská, historická, rekreačně-sportovní.

Obrázek č. 28: Chata Sokolka

Zdroj: Karel Michalus, soukromá sbírka

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Její ochrana není nijak zmíněna v žádných vydaných předpisech. Plocha lesní (lesní půda se stromy, s křovinatým porostem), (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Turistický oddíl. Vrbenský turistický oddíl vyznačuje a udržuje turistickou trasu k chatě a pečuje o její hodnotu. Dnes je zrekonstruována do původní podoby jako v minulých letech svého rozkvětu.

Doporučení: Doporučuji zlepšit spolupráci s městem, aby město podporovalo tyto objekty a zvýšilo dotace, příspěvky, granty.

Název: **13. Dřevěná zvonička**

Popis: Dřevěná evangelická zvonice byla zhotovena v roce 1921. Její zvláštností je, že je umístěná v panelákové zástavbě na ulici Nad Stadionem ve Vrbně p/P. Přístup k ní je možný pěšky z nedalekého parkoviště panelového domu. Samotná zvonička má významnou historickou hodnotu, ale éra socialismu ji díky okolnímu prostředí celkový dojem vyloženě ničí (MICHALUS, 2011).

Typ hodnoty: Spirituální, pocit domova a identity.

Obrázek č. 29: Dřevěná zvonička

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Její ochrana není opět nikde uvedena. Plocha zastavěná (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: O zvoničku se stará jen sporadicky církev evangelická, ale svou krásu jistě neztratila. Dnes není přístupná veřejnosti ani místnímu obyvatelstvu, ti jsou však se zvoničkou natolik sžití, že si nikdo nedovolí ji jakkoliv poškozovat aniž by musela být například chráněna plotem. Mým doporučením by bylo každopádně

vyvěšení informační tabule u zvoničky a turistické značení z centra města, současně pak zahrnout do propagačních materiálů mikroregionu.

Název: **14. Osada Drakov**

Popis: Nově zřízená naučná stezka Údolím lapků z Drakova vede po turistické značce údolím Černé Opavy z Vrbna pod Pradědem – Mnichova přes Drakov na Rejvíz. Je dlouhá asi 12 km a má 10 zastavení. Je věnovaná přírodě a historii území, kterým vedla stará kupecká stezka. Území bylo významné z hlediska těžby železných rud a zlata v Černé Opavě. Nachází se zde zříceniny starých hradů a je opředeno pověstmi o lapcích a loupežnících (MICHALUS, 2011). Projekt naučné stezky zabezpečila ACTAEA a spolek Přátelé Vrbenska ve spolupráci se Správou CHKO Jeseníky, LČR s.p. Lesní správa Město Albrechtice, Jeseník a Karlovice, Příznivci kamenických a sochařských děl na Jesenicku, Spolkem pro rozvoj Rejvízu a Klubem přátel Zlaté Hory. Projekt Síť vzdělávacích a informačních center v chráněných krajinných oblastech ČR je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR (Přátelé Vrbenska, 2011).

Typ hodnoty: Vzdělávací, historická, rekreačně-sportovní.

Obrázek č. 30: Informační tabule naučné stezky

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Plocha lesní (lesní půda se stromy, s křovinatým porostem) a část krajina přírodní a antagonická (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Přátelé Vrbenska, Actaea, CHKO Jeseníky.

Doporučení: Záměrem Spolku Přátelé Vrbenska je vybudování volné repliky strážního hrádku a raně středověké osady na Drakově. V osadě by byly pořádány historické slavnosti s ukázkou starých řemesel a ukázkou dobového způsobu života zdejší oblasti a sloužila by k aktivnímu trávení volného času v přírodě. Záměr je zařazen v Strategickém plánu LEADER, MAS Hrubý Jeseník. Místní iniciativa Přátelé Vrbenska jsou jedni z mála, kteří mají zájem na ožívování okolních památek, k udržení zdejších historických a hornických tradic o zachování kulturních hodnot oblasti. Bohužel se nedá říci, že by samotné město na něčem podobném mělo zájem. Ke stezce jsou vytištěny průvodce a u všech zastavení informační panely (MICHALUS, 2011).

Název: **15. Budova nádraží**

Popis: Železniční trať v údolí řeky Opavy byla zprovozněna již v roce 1880. Jenom železnice mohla dopravit uhlí do továren ve Vrbně pod Pradědem v potřebném množství. Kromě toho vozily vlaky také dopisy a jiné zásilky pošty. Železnice později sloužila pro dopravu hostů karlovických a heřminovských lázní, hotelů a penzionů. V současné době se vlakem přepravují lidé do práce i na výlety a sváží se dřevo ze zdejších lesů. Po povodni v roce 1997 se uvažovalo o zrušení trati. Trať je dlouhá 20,5 km, má celkem 8 zastávek a začíná v Miloticích nad Opavou, kde je významný dopravní uzel, a končí ve Vrbně pod Pradědem (Průvodce, 2011). Na pěti důležitých zastávkách můžeme obdivovat krásu kamenných budov s neobvyklou historickou podobou. Každá ze zastávek je si velmi podobná přesto každá jiná.

Typ hodnoty: Technická, společenská.

Obrázek č. 31: Budova nádraží

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Jeho ochranu ÚP neřeší. Leží v zastavěném území (ÚAP Bruntál, 2009). Je ve vlastnictví sátu, kdy právo hospodařit s tímto majetkem náleží Správě železniční dopravní cesty. Trať provozuje soukromý dopravce.

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Současný stav ochrany budov nádraží je pouze udržovací a pro minimální provoz tratě. Doporučuji nezměnit vzhled historické kamenné budovy při její případné rekonstrukci. Případně v některých z volných místností založit malou expozici o vzniku, provozu tratě a budovách všech zastávek na trati, aby se poukázalo na jejich hodnotu v místním kraji. Proto je na místě zvolit za technickou památku.

Název: **16. Hrad Quinburk**

Popis: Hradní zřícenina Quinburk se skrývá na Sokolí skále, obklopené hlubokými lesy, asi 7 km severozápadně od Vrbna pod Pradědem. Hrad byl vybudován ve 13. století a spadal pod biskupské panství. Dnes můžete spatřit jen zbytky věžové stavby. Stojí na strmé skále (868 m) nad řekou Černá Opava v blízkosti bývalé myslivny Drakov. Dnes zůstaly na místě, srážně spadajícím na sever a severozápad, jen zbytky zdí. S hradem a okolím se pojí místní pověst o loupeživém Quinge a jeho kumpánech, kteří okrádali a vraždili projíždějící kupce, horníky, zlatokopy nebo potulné rytíře. Tuto hodnotu jsem zahrнула mezi rekreační hodnoty (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Historická, estetická, klid a únik od všeho.

Obrázek č. 32 a 33: Zbytky hradu Quinburk

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: V žádných z městských vyhlášek o územním plánování není jeho ochrana zmíněna. Plocha lesní (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky. II. ochranná zóna

Doporučení: K tomuto místu nevede žádná značená cesta. Je zcela mimo turistické trasy, daleko od nejbližší civilizace. Je poměrně těžké ho najít, ale návštěvníkům se odmění tichem, hradbami skal obklopených hlubokými lesy a bez davů turistů. Navrhla bych jako místo s kulturním významem, kde by byla řádně značená a bezpečná turistická cesta, řádně označeny místa vstupu na hrad s bezpečnostními prvky a vyvěšeny informační tabule s jeho kulturním a historickým významem.

Název: **17. Medvědí vrch**

Popis: Nejvyšší vrchol Medvědí hornatiny s výškou 1261m n. m., protáhlý suk 6,5 km jihozápadně od Heřmanovic a 6 km severozápadně od Vrbna pod Pradědem, vystupující nad okolní hřbety. Na svazích izolované skály a sutě. Na severovýchodním hřbetu Sokolí skála se zříceninou hradu Quinburk. Při cestě na jižním svahu stojí tzv. Solná bouda. Okolí je zalesněno smrčínami, z velké části odumřelý porost na vrcholu. Přístup je nejjednodušší z jihu od Solné boudy kde vede zelená turistická značka od Vrbna pod Pradědem. Asi 200 m za chatou odbočuje pěšina vzhůru, která dojde těsně pod vrchol, zbytek je nutné dojít terénem. Pěšina není značena, orientačně je poměrně náročné. Medvědí vrch je pro starousedlíky významným místem, vzhledem k tomu, že se zde vypráví pověst o medvědovi s velkou bílou skvrnou na zadní kýtě a s ním spojený vznik osady Mnichov (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Estetická, pocit domova a identity.

Obrázek č. 34: Medvědí vrch

Zdroj: Lenka Slámová, 2009

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Ochrana není zahrnuta. Plocha lesní (lesní půda se stromy, s křovinatým porostem), (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, II. zóna.

Doporučení: Nerozšiřovat zde zájmové aktivity cestovního ruchu (turistika, sportovní akce, hromadné akce apod.), je nutno zde přísně posuzovat navrhování nových turistických, cykloturistických stezek a hipotras, cíleně regulovat provádění horolezectví, paraglidingu, skialpinismu, snowboardingu, bivakování apod. (Plán péče, 2003).

V místní části Mnichov navrhuji tyto lokality:

Název: 18. Typická historická výstavba

Popis: První zmínky o této osadě, které se říkalo Einsiedel v německém překladu Samota, jsou již z 15. století, kdy zde byly vybudovány železárny a hamr. Veškerá výroba se však přesunula do Železné. Mnichov tak sice opustil hlavní zdroj obživy většiny obyvatel, přesto zůstal důležitou obcí. Vždyť se zde v roce 1805 nacházely tři mlýny, čtyři pily, huť, pivovar, tažirna drátů, palírna, dvanáct bělidel a vápencový lom s vápenkami (MICHALUS, 2011). Nachází se zde velké množství chalup v původním vzhledu, které vás zcela vtáhnou do dob minulých. Téměř všechny jsou v rukou soukromníků, kteří je pronajímají turistům z ciziny.

Typ hodnoty: Historická, estetická, vzdělávací, technická.

Obrázek č. 35: Typická historická výstavba a č. 36: Roubený dům

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Ochrana není uvedena. Zastavěné území (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, patří do rozhraní III. a IV. zóny

Doporučení: Je velká škoda, že tato velice významná lokalita z historického hlediska nebyla chráněna více mnohem dříve, než se dostala do soukromých rukou. Dnes jsou tyto úžasné objekty pronajímány cizincům. Mohl zde stát například skanzen s ukázkou starých řemesel s expozicemi života původních obyvatel. Toho asi již nikdy nedosáhneme. Doporučila bych navrhnout jako památkovou zónu s legislativní ochranou.

Název: **19. Barokní kostel**

Popis: Kostel byl postavený v roce 1716 v barokním slohu pod názvem Navštívení Panny Marie a přestavěný v roce 1878 do novogotické podoby. U kostela je velký starý hřbitov a také pomník obětem druhé světové války (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Spirituální, estetická, historická.

Obrázek č. 37: Kostel

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Ochrana není nikde vedena. Ve správě církve. V ÚAP je označeno jako krajina harmonická, na místě starého hřbitova jako pietní místo (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Jednoznačně bych stavbu navrhla zapsat do státního seznamu kulturních památek spolu s areálem hřbitova.

Název: **20. Josefský hamr**

Popis: Nachází se mezi Mnichovem a Drakovem od Drakova na jih cca. 1 km. Byl vybudován v polovině 17. stol. Od 18. stol. železářny v Železné u Vrbna pod Pradědem zpracovávali železnou rudu. Kolem hamru se těžila ruda a zpracovávalo železo víc než sto let. V těsné blízkosti ruiny hamru se nachází památeční strom buk (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Vzdělávací.

Obrázek č. 38 a 39: Josefský hamr

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Nachází se v krajině přírodní, antagonická (ÚAP Bruntál, 2009). Hamr není ÚP chráněn. Postupně zarůstá plevelem, není udržován.

Jiná ochrana: CHKO Jeseníky, IV. zóna.

Doporučení: Hamr je vhodné zahrnout do seznamu technických památek a chránit tak tento objekt legislativně. Doporučuji vybudovat vzdělávací naučnou stezku.

V místní části Železná navrhuji:

Název: **21. Pradědská brána**

Popis: Jedná se o 2 smrky místními zvané „Pradědská brána“ právě proto, že připomínají vstupní bránu do nejkrásnějších míst CHKO Jeseníky. Tento název je natolik rozšířen, že se uvádí například i v nabídkách na ubytování. Obvod kmenů je 312 a 355 cm, výška stromů je 36 m. Nachází se v lesním porostu, po obou stranách lesní cesty vedoucí údolím střední Opavy, těsně před mostem přes říčku, cca 650 m jihovýchodně od kaple ve Vidlích (Přehled památných stromů, 2010).

Typ hodnoty: Pocit domova a identity, estetická.

Obrázek č. 40: Pradědská brána

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: V ÚP není uveden, ale jsou památnými stromy. Nachází se na ploše lesní (ÚP Ludvíkov).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: Doplnila bych ochranu například informační tabulí, o jaký strom se vůbec jedná, s jeho parametry a pověstmi k němu se vztahujícími. Také by bylo vhodné strom oplotit přírodně vypadajícím plotem a vyznačit turistické značení ke stromu.

Název: **22. Dům č. p. 1**

Popis: V roce 1770 sem přišel vratislavský biskup hrabě Filip Gothard von Schaffgotsch. Ten se rozhodl zde zůstat a založil tak první dům, biskupský velkostatek, který v Železné najdeme pod číslem popisným 1. V celém okolí domu můžete spatřit zbytky zdí, které byly kdysi železárnami. Soukromý majitel však objekt neudrhuje v odpovídajícím stavu (MICHALUS, 2011).

Typ hodnoty: Historická.

Obrázek č. 41: Rodinný dům

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Jeho ochrana není zahrnuta v žádné z vyhlášek. Leží v zastavěném území (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: Navrhla bych stavbu jako kulturní památku.

Název: **23. Osada Wolfsteifen**

Popis: Součástí Železné je i osada Wolfsteifen, která se nachází pod hranicí lesa nad Železnou. Volný překlad názvu této osady je Vlčí Rýžoviště. Podle zpráv se zde kdysi rýžovalo zlato. Osada vznikla někdy v 80. letech 18. století. Měla pouze dvanáct domů, v nichž žili zejména dřevorubci a zaměstnanci hutí. Je zde dochována hájenka, která patřila k vratislavskému biskupství a torzo kapličky se zvoničkou, zasvěcené Panně Marii Sněžné (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Společenská, pocit domova a identity, historická.

Obrázek č. 42: Osada Wolfsteifen

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Opět není ve vyhláškách žádná ochrana zahrnuta. Zastavěné území (ÚAP Bruntál, 2009).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Samotná osada již není taková, jak bývala dříve, což je velká škoda. Podobně jako u osady v Mníchově, i zde měla přijít alespoň nějaká ochrana. Dal by se zde vytvořit skanzen či v některých z budov muzeum s historickým námětem života tehdejších obyvatel. Dnes se starají pouze o kapličku se zvoničkou okolní obyvatelé a udržují ji v zachovalém stavu. Doporučila bych navrhnout jako městskou památkovou zónu.

Obec Karlovice

Název: **24. Strojní mlýn – elektrárna**

Popis: V roce 1898 přešel areál Kosárny do rukou mlynáře Antona Franka. Dřevěný mlýn již nestál, ale byl postaven nový zděný strojní mlýn na druhém břehu mlýnského náhonu. Tyto základy bývalého mlýna jako první využila firma Otto a Alfons Bartsch spolu se silou vody v mlýnském náhonu na výrobu elektřiny. Dnes je v dezolátním stavu, soukromý majitel se o objekt nestará (Průvodce, 2010).

Typ hodnoty: Technická, historická.

Obrázek č. 43: Strojní mlýn

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Explicitně není hodnota vyjádřena. Nachází se v centrální zastavěné zóně (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Doporučila bych obci k odkoupení a následné rekonstrukci, mohla by využít sbírky či granty. Stavba by pak mohla být součástí muzea Kosárna, které je vzdálené jen pár metrů. Nechala bych navrhnout jako technickou památku.

Název: **25. Lázně – zemský dům**

Popis: Karlovice mají skutečně ideální polohu pro existenci osady, po té první zničené zde Karel z Lichtenštejna v 18. století založil novou, byly zde postaveny mlýny, výroba papíru, továrna na nábytek. Díky tomu se zde významně rozvíjely i služby (Průvodce, 2010). K objektu patří i malý parčík s krásnými dřevinami a hřiště na minigolf.

Typ hodnoty: Rekreačně-sportovní, společenská, historická.

Obrázek č. 44: Lázeňská budova s parkem

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Explicitně není vyjádřena. Nachází se na ploše občanské vybavenosti, stabilizované (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: V současné době je ve vlastnictví soukromého majitele, který nechává objekt chátrat. Navrhla bych do seznamu kulturních památek.

Název: **26. Kaplička**

Popis: V roce 1893 nechal Gustav Czech ml. Postavit zděnou novogotickou kapličku, nacházející se v blízkosti hlavní cesty naproti bývalé elektrárně. Kaple je postavena na půdorysu 3 x 3,5 m, má dvě protilehlá gotická okna, gotický portál, profilovanou korunní římsu. Původní břidlicová krytina byla nahrazena plechovou. Vnitřní vybavení kaple se v té době skládalo z prostého oltářového stolku s podstavcem pro monstranci, pódia a konkrétněji neurčených obrazů. Spravuje ji obec (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Spirituální.

Obrázek č. 45: Kaplička

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Explicitně není hodnota vyjádřena. Nachází se v centrální zastavěné zóně (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Sbírkový, Obec Karlovice.

Doporučení: Udržovat v původním stavu, s její historickou hodnotou, otevřít návštěvníkům, věřícím a pečovat o ni. Na rekonstrukci přispěli místní obyvatelé formou sbírky a z velké části obec.

Název: **27. Budova školy**

Popis: Základní, dříve obecní škola byla postavena roku 1914. Po skončení 2. světové války převzal školu 2. září 1945 první český učitel, do té doby byla německá. V 60. letech 20. století navštěvoval školu rekordní počet žáků, přes 450 dětí. Budova školy je zajímavá svým historizujícím stylem (Leták „Navštivte otevřené školy“, 2010). Patří obci.

Typ hodnoty: Historická, společenská, vzdělávací, sportovně-rekreační

Obrázek č. 46: Budova základní školy

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Není uvedena žádná ochrana. Nachází se v centrální zastavěné zóně (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Občanské sdružení Klub přátel Základní školy a Mateřské školy Karlovice.

Doporučení: Udržovat ve stávajícím stavu, patří mezi jedno z míst naučné stezky v okolí Karlovic. Označen informační tabulí.

Název: **28. Budova nádraží**

Popis: Budova podobného vzhledu jako v předchozím městě Vrbně, patří do souboru historických budov nádraží na trase Mílotice-Vrbno p/P.

Typ hodnoty: Technická.

Obrázek č. 47: Nádražní budova

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Leží na ploše ŽST Karlovice (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Opět ve vlastnictví státu, s právem hospodařit náleží Správě železniční dopravní cesty, nyní má v pronájmu rodina, která objekt využívá k bydlení. Navrhla bych budovu jako technickou památku.

Název: **29. Mořské Oko**

Popis: Karlovické jezírko, nazývané Mořské oko, nevzniklo přirozenou cestou. Na konci 19. století zde byl břidlicový lom, který je nyní zatopený vodou. Karlovická břidlice byla velmi kvalitní a vyvážela se na Moravu, do Pruska a Haliče. Kubický metr zdejší břidlice vážil asi 2000 kg a dělníci ho museli z kopce dovézt až na nádraží. Nejtěžší to bylo v zimě ve sněhu. Konec těžbě učinil silný pramen, na který dělníci narazili před druhou světovou válkou. Lom byl zatopen tisíci kubickými metry vody. V jezírku se nesmí koupat ani jezdit na lodičkách. Mezi místními lidmi se povídá, že je na dně potopen německý tank. Tato pověst se však nezakládá na pravdě, na dně je pouze torzo osobního automobilu Škoda 1201 sedan, kterou zde někdo dlouhodobě zaparkoval a spousta kmenů stromu. Hloubka vody je asi 16 metrů. Ze živočichů se zde dají vidět čolci, potápníci, vážky, šídla nebo užovky. Pro odpočinek slouží dřevěný přístřešek obnovený v roce 2008 správou lesů města Krnova.

K Mořskému oku se dostanete z Karlovic po značené žluté turistické trase, nebo pohodlněji autem z Karlovic po silnici II/452, poté odbočit doprava směr Staré Purkartice a Krnov a poté pěšky po značené turistické trase ze sedla u Kamenné boudy (větší část trasy po vrstevnicové lesní cestě), (Průvodce, 2010). I zde se k jezírku vztahuje zajímavá pověst, viz *Příloha č. 2*.

Typ hodnoty: Estetická, klid a únik od všeho, inspirace.

Obrázek č. 48: Mořské oko

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Explicitně není vyjádřena. Jedná se o funkční plochu lesní. Částečně je chráněna, na ploše lesní nejsou povoleny výškové stavby. Leží na ploše lesní (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: ACTAEA, Klub přátel Karlovic.

Doporučení: Je součástí naučné stezky, jsou zde dobře značeny turistické značky. Místo bych pro vyšší ochranu vyhlásila maloplošné zvláště chráněné území.

Název: **30. Kamenná lávka**

Popis: Oblíbené místo výletníků, nabízející krásný výhled na údolí Karlovic. Vyznačuje se svým neobvyklým rozsáhlým (Kronika obce Karlovic, 1910).

Typ hodnoty: Pocit domova a identity, estetická.

Obrázek č. 49: Vyhlídka Kamenná lávka

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Explicitně není vyjádřena. Jedná se o funkční plochu lesní. Částečně je chráněna, na ploše lesní nejsou povoleny výškové stavby. Nachází se na ploše lesní (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: Bylo by vhodné zde vybudovat naučnou stezku s rozhlednou. Doporučuji místo udržovat v takovém stavu, aby byl zachován výhled. Dále pak vyhotovení: propagační materiály, průvodce, www stránky, informační tabule. Doporučila bych jako limit ochranu krajinného rázu.

Název: **31. Masarykova stezka**

Popis: V roce 1895 byl v Karlovicích založen spolek pro zvelebování obce a okolí. Spolek chtěl podpořit rozvoj turismu. Budoval proto různé turistické a vyhlídkové cesty, mimo jiné i turistický chodník, který se dnes jmenuje Masarykova stezka. Byly zde postaveny lavičky a informační tabule. K počtě prezidenta T. G. Masaryka byla za první republiky na místě zvaném „pěkná vyhlídka“ postavena malá mohyla s jeho fotografií. Název se postupně přestal používat a místo i s fotografií bylo zničeno (Průvodce, 2010). Až po roce 1990 byla zásluhou obce a Spolku pro rozvoj Karlovic stezka obnovena. Na místě „pěkné vyhlídky“ byl postaven pomník s bustou T. G. Masaryka. Spolek a obec se o stará o udržování stezky.

Typ hodnoty: Klid a únik od všeho, estetická.

Obrázek č. 50: Masarykova stezka

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Explicitně není vyjádřena. Plocha lesní (ÚP Karlovice, 2006).

Jiná ochrana: Spolek pro rozvoj Karlovic.

Doporučení: Doporučuji udržovat v současném stavu, dostat do podvědomí lidí.

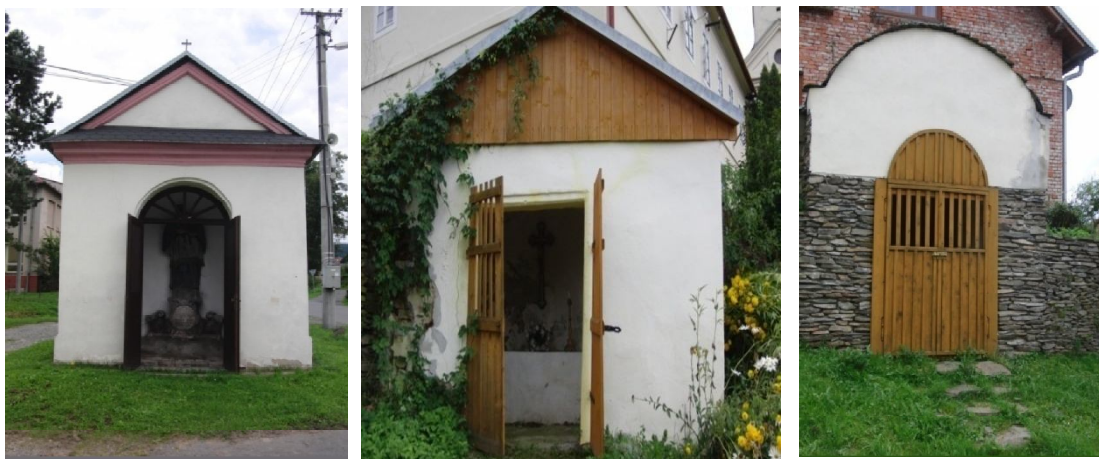
Obec Široká Niva

Název: **32. Soubor kapliček**

Popis: Soubor čtyř kapliček lemující cestu ke kostelu a hlavní cestu v blízkém okolí kostela, všechny jsou jedinečného vzezření – různě architektonicky pojaté. Nejvzácnější z kaplí je zasvěcená svatému Janu Nepomuckému, uvnitř kaple je jeho pískovcová socha v životní velikosti. Socha je z roku 1743, ale kaple kolem ní byla postavena mnohem později (Kronika obce,). Vybavení ostatních kaplí je prosté, tvoří je pouze zděný podstavec pro monstranci a blíže neurčené obrazy svatých. Dveře do všech kaplí jsou konstruovány tak, aby bylo dovnitř bez problému vidět. Všechny kapličky nechala obec zrekonstruovat.

Typ hodnoty: Spirituální, historická.

Obrázek č. 51: Kaplička Jana Nepomuckého, č. 52: Kaplička2 a 53: Kaplička3

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: ÚP jejich ochranu neřeší. 3 z kapliček se nachází v ochranném pásmu hřbitova do 100 m od hranice pozemku na ploše smíšené obytné stabilizované a Svatý Nepomuk je umístěn na ploše veřejného prostranství, ploše stabilizované (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Obec Široká Niva.

Doporučení: Obec se o soubor kapliček s úctou stará, nedávno je nechala nově zrekonstruovat do původních podob. Jsou veřejnosti přístupné, jen prohlídku Jana Nepomuckého je nutné ohlásit Obecnímu úřadu. Navrhla bych jako součást hřbitova, tedy kulturní památku.

Název: **33. Pocheňské louky**

Popis: Přirozená říční krajina v nivě řeky Opavy. Území mezi Pochní a Karlovicemi tvoří přirozené říční údolí, kde je řeka po povodni 1997 ponechána bez úprav a zásahů člověka. Vytváří meandry, slepá ramena a říční náplavy. Obklopují ji

přirozené porosty lužního lesa a nivní louky. Pocheňské louky lákají k příjemným procházkám. Můžeme zde vidět meandrující řeku Opavu s pěknými šterkovými náplavami.

Typ hodnoty: Estetická, klid a únik od všeho, inspirace.

Obrázek č. 54: Pocheňské louky

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Konkrétní ochrana není u samotném ÚP řešena. Leží v krajině harmonické (ÚAP Bruntál, 2009). Nachází se na ploše přírodní (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Obec Široká Niva a obec Karlovice, MAS Hrubý Jeseník.

Doporučení: Nivní louka by měla být označena jako Významný krajinný prvek a chráněna zákonem. Doporučuji lokalitu k vybudování naučené stezky. Náhled letáku naučné „přírodní“ stezky v Příloze č. 4. Případně by mohly být součástí turistické trasy s informačními tabulemi a uvedeny v místních propagačních materiálech.

Název: **34. Opevnění vodní tvrze**

Popis: Ampírový podsklepený zděný dům s valbovou střechou výrazně obdélníkového půdorysu. Bývalá myslivna (Kronika obce Široká Niva). Dnes je opevnění z části na soukromém pozemku a z části zasypané.

Typ hodnoty: Technická, historická.

Obrázek č. 55: Bývalá myslivna a č. 56: Zbytky opevnění

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Jeho ochrana není explicitně v ÚP uvedena. Pouze upozorňuje, že se jedná o historicky významný objekt. Nachází se v zastavěné části-Markvartice, plocha smíšená stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: Současný majitel rozhodně o jeho historickou hodnotu bývalé vodní tvrže nedbá. Naopak dnešní rekonstrukce, kterou myslivna prochází, zničí ten zbytek toho, co bylo ještě zachováno. Doporučila bych zde návrh na kulturní památku.

Název: **35. Drátovna a mlýn s náhonem**

Popis: Původní patrová budova s polovalbovou střechou a podlomenicí vznikla patrně v 18. století, na místě přízemní stavby. Vodní náhony jsou dosud patrné, většinou však nejsou funkční. Na vodní náhon byly napojeny i pily a též první elektrárna v Široké Nivě (INDRA, 1953).

Typ hodnoty: Technická, historická, vzdělávací.

Obrázek č. 57: Mlýn s náhonem a č. 58: Drátovna

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Nebyl uveden. Nachází se v zastavěné části-Markvartice, plocha smíšená stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: Budova je z části obydlená soukromím majitelem a část, kde býval mlýn, se nikterak neudržuje a postupně chátrá. Navrhla bych prohlásit jako technickou památku.

Název: **36. Vila CAMPI**

Popis: Dům z počátku 20. století vychází z tradiční jesenické architektury. Vila nese jméno po svém původním majiteli italského původu. Do roku 1945 zde sídlila hudební škola, dnes je zde škola mateřská (Kronika školy v Široké Nivě).

Typ hodnoty: Historická.

Obrázek č. 59: Vila Campi

Zdroj: autor

Název: **37. Vila BUCHELT**

Popis: Bytový dům takéž z počátku 20. století. Ve vile byla kdysi četnická stanice (Kronika obce). Dnes se mu říká Parlament a je přestavěn na bytové jednotky.

Typ hodnoty: Historická.

Obrázek č. 60: Vila Buchelt

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Ochrana budov není explicitně v ÚP uvedena. Nachází se v zastavěné části, plocha smíšená stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Obec a obyvatelé vily.

Doporučení: Budovy spravuje obecní úřad s úctou ke kulturním hodnotám obce. Jakoukoliv rekonstrukci budov dělá s odborníky, používá kvalitní materiály a vzhled budov se snaží vytvořit takový, jaké mívaly ve své minulosti. Na obnově a údržbě se podílí z části i jejich obyvatelé.

Název: **38. Rolnická usedlost**

Popis: Rolnická usedlost č. 114 je zděný přízemní obytný dům staršího založení s dispozicí jednotného domu s obytným podkrovím a kamennou trojdílnou průjezdnou stodolou. Stavení je kulturní památkou. Dnes je v rukou soukromého majitele, který bohužel dělá úpravy bez zachování její historické hodnoty (Leták „O stavbách a památkách“, 2011).

Typ hodnoty: Historická, technická.

Obrázek č. 61: Rolnická usedlost

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Je kulturní památkou. Nachází se v zastavěné části-Markvartice, plocha smíšená stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010). Dlouho trvalo státním institucím vydat rozhodnutí o návrhu kulturní památky, tudíž v mezidobě udělal majitel nevratné změny objektu (střecha z bonského šindele, výměna kastlových

oken za okna obyčejná). Dnes hrozí památce vzhledem k nevratným změnám vyjmutí z tohoto seznamu.

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Vzhledem k tomu, že patří soukromému majiteli, který jak vidno nemá vztah ke kulturním hodnotám, k místní lidové architektuře, nemáme mnoho možností, jak tuto hodnotu zachovat. Ochrana hodnot by měla být povinností všech orgánů a organizací, které na jejím území působí, i každého občana, který se v ní zdržuje. Například prostřednictvím osvěty bychom mohly dosáhnout identity místních obyvatel se svým krajem a jeho přírodními hodnotami a pozitivní motivací vytvářet a upevňovat kladný vztah k těmto hodnotám.

Název: **39. Jesenický dům - roubenka**

Popis: Dům č. popisné 144 je typický jesenický dům s vysokou střechou oddělenou podlomenicí, krytou bedněnou chodbou a charakteristickou dispozicí. Někdy nazývaný též dům bruntálského typu. Nejstarší dochovaný doklad zdejší lidové architektury. Roubená stavba „v kožichu“ neboli omítnutá dřevěnice bruntálského typu je ze 17. století (Leták „O stavbách a památkách“, 2011). Vlastní soukromý majitel.

Typ hodnoty: Pocit domova a identity, historická.

Obrázek č. 62: Jesenický dům a č. 63: Roubenka

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Ochrana není v ÚP uvedena. Nachází se v zastavěné části, plocha smíšená stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Opět patří soukromému majiteli, rekonstrukci však provádí se zachováním těchto typických znaků jesenického domu, což ukazuje jeho vztah k místním hodnotám a jejich zachování. Přidala bych do seznamu kulturních památek

Název: **40. Textilní továrna s vilou**

Popis: Stará textilní továrna, původní bělárna příze a přádelna bavlny, postavena v roce 1870, byla po smrti majitele převzata firmou Grohmann z Vrbna pod Pradědem. Několikrát měnila výrovní náplň. Po zastavení výroby v roce 1949 v ní byl po dlouhé roky sklad zemědělských produktů. Dnes je zde sportovně

rekreační areál. Na počátku 20. století se v Pochni vyráběla lepenka. K areálu můžeme zařadit i vilu majitelů pocheňské továrny (INDRA, 1953).

Typ hodnoty: Sportovně-rekreační, technická, vzdělávací, estetická.

Obrázek č. 64: Textilní továrna a č. 65: Vila majitele továrny

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano. Vila ne.

Ochrana v ÚP: S touto historicky významnou technickou památkou územní plán počítá, tudíž jeho ochrana je v ÚP zahrnuta. Je navržena v seznamu mezi technické památky. Leží v zastavěném území centru místní části Pocheň, plocha smíšená stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: Soukromý majitel přestavěl továrnu na rekreační středisko se zachováním jejího původního vzhledu. Dnes se o tuto kulturní hodnotu obce stará s patřičnou úctou a to ještě není na seznam technických památek uvedena.

Název: **41. Vysoké jalovce**

Popis: Jedná se o dva neobvykle vysoké jalovce, které dosahují výšky přes 7 m. Pro tyto stromy netypické. Pro místní myslivce a starousedlíky jsou orientačním bodem. I v těchto končinách lidé věřili v zázračnou moc jalovce, proto je nikdo nevykácel, i když nejsou typickým stromem pro zdejší lesy.

Typ hodnoty: Estetická, pocit domova a identity.

Obrázek č. 66: Jalovce

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Ochrana není v ÚP nijak řešena. Nachází se na funkční ploše lesní, kde ÚP povoluje například přístřešek pro turisty či stezku pro pěší (ÚP Široká Niva, 2010)

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Zahrnula bych do seznamu památných stromů s legislativní ochranou a vybudovat zde turistickou informační tabuli, stezku pro pěší nebo spojit s cykloturistickou trasou.

Název: **42. Meandry Opavy**

Popis: Za vesnicí se její vody rozlijí do poklidnějších meandrů. Zde má řeka ještě přirozený charakter. Tvoří šterkovité náplavy a je plná života. Specifickou zvláštností meandrů jsou náplavy a šterkové lavice. Hlavním důvodem ochrany přírody meandrů Opavy je zachovalý segment řeky s unikátními korytotvornými procesy. Obdobné úseky řek stejného průtoku jsou ve střední Evropě již vzácné. Z hlediska ochrany přírody není v meandrech pochopitelně dovoleno táboření (SOUKUP, DAVID, 2008).

Typ hodnoty: Estetická, klid a únik od všeho, inspirace.

Obrázek č. 67: Meandr Opavy

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Patří do povodí řeky Opavy, která je zařazena mezi významné vodní toky. Krajina harmonizující (ÚAP Bruntál, 2009). Funkční plocha vodní a vodohospodářská a funkční plocha přírodní (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Všichni návštěvníci meandrů by si měli uvědomit, že jsou zde jen dočasnými hosty. Doporučuji proto jen několik obecných zásad pro pohyb v přírodě. Při projíždění meandrů na lodi je důležité chovat se pokud možno tiše, protože hluk zbytečně plaší hnízdící ptáky. Samozřejmě by rovněž mělo být, že nebudeme volně vyhazovat nejrůznější odpadky. Většina vodáků, turistů a rybářů má k přírodě kladný vztah a ochránářská doporučení respektují. Místo zákazů proto spíše obdivovatele přírody nabádám, abychom se chovali v nivě řek Opavy ohleduplně a z krásy zachovalé lužní krajiny se tak mohly radovat i další generace. Vzhledem k hnízdícím ptákům by bylo vhodné využít limitu ochrany přechodně chráněných ploch.

Název: **43. Vojenské pevnůstky**

Popis: Objekty lehkého opevnění z roku 1937 – 1938. Linii na území obce tvoří více než 40 těchto objektů, vesměs jsou dvoustřílnové, soustava byla částečně doplněna drátěnými překážkami. Osádku tvořilo 47 mužů. Po podpisu Mnichovské dohody byly čs. armádou opuštěny a od té doby nijak nevyužity (Leták „Něco z historie“, 2011). V roce 2010 bylo 17 objektů Ministerstvem obrany ČR darováno

obci, některé jsou na pozemcích obce, u těchto obcí zvažuje zpřístupnění a vybudování naučné stezky. V některých z bunkrů se vyskytují netopýři, kteří patří mezi druhy zvláště ohrožené a jsou chráněni zákonem. Objekty s netopýry budou zachovány v nedotknutém stavu.

Typ hodnoty: Vzdělávací, technická.

Obrázek č. 68: Vojenská pevnost

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: V územním plánu jsou uvedeny jako historicky významné objekty. Téměř všechny objekty leží na plochách smíšeného a nezastavěného území, zahrnující pozemky přirozených a přírodě blízkých ekosystémů (náletovou zeleň). Stezky, cyklostezky či přístřešky pro turisty ÚP povoluje (ÚP Široká Niva, 2010). Jeden objekt je na pozemku soukromé osoby.

Jiná ochrana: Ne.

Doporučení: V majetku obce teprve 1 rok, přístupnost není možná. Doporučuji pro zatraktivnění regionu tyto bunkry zpřístupnit pro turisty, vybudovat zde naučnou „bundovou“ stezku, vytvořit zde informační tabule s tehdejším významem bunkrů, historií válek, dále mapu, kde se všude vyskytují, doplnit propagační materiály obce, regionu a vybudovat turisticky značenou cestu již z centra obce. Náhled letáku naučné „bunkrové“ stezky v Příloze č. 4.

Název: **44. Rýžování zlata – zlatonosná řeka**

Popis: Četné rýžoviště zlata se táhnou podél řeky Opavy od Starého Rejvízu až ke Kunovu. Prozrazují je haldy přerýžovaného materiálu dnes již zarostlé lesem. Největší rýžoviště bylo mezi Vrbnem pod Pradědem a Karlovicemi a Širokou Nivou a Kunovem, viz foto č. 69. U obce Pocheň se v roce 1945 našel největší uchovaný valoun se zlatem o váze 45 g, který je ve sbírkách Národního muzea v Praze (Leták „Něco z historie“, 2011).

Typ hodnoty: Vzdělávací.

Obrázek č. 68: Haldy

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ne.

Ochrana v ÚP: Ochrana není nexplicitně uvedena. Uvádí, že se v řešeném území nacházejí dvě poddolovaná území se zlatonosnou rudou z 16. a 18. století (ÚP Široká Niva, 2010). Funkční plocha přírodní, stabilizovaná (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Vhodná lokalita k vybudování naučené stezky. Naučné stezky by měly být jednou z možností využití kulturního, přírodního potenciálu obce a krajiny. Záměr by měl zahrnout návrh trasy s využitím technických, přírodních a jiných zdrojů v obci i krajině. Poukázat tak na zlatokopeckou éru a přiblížit tehdejší těžký život. Tyto oblasti bych navrhla jako přírodní rezervace.

Název: **45. Budova nádraží**

Popis: Výpravní budova železniční stanice Široká Niva a sklad. Budova patří do souboru budov nádraží na trase Milotice-Vrbno pod Pradědem. Jako výše zmíněné stavby podobného stylu řadím mezi technické hodnoty.

Typ hodnoty: Technická.

Obrázek č. 69: Budova nádraží

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Územní plán navrhuje budovu nádraží jako technickou památku. Plocha ŽST Široká Niva (ÚP Široká Niva, 2010). Funkční plocha dopravní infrastruktura- plocha dopravy drážní (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Není.

Doporučení: Souhlasím s návrhem přidat mezi památky technického významu jako technickou památku.

Název: **46. Malá skála**

Popis: Bývalý lom přírodního kamene, dnes místo setkání trempů a konáním častých potlachů pro místní obyvatele i trempy.

Typ hodnoty: Společenská, estetická.

Obrázek č. 70: Skála

Zdroj: autor

Identifikace v ÚAP: Ano.

Ochrana v ÚP: Není uvedena. Nalézá se na funkční ploše lesní stabilizované (ÚP Široká Niva, 2010).

Jiná ochrana: Oddíl trempů.

Doporučení: Byl by zde vhodný turistický přístřešek, odpočívadlo, koše na odpad a mobilní toalety, které by zajistila obec. Z důvodu setkávání většího počtu lidí, zde hrozí znečištění životního prostředí. Lokalita představuje užitek plynoucí z rekreačních aktivit v přírodě.

Mám za to, že tento region má mnoho krás a hodnot, které se dochovaly z dob minulých, a které stojí za to zachránit. Tato krajina si zaslouží nejen ochranu, ale i soustavnou péči - zodpovědný přístup k využívání a utváření krajiny by měl být závazkem současné generace vůči našim potomkům.

Cílem bylo ukázat, že i tyto hodnoty mají svůj význam a opodstatnění v současném bádání v oblasti hodnot přírodního a kulturního bohatství konkrétních lokalit. Tyto hodnoty pak mohou být využity jako referenční hodnoty při modelování poptávky po rekreaci v konkrétních obcích.

Na mapě č. 1, která je součástí této práce v *Příloze č. 3*, vám představím přibližnou lokalizaci kulturních hodnot uvedených v analýze. Hodnoty jsou rozlišeny barevně. Z hlediska přehlednosti je v mapě uveden vždy první převažující typ hodnoty.

6. VÝSLEDKY

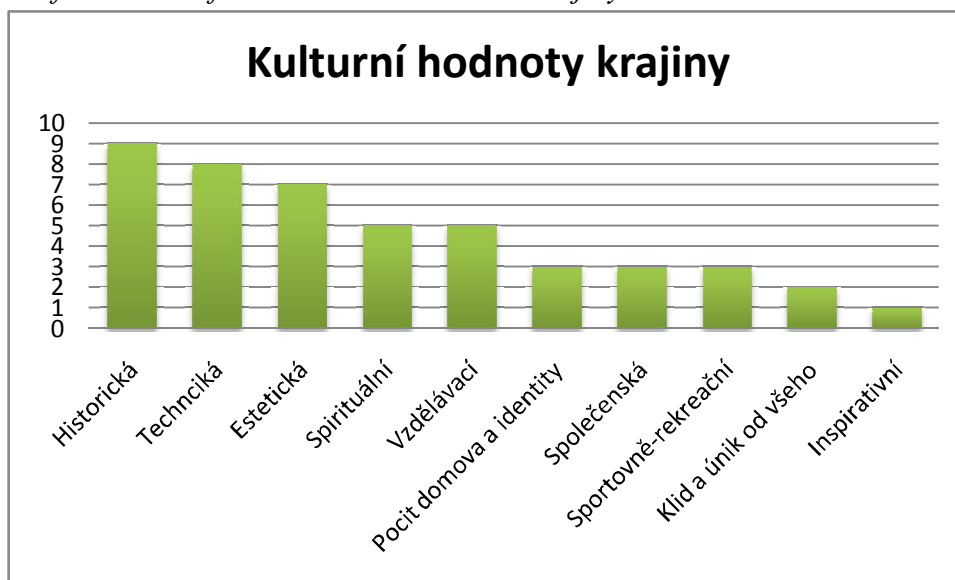
Celkem bylo analýzou vyhodnoceno v mikroregionu Vrbensko 46 kulturních hodnot krajiny nechráněných podle zvláštních předpisů. V daném typu krajiny převažují nejvíce historické hodnoty s počtem devět. Hned za ní následují s počtem osm hodnoty technické. Dále pak v počtu sedm to jsou hodnoty estetické. Následují další dvě kulturní hodnoty vždy po pěti a to hodnoty spirituální a vzdělávací. Další tři kulturní hodnoty se v analýze objevují vždy po třech, jedná se o typ hodnoty pocit domova a identity, hodnoty společenské a hodnoty sportovně-rekreační. V počtu dvou se analýzou prokázal typ kulturních hodnot klid a únik od všeho. Poslední hodnota inspirativní pak byla zastoupena v jednom případě.

Tabulka č. 1: Identifikace kulturních hodnot krajiny

Typ hodnoty	KS	LU	VR	KA	ŠN	Celkem
Historická	1	1	3	1	3	9
Technická		1	2	2	3	8
Estetická	1	1	1	1	3	7
Spirituální		1	2	1	1	5
Vzdělávací		1	2		2	5
Pocit domova a identity			1	1	1	3
Společenská			2		1	3
Sportovně-rekreační		1		1	1	3
Klid a únik od všeho	1			1		2
Inspirativní	1					1
Celkem	4	6	13	8	15	46

Zdroj: autor

Graf č. 1: Identifikace kulturních hodnot krajiny

Zdroj: autor

Jak vyplývá z tabulky č. 1, nejvíce kulturních hodnot krajiny bylo identifikováno v obci Široká Niva a to celkem 15, za ní následuje město Vrbno pod Pradědem s počtem hodnot 13. V obci Karlovice bylo nalezeno 8 kulturních hodnot

krajině, v Ludvíkově celkem 6 a v nejmenší obci Karlova Studánka to byly celkem 4 kulturní hodnoty krajiny.

Tabulka č. 2 nám představuje typologii prvků, které se v krajině objevují. Nejvíce jsou v krajině zastoupeny hodnoty lidského původu a to v počtu 28. Kulturních hodnot, které byly vytvořeny přírodní činností, bylo zpracovanou analýzou zjištěno celkem 12. Kulturní hodnoty, které v sobě zahrnují kombinaci obou typů tedy přírodního i lidského působení, nalezneme v krajině celkem 6. Jedná se například o kulturní hodnotu Rolandův kámen, Kaňon řeky Bílé Opavy či Hrad Quinburk.

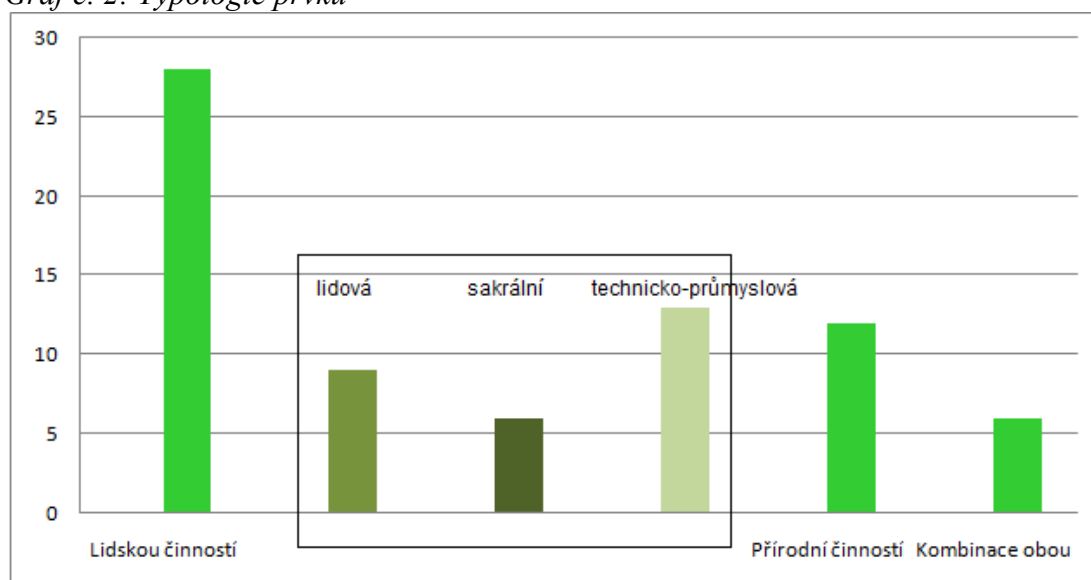
Tabulka č. 2: Typologie prvků

vytvořeno	stavby	celkem
Lidskou činností		28
	<i>lidová</i>	9
	<i>sakrální</i>	6
	<i>technicko-průmyslová</i>	13
Přírodní činností		12
Kombinace obou		6

Zdroj: autor

Nejvíce se v této krajině nacházejí technické respektive technicko-průmyslové stavby. Jde celkem o 13 staveb především dány svojí průmyslovou minulostí či jejich technickou zajímavostí. Dále pak analýza dokázala, že se objevuje v krajině celkem 9 staveb lidového typu a nejméně pak to jsou stavby sakrální, v počtu 6.

Graf č. 2: Typologie prvků

Zdroj: autor

Téměř polovina řešeného území zabírá CHKO Jeseníky, respektive cca 50% území využívá legislativní ochrany. Přesto se mnohem více identifikovaných kulturních hodnot nachází mimo CHKO J a nemá tak žádnou zákonnou ochranu.

Kulturní hodnoty krajiny, které leží na území CHKO Jeseníky, jsou v analýze vyhodnoceny v počtu 12, zbytek 34 kulturních hodnot najdeme mimo CHKO J.

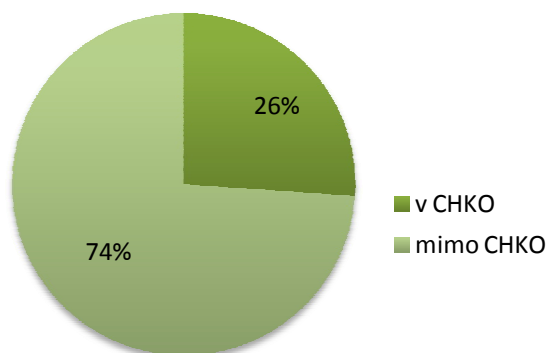
Tabulka č. 3: Kulturní hodnoty ležící v CHKOJ a mimo něj

v CHKO	12
mimo CHKO	34

Zdroj: autor

Dle grafu č. 3 tedy celých 74 % kulturních hodnot leží mimo CHKO Jeseníky a nemá tak legislativní ochranu a rovných 26% se v CHKO Jeseníky nachází. Hlavním předmětem ochrany CHKO Jeseníky jsou především horské lesy a rašeliniště. Horské louky na hlavním hřebeni nad hranicí lesa (hole) patří k botanicky nejbohatším lokalitám v České republice. Z tohoto důvodu se většina identifikovaných kulturních hodnot nalézá mimo CHKO.

Graf č. 3: Kulturní hodnoty ležící v CHKOJ a mimo něj

Zdroj: autor

Celkem dvě kulturní hodnoty krajiny mikroregionu jsou v procesu návrhu na zařazení mezi technické památky a celkem tři kulturní hodnoty krajiny v procesu návrhu na zařazení mezi kulturní památky.

Analýza prokázala, že celkem 17 kulturních hodnot krajiny z celkových 46 je zakresleno v Územně analytických podkladech obce s rozšířenou působností, v tomto případě města Bruntál. Pouze 10 kulturních hodnot krajiny je zakresleno v územních plánech obcí. Územní plány nemohou mnohé kulturní hodnoty explicitně chránit, jen v rámci funkčních ploch a u většiny funkčních ploch není zdůrazněna prostorová regulace, nicméně nastínění ochrany je ve funkčních plochách bez prostorové regulace. Nejvíce hodnot, tedy 19, není zakresleno nikde.

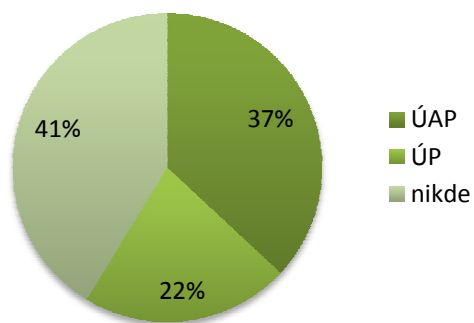
Tabulka č. 4: Kulturní hodnoty v ÚAP a ÚP

ÚAP	17
ÚP	10
nikde	19

Zdroj: autor

V následujícím grafu je vidět, že pouze 22% hodnot je uvedeno v územně plánovacích dokumentacích (ÚPD). V územně analytických podkladech (ÚAP) je uvedeno pouze 37% a nikde celých 41%.

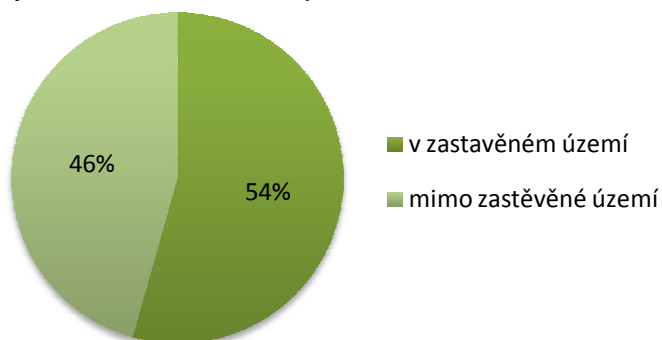
Graf č. 4: Kulturní hodnoty v ÚAP a ÚP

Zdroj: autor

Níže uvedený graf č. 5 poukazuje na to, kolik procent kulturních hodnot krajiny v mikroregionu Vrbensko leží v zastavěném území a kolik mimo něj. Celkem tedy 54% hodnot leží v zastavěném území a 46% mimo něj.

Graf č. 5: Kulturní hodnoty ležící v zastavěném území a mimo něj

Zdroj: autor

7. DISKUSE

Typ krajiny neboli především historický význam této krajiny ovlivňuje typ hodnot, které se v tomto regionu nacházejí. Jedná se o region především průmyslový, obyvatelé se živili těžkou prací v železárnách, hutích, různých továrnách, proto se zde nachází velké množství kulturních hodnot technického charakteru. Výčet těchto pamětihodností, kulturních hodnot regionu by mohl být jistě mnohem širší nebo zcela jiný. Každý zpracovatel takovéto studie, by identifikoval některé jiné kulturní hodnoty, než jsem v práci uvedla já. V hodnocení se totiž značně lišíme, protože (naštěstí) je každý z nás nezastupitelně jiný, tedy jsou určité hodnoty, na kterých se možná neshodneme úplně všichni. Pokud hodnotíme, měli bychom si uvědomit, kde stojíme a co chceme, proč je pro nás něco významné, a současně i to, že každá hodnota, událost, čin, vztah nemá jen jednu stránku, vrstvu či tvář, a že proto může být nejen hodnocena různě, ale mnohdy také rozporně. I toto je cesta k toleranci vůči postojům a názorům ostatních.

Doposud žádná podobná práce nebyla zpracovávána, tudíž není možné s něčím konkrétním srovnávat. Ačkoliv by to bylo potřeba, například pro důkladnější zpracování územních plánů, přesto nikdo takovou či podobnou studii nezpracoval. Jediným mým výrazným zdrojem k porovnání byly právě územní plány obcí. Jeden ze závěrů, vycházejících z této práce je, že hodnoty popsané v územně plánovacích dokumentacích obcí je třeba sledovat mnohem kvalitněji a zmapovávat i další jevy a hodnoty než jen ty, jež jsou uvedeny ve vyhlášce č. 500/2006 Sb.

Velké množství hodnot nemá legislativní ochranu, ale nemá možnost využít ani tu společenskou, obyvatelé obcí sice vnímají hodnotu jako „hodnotu“ ale neohroženou. Pokud ji shledají jako ohroženou, nastupují pak na scénu místní iniciativy či vyhlášené sbírky, ze kterých se pak hodnota uvede do původního stavu. V takovém Vrbně jsou občanská sdružení jako jediná, co kulturní hodnoty regionu zachraňují a starají se o ně, i když hodnota ještě zcela nechátrá, to co by měl z velké části dělat především městský úřad, dělají právě tyto spolky. Ve své analýze doporučuji ochranu několika kulturním hodnotám tím, že je navrhuji na ústřední seznam mezi kulturní nebo technické památky. Druhá stránka věci bohužel je, že ani tenhle problém to neřeší, návrh na seznam neřeší vlastní ochranu kulturní hodnoty. Jako příklad zde uvádím vyhlášenou kulturní památku Zámek s areálem čp. 154 ve Vrbně pod Pradědem, viz *Příloha č. 1*. Zámeček ač je vyhlášen kulturní památkou, vlastní soukromý majitel a je v degradujícím stavu, nádherný zámecký park je neudržován, ohradní zeď kolem zámku se rozpadá. Vždy záleží jen na přístupu konkrétních lidí, majitelů objektů, jak se budou chtít ke kulturní hodnotě chovat. Z toho všeho vyplývá, že ochrana legislativní je potřeba, ale konečné slovo mají stejně majitelé. Proto je třeba pěstovat v lidech vztah k místu, k zachování hodnot, k jejich revitalizaci a rozvoji, vychovávat osvětou k uchování těchto kulturních hodnot.

Jedním z dalších zjištění této práce je, že se v regionu nerespektuje stavební styl typických jesenických domů a považují za důležité na současný stav lidové architektury místního regionu poukázat. Těchto typických jesenických domů se

v mikroregionu Vrbensko již mnoho nedochovalo. A ty co zůstaly, jsou zohyžděny neodbornou přestavbou či rekonstrukcí. Přestavba orientující se jen na funkční a finanční kritéria vede obvykle ke zmrzačení domu. Mé zjištění se shoduje s výsledky Hrona, který ve svém díle Původní venkovská zástavba v oblasti Jeseníků také uvádí, že tyto jesenické domy jsou degradovány (HRON, 1999). Jeho kniha dále doporučuje zachování stylu a možnosti doporučených technologií při přestavbě či stavbě nového typického jesenického domu.

Analýzou jsem dospěla ke zjištění, v čem jsou schválené územní plány silné a v čem slabé. Přírodní prvky může územní plán chránit vymezením ploch, kde nejsou povoleny stavby, případně specifikací druhem pozemků v dané ploše. Územní plán může vytvářet podmínky pro uchování hodnoty například tak, že nenavrhne zástavbu v lese, či povolí kapličky, křížky v zemědělských plochách. Územní plán je ze své podstaty regulativní, nikoliv proaktivní. Jeho silnou stránku vidím v tom, že vymezuje zastavitelné území a vymezuje funkční regulativy. Avšak nechrání ani nemůže chránit stavby před zničením, před zbouráním kulturní hodnoty. Ochrana staveb před nevhodnou přestavbou vyplývá především z prostorových regulativů, ty jsou v případě územních plánů minimální. Z tohoto pohledu by byl účinnější regulační plán. Zde uvádím příklad kulturní hodnoty č. 38. Rolnická usedlost, která byla majitelem nevhodnou přestavbou střechy z borského šindele a výměnou kastlových oken za okna obyčejná, zničena. Podle mne je regulační plán nejúčinnějším nástrojem k uplatňování vyváženého rozvoje památkových lokalit, přírodních i kulturních hodnot místního kraje, poskytuje kvalitní předpoklady pro současné respektování jak požadavků ochrany památek, tak požadavků rozvoje cestovního ruchu. V závazné části regulačního plánu je totiž možné stanovit regulativy dle podmínek státní památkové péče. Všichni ale víme, že obce to stojí spoustu peněz z rozpočtu a mnoho času na zpracování.

Často se využívá pro ochranu kulturních hodnot zástupná ochrana přírodní hodnoty. Nejsou zde však nástroje na ochranu kulturních hodnot přírodního charakteru. I já ve svém seznamu hodnot jsem několikrát využila této skutečnosti a doporučila ochranu hodnotě, která má sice kulturní charakter, přesto ne na tolik významný, jako je přírodní stránka této hodnoty. Bylo by vhodné seznam kulturních hodnot objektivizovat dalším šetřením, projednat s širokou veřejností. Došli bychom k závěru, že každý zpracovatel by postupoval podle svého vlastního mínění nebo naopak bychom se v mnoha bodech shodli.

ZÁVĚR

Analýza prokázala značně neutěšený stav územně plánovací dokumentace. Některé obce tohoto mikroregionu mají pořízen pouze územní plán, jiné pouze jejich návrh a takové Vrbno pod Pradědem nedisponuje platným územním plánem vůbec. Ve městě jakoukoli změnu území řeší vyhláškami. Podrobná územně plánovací dokumentace - regulační plán – v němž je teprve možno stanovit v dostatečné podrobnosti regulativy pro rozhodování v památkových územích, o hodnotách území, chybí. Žádná z těchto obcí v mikroregionu Vrbensko regulační plán zpracován nemá. Přitom jenom provázanost nástrojů územního plánování s požadavky památkové péče může účinně napomáhat ochraně hodnot.

Celkem bylo analýzou vyhodnoceno v mikroregionu Vrbensko 46 kulturních hodnot krajiny nechráněných podle zvláštních předpisů. V daném typu krajiny převažují nejvíce historické hodnoty a to hned v 9 případech. V závěsu za nimi následují hodnoty technicko-průmyslového typu. Dále můžeme říci, že jsou v krajině velmi často zastoupeny hodnoty estetické a spirituální. Pozadu nezůstávají ani kulturní hodnoty vzdělávacího charakteru. Ostatní hodnoty se již v krajině objevují sporadicky. Poslední hodnota inspirativní pak byla zastoupena v celém regionu pouze v jednom případě.

Nejvíce jsou v krajině zastoupeny hodnoty lidského původu a to v počtu 28. Kulturní hodnoty krajiny vytvořené přírodním procesem, bylo zpracovanou analýzou zjištěno celkem 12 a kombinací obou se pak těší celkem 6 kulturních hodnot krajiny. Kulturních hodnot krajiny zahrnutých v územně analytických podkladech je celkem 17, hodnot uvedených v územních plánech je 10 a neuvedených v žádných z těchto dokumentů je celých 19. Z těchto uvedených hodnot leží celkem 25 v zastavěném území a 21 leží mimo zastavěné území.

Ochrana kulturních hodnot nemůže být účinná bez uvědomělosti občanů. Záměrné pěstování citových vztahů k přírodě, k hodnotám, k okolnímu prostředí, vedení dětí k šetrnému zacházení se vším, s čím přicházejí do styku, jsou nutnými předpoklady. Vědomé a záměrné přetváření jednotlivých přírodních složek musí vést k odpovídajícím vztahům hospodářské činnosti a zdrojů v každém teritoriu, k optimalizaci krajiny tak, abychom v ní mohli žít nejen my, ale bez ohrožování a nebezpečí i další generace.

Péče o přírodní a kulturní hodnoty, jakkoli jsou tyto pojmy složité a obtížně vymežitelné, již dávno není výlučnou aktivitou jednotlivců, obcí či států. Zahrnuje také mnoho forem mezinárodní spolupráce, které se jí snaží z celosvětového pohledu koordinovat a přispívat k jejímu rozvoji. Současný stav národní i mezinárodní spolupráce v sobě nese celou řadu kladných i záporných momentů a skrývá mnohé příležitosti a hrozby do budoucna, které jsou determinovány jak dosavadními aktivitami mezinárodních subjektů v této oblasti, tak současným celosvětovým vývojem ovlivněným globalizačními procesy, problémy ozbrojených konfliktů či zhoršujícího se stavu životního prostředí.

Smyslem této práce bylo poukázat na množství přírodních respektive kulturních hodnot, které se v regionu nacházejí, zamyslet se nad jejich ochranou tak

aby tyto hodnoty mohly být předány dalším generacím. Ukázat, že současná ochrana těchto hodnot je nedostatečná, neboť v územních plánech obcí se s nimi nepočítá. Do územních plánů jsou sice některé výjimky povinně zapracovány, ale zpravidla chybí alespoň náznak návrhu jejich ochrany nebo dalších opatření vedoucích ke zvýšení její hodnoty. Mám za to, že mikroregion Vrbensko má mnoho krás a hodnot, které se dochovaly z dob minulých, a které stojí za to zachránit. Naše krajina si zaslouží nejen ochranu, ale i soustavnou péči. Zodpovědný přístup k využívání, utváření krajiny či odpovídající ochrana jejich hodnot by měl být závazkem současné generace vůči našim potomkům.

Jak něco vnímáme v krajině a nazveme to pěkným, je zřejmé, že vztahy, které tento vztah formovali, byli harmonické. Z toho vyplývá také „nová“ pozice smyslu ochrany hodnot prostředí. Pěkné a fungující jsou jen dvě strany jedné mince. Možná by i náprava nedostatků v naší krajině – a máme jich neuvěřitelně, mohla začít právě tady. V uvědomění si vztahu hodnoty a užitku, které nám krajina přináší.

Vyslovme tedy společně hluboké a upřímné uznání těm, kteří po sobě kulturní bohatství zanechávají, poděkování těm, kteří je chrání a obnovují, a nakonec i těm, kteří je ještě nezničili, ač se o to v jistých dobách snažili a někteří se snaží možná i dnes.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BEČKA, M., KLÁPŠŤOVÁ, E., KLÁPŠŤĚ, P., 2012: Hodnoty území. In Maier, K. a kol.: Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012.
- BUČEK, A., LACINA, J., 1995: *Přírodovědná východiska ÚSES*. In Löw, J., a kol.: *Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability. Teorie a praxe*. Brno: Doplněk, 1995.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P., 1999: *Hodnocení krajinného rázu*. In Vorel, P., Sklenička, P.: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. Praha: ČVUT, 1999.
- CÍLEK, V., 2002: *Krajiny vnitřní a vnější*. Praha: Dokořán, 2002.
- CYKLOTRASY, 1999: *Cykloturistické trasy Vrbenska a Zlatých hor*. Opava: Grafico, 1999.
- DEMEK, J., 1974: *Systémová teorie a studium krajiny*. Brno: GgÚ ČSAV, *Studia geographica* 40, 1974.
- DOLEČEK, J., 2008: *Moravskoslezský kraj, města a obce*. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2008.
- ENGLIŠ, K., 1947: *Teorie hodnot a hodnocení*. Praha: Melantrich, 1947.
- FORMAN, R. T. T., GODRON, M., 1993: *Krajinná ekologie*. Translated by Jan Těšitel. Vyd. 1. Praha: Academia, 1993.
- GEHL, J. a kol., 2006: *New city life*. Copenhagen: The Danish Architectural Press, 2006.
- HÁJEK, T., BUKAČOVÁ, I., 2001: *Příběh drobných památek*. České Budějovice: PROTISK, 2001.
- MAPA Š. NIVA, 1950: *Historická mapa Široké Nivy, Široká niva*, 1950.
- HRON, P., 1999: *Původní venkovská zástavba v oblasti Jeseníků, její zachování a rozvoj*. Šumperk: Moravská expedice, 1999.
- INDRA, B., 1953: *Průmyslová výroba ve Slezsku v pol. 19. st.* Ostrava: Slezský sborník, 1953.
- KLÁPŠŤOVÁ, E., SVOBODOVÁ, K., 2012: Krajina. In Maier, K. a kol.: Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012.
- KRONIKA Karlovice. *Kronika obce Karlovice*, Karlovice.
- KRONIKA Ludvíkov. *Kronika obce Ludvíkov*, Ludvíkov.
- KRONIKA Š. NIVA. *Kronika obce Široká Niva*, Široká Niva.
- KRONIKA ŠKOLY. *Kronika školy v Široké Nivě*, 1. díl. Rukopis. Uloženo v základní škole v Široké Nivě.
- KUČERA, Z., KUČEROVÁ, S., 2011: *Regionální diferenciacce venkovských obcí Česka: disparity a možnosti rozvoje*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK, 2011.
- KUČEROVÁ, S. 1996: *Člověk. Homoty. Výchova*. I. Vyd. Prešov: Grafotlač Prešov, 1996.
- KUČOVÁ, V., 2009: *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Jihlava: EKON, družstvo, 2009.
- LETÁK, 2010: *Leták „Navštivte otevřené školy“*. Ostrava: Actaea, 2010.
- LETÁK, 2011: *Leták „O stavbách a památkách Široké Nivy“*. Ostrava: Actaea, 2011.
- LÖW, J., MÍCHAL, I., 2003: *Krajinný ráz*. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, 2003.
- LYNCH, K., 2004: *Obraz města*. Praha: Nakladatelství POLYGON, 2004.
- MAIER, K. a kol., 2008: *Územní plánování a udržitelný rozvoj*. 1.vyd. Praha: ABF, 2008.
- MAIER, K. a kol., 2012: *Udržitelný rozvoj území*, Praha: Grada Publishing, 2012.
- MAIER, K., DODOKOVÁ, A., CACH, J., 2012: *Institucionální prostředí pro prosazování udržitelného rozvoje*. In Maier, K. a kol.: Udržitelný rozvoj území. Praha: Grada, 2012.
- MAPA, 2006: *Pěší stezka Vrbenska*, MAS Hrubý Jeseník. Jeseník: Machovský, 2006.
- MURRAY, R. B., ZENTER, J. P., 1989: *Nursing Concepts for Health Promotion*, Appleton & Lange, England, 1989.
- METELKOVÁ, I., 2007: *Využití kulturních a historických hodnot obce Ludvíkov*, Obnova a rozvoj venkova, 2007.
- MEZEROVÁ, Ľ. a kol., 2001: *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Bruntál*. 1. vydání. Lipník nad Bečvou: MTZ-Tiskárna Lipník a.s., 2001.
- MÍCHAL, I., 1999: *Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve veřejné správě*. Praha. Agentura ochrany přírody a krajiny, 1999.
- MICHALUS, K., 2011: *Osobní materiály Karla Michaluse*, Spolek Přátel Vrbenska, 2011.
- MSK, 2011: *Moravskoslezský kraj*. Ostrava: PB tisk s.r.o., 2011.
- NOGA, P., 2010: *Krajinou a městy Moravy a Slezska*. Praha: Repronis, 2010.
- NĚMEC, J., POJER, F. a kol., 2007: *Krajina v České Republice*. Praha: Consult Praha, 2007.
- OLWIG, K. R., 2002: *Landscape Nature and the Body Politic*. Madison: From Britain's Renaissance to America's New World. The University of Wisconsin Press, 2002.
- PATZELT, Z., 2011: *Národní parky České republiky*. Praha: Granit, 2011.
- PEŠKOVÁ, J., 1998: *Role vědomí v dějinách*. Praha: Nakladatelství LN, 1998.
- Plán péče, 2003: *Plán péče CHKO Jeseníky*. Jeseník: Správa CHKO Jeseníky, 2003.
- PRUDKÝ, L., 2009: *Inventura hodnot*. Praha: Nakladatelství Academia, 2009.
- PRUDKÝ, L. a kol., 2009: *Studie o hodnotách*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.
- PRŮVODCE, 2010: *„Naučná stezka historií a přírodou Karlovice“*. Ostrava: Actaea, Proprint, 2010.
- PRŮVODCE, 2011: *„Vítejte v regionu Vrbensko a Bruntálsko“*. Ostrava: Actaea, Point CZ, 2011.
- ŘÍČAN, P., 2007: *Psychologie osobnosti - Obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007.
- RIEGL, A., 2003: *Moderní památková péče*. Praha: Národní památkový ústav, 2003.

- SCHAMA, S., 1995: *Landscape and Memory. Krajina a paměť*. Překlad PÁLENSKÝ, P. Praha: Agro, Dokořán, 1995.
- SKLENIČKA, P., 2007: *Krajinná ekologie v systému krajinného plánování České republiky*. Praha: ČZU, 2007.
- SKLENIČKA, P., 2003: *Základy krajinného plánování*. Praha: Naděžda Skleničková, 2003.
- SOUKUP, V., DAVID, P., 2008: *Velká turistická encyklopedie-Moravskoslezský kraj*, Praha: Knižní klub, 2008.
- STEPHESON, J., 2008: The cultural values model: An integrated approach to values in landscapes. *Landscape and Urban Plannin*, 2008.
- ŠKODA, E., ŠKODOVÁ, H., 1986: *Ochránce kulturních památek*. Praha: Mladá fronta, 1986.
- ŠMAJS, J., 2006: *Ohrozená kultura*. 1. slovenské rozš. a upr. vyd. Banská Bystrica: PRO, 2006.
- Turistická mapa, 2008: *Turistická mapa Bruntálsko, Osoblažsko, Bruntál*: Stanislav Říha, 2008.
- ÚP Karlovice, 2006: *Územní plán Karlovice*, Zastupitelstvo obce Karlovice, 2006.
- ÚP Ludvíkov, 2006: *Územní plán Ludvíkov*, Zastupitelstvo obce Ludvíkov, 2006.
- ÚP Široká Niva, 2010: *Návrh územního plánu obce Široká Niva*, Zastupitelstvo Široká Niva, 2010.
- VOJTOVÁ, L., 2006: *Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- VOJTOVÁ, L., 2007: *Venkovský prostor, architektonické a urbanistické dědictví vesnice, kulturní hodnoty a rozvoj venkova*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2007.
- ŽÁK, L., 1947: *Obytná krajina*. Praha: S. V. Ú. Mánes – Svoboda, 1947.

INTRNETOVÉ ZDROJE

- AOPK, 2011: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, online: <http://www.ochranaprirody.cz/wps/portal/cs/search/>, cit. 11. 12. 2011.
- BEČKA a kol., 2010: URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ – ROČNÍK XIII – ČÍSLO 2/2010, článek Hodnoty v územně analytických podkladech obcí s rozšířenou působností, Bečka M., Maier K., Peltan T., Dodoková A., Vorel J., Praha, online: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-02/14_hodnoty.pdf, cit. 20. 3. 2012.
- COE, 2012: Council of Europe, online: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en>, cit. 15. 1. 2012.
- EC, 2012: Regionální politika, online: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_cs.cfm, cit. 15. 1. 2012.
- ECP, 2011: European Culture Portal, online: http://ec.europa.eu/culture/portal/index_en.htm, cit. 10. 8. 2011.
- FC, 2012: Council of Europe: Framework Convention on tze Value of Cultural Heritage for Society, online: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=199&CM=1&CL=ENG>, cit. 20. 1. 2012.
- CHALOUPECKÝ, 2011: Pohybová a sportovní aktivita u dětí a mladistvých? Praha, online: http://www.kardio-cz.cz/resources/upload/data/351_86-103.pdf, cit. 11. 2. 2012.
- Karlova Studánka, 2011: Lázně Karlova Studánka, Karlova Studánka, online: <http://www.k.studanka.cz/>, cit. 14. 7. 2011.
- Karlovice, 2011: Obec Karlovice, Karlovice, online: <http://www.karloviceveslezsku.cz/>, cit. 14. 7. 2011.
- KLÁPŠŤOVÁ, E., 2011: Manuskript, Praha, online: <http://klapstova.mapovyportal.cz/>, cit. 21. 3. 2012.
- KOHOUTEK, R., 2006: Spirituální hodnota, ABZ slovník: Praha, online: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/spiritualni-hodnoty>, cit. 15. 1. 2012.
- Ludvíkov, 2011: Obec Ludvíkov, Ludvíkov, online: <http://www.ludwigsthal.estranky.cz/>, cit. 14. 7. 2011.
- MARX, K., 2011: Zboží a peníze, Kapitál. I. díl, online: <http://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1867/kapital/ch01.htm>, cit. 12. 12. 2011.
- MEA, 2005: Millenium Ecosystem Assessment, Washington, USA, online: <http://www.maweb.org/en/index.aspx>, cit. 11. 11. 2011.
- Metodické principy ochrany krajinného rázu, 2011, online: http://www.usbe.cas.cz/people/kucera/LE/TEXTY/Kapitola%2008%20metodika%20kraj_razu.pdf, cit. 10. 9. 2011.
- Mikroregion Vrbensko, 2011: Jeseníky Vrbensko, Vrbno pod Pradědem, online: <http://www.jeseniky-vrbensko.cz/>, cit. 14. 7. 2011.
- MK, 2012: Ministerstvo kultury České republiky, online: www.mkcr.cz/kulturni-dedictvi/default.htm, cit. 10. 1. 2012.
- MSK, 2012: O Moravskoslezském kraji, Ostrava, online: <http://www.kr-moravskoslezsky.cz/>, cit. 20.3.2012
- MZP, 2012: Ministerstvo životního prostředí, Evropská úmluva o krajíně, online: http://www.mzp.cz/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva, cit. 2.2.2012.
- NPU, 2013: Seznam nemovitých kulturních památek, Praha, online: <http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>, cit. 10. 9. 2011.
- NPU, 2011: Národní památkový ústav, Praha, online: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/>, cit. 11. 2. 2012.

- Předpis č. 71/1994 Sb., zákon o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, Praha, online: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-71>, cit. 22. 3. 2012.
- Přehled památných stromů okresu Bruntál, 2010: Přehled památných stromů, Náš tramp, 2010, online: <http://sites.google.com/site/nastramp/priroda/ekologie/prehledpamatnychstromuaokrbruntal>, cit. 20. 11. 2011.
- RADA EVROPY, 2000: Evropská úmluva o krajině, Rada Evropy: Florencie, online: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp, cit. 10. 2. 2011.
- RAMPORTL, D., 2011: Typologie krajin v České republice a v Evropě. Katedra fyzické geografie a geoekologie PŘF UK, Praha, online: http://www.geobio.cz/projekty/aldi/downloads/1_CZ-IALE%202005_Typologie%20krajiny%20v%20CR%20a%20EU.pdf, cit. 4. 1. 2012.
- RESEARCH, 2009: RESEARCH BOX, LAND USE CONSULTANTS, RICK MINTER, 2009: *Capturing the Cultural Services and Experiential Qualities of Landscape* [online]. Cheltenham: Natural England, online: <http://www.catpaisatge.net/docs/ExperLandscps.pdf>, cit. 17. 3. 2012.
- RYBÁŘ, R., 2012: Kultura a hodnoty. Praha, online: <http://www.ped.muni.cz/wphil/clenove/rybar/texty/hodnoty.htm>, cit. 11. 1. 2012.
- Široká Niva, 2011: Obec Široká Niva, online: <http://www.sirokaniva.cz/>, cit. 10. 8. 2011.
- Tisícovky, 2012: Tisícovky Čech, Moravy a Slezska, 2003-2012, online: <http://www.tisicovky.cz/cs/hory/hruby-jesenik/zarovy-vrch-hlv195/>, cit. 2. 1. 2012.
- Turistické zajímavosti České hory, 2012: České hory, online: <http://karlova-studanka.ceskehory.cz/okoli/>, cit. 23. 3. 2012.
- ÚAP Bruntál, 2009: Územně analytické podklady Bruntál, Město Bruntál, 2009, online: <http://www.mubruntal.cz/uzemne-analyticke-podklady-bruntal/ds-39570>, cit. 20. 1. 2012.
- UNESCO, 2011: About UNESCO. UNESCO, Paříž, online: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/>, cit. 10. 8. 2011.
- UNESCO, 2012: States Parties: Ratification Status, online: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/>, cit. 4. 10. 2012.
- ÚP Karlova Studánka, 2010: Územní plán Karlova Studánka, Zastupitelstvo obce Karlovy Studánky, 2010, online: <http://www.kstudanka.cz/vismo/dokumenty2.asp?id=1533&n=uzemni-plan-karlova-studanka&query=reichl&grafika=0>, cit. 2.1.2012.
- UUR, 2011: Seznam limitů, Ústav územního rozvoje, Praha, online: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2591>, cit. 12. 1. 2012.
- VOREL, I., 2010: Principy a Pravidla Územního Plánování. Ústav územního rozvoje, Praha, online: <http://www.uur.cz/default.asp?id=2571>, cit. 10. 8. 2011.
- Vrbno pod Pradědem, 2011: Město Vrbno pod Pradědem, online: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vrbno_pod_Prad%C4%9Bdem, cit. 10. 8. 2010.
- Vrbno pod Pradědem, 2011: Místní části, Vrbno pod Pradědem, online: <http://www.vrbnopp.cz/cs/mesto/mistni-casti/>, cit. 10. 8. 2011.
- Vyhláška č. 413/2004 Sb. ze dne 24. června 2004 o prohlášení území s historickým prostředím ve vybraných obcích a jejich částech za památkové zóny a určení podmínek pro jejich ochranu, Praha, online: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-413>, cit. 22. 3. 2012.
- Vyhláška č. 94/1958 Sb., o Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, Praha, online: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-94>, cit. 21. 3. 2012.
- WIKIPEDIE, 2012: Pojem Inspirace, Praha, online: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Inspirace>, cit. 21. 3. 2012.
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, Praha, online: <http://zakony-online.cz/?s35&q35=all>, cit. 20. 3. 2012.
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, Praha, online: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>, cit. 20. 3. 2012.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam vyhlášených kulturních památek mikroregionu

Příloha č. 2: Pověsti mikroregionu Vrbensko

Příloha č. 3: Mapa č. 1: Mapa kulturních hodnot krajiny mikroregionu Vrbensko

Příloha č. 4: Náhled letáku naučné „bunkrové“ a „přírodní“ stezky

Příloha č. 5: Limity využití území, bod č. 5 a č. 6

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1:	Moravskoslezský kraj
Obrázek č. 2:	Hranice ORP Moravskoslezského kraje a hranice VÚC v kraji
Obrázek č. 3:	Geografická mapa Moravskoslezského kraje
Obrázek č. 4:	Začlenění mikroregionu Vrbensko do okresu Bruntál; náhled na obce mikroregionu Vrbensko
Obrázek č. 5:	Klimatické podmínky mikroregionu
Obrázek č. 6:	Zonace CHKO Jeseníky
Obrázek č. 7:	Typy vyskytujících se reliéfů
Obrázek č. 8:	Obce mikroregionu Vrbensko
Obrázek č. 9:	Územní plány obcí mikroregionu
Obrázek č. 10:	Jedle bělokorá
Obrázek č. 11:	Jedle Vévodkyně
Obrázek č. 12:	Památeční buk u Josefského hamru
Obrázek č. 13:	Tlustá Berta
Obrázek č. 14:	Suchý vrch
Obrázek č. 15:	Půdorys jesenického domu
Obrázek č. 16:	Roubený dům
Obrázek č. 17:	Rolandův kámen
Obrázek č. 18:	Vodopády
Obrázek č. 19:	Kaňon Bílé Opavy
Obrázek č. 20:	Rodinný dům
Obrázek č. 21:	Huť a válcovna
Obrázek č. 22:	Památník
Obrázek č. 23:	Důlní činnost
Obrázek č. 24:	Údolí Brandloch
Obrázek č. 25:	Žárový vrch
Obrázek č. 26:	Lorencova huť
Obrázek č. 27:	Chata Sokolka
Obrázek č. 28:	Dřevěná zvonička
Obrázek č. 29:	Informační tabule naučné stezky
Obrázek č. 30:	Budova nádraží
Obrázek č. 31 a 32:	Zbytky hradu Quinburk
Obrázek č. 33:	Medvědí vrch
Obrázek č. 34:	Zbytek zákopu
Obrázek č. 35:	Typická historická výstavba
Obrázek č. 36:	Roubený dům
Obrázek č. 37:	Barokní kostel v Mnichově
Obrázek č. 38 a 39:	Josefský hamr
Obrázek č. 40:	Pradědská brána
Obrázek č. 41:	Rodinný dům
Obrázek č. 42:	Osada Wolfsteifen

Obrázek č. 43:	Strojní mlýn
Obrázek č. 44:	Lázeňská budova
Obrázek č. 45:	Kaplička v Karlovicích
Obrázek č. 46:	Budova základní školy
Obrázek č. 47:	Nádražní budova
Obrázek č. 48:	Mořské oko
Obrázek č. 49:	Vyhlídka Kamenná lávka
Obrázek č. 50:	Masarykova stezka
Obrázek č. 51:	Kaplička Jana Nepomuckého
Obrázek č. 52 a 53:	Kapličky
Obrázek č. 54:	Pocheňské louky
Obrázek č. 55:	Bývalá myslivna
Obrázek č. 56:	Zbytky opevnění
Obrázek č. 57:	Prádelna s náhonem
Obrázek č. 58:	Starý mlýn
Obrázek č. 59:	Vila Campi
Obrázek č. 60:	Vila Buchelt
Obrázek č. 61:	Rolnická usedlost
Obrázek č. 62:	Jesenický dům
Obrázek č. 63:	Roubenka
Obrázek č. 64:	Textilní továrna
Obrázek č. 65:	Vila majitele továrny
Obrázek č. 66:	Jalovce
Obrázek č. 67:	Meandr Opavy
Obrázek č. 68:	Vojenská pevnost
Obrázek č. 69:	Haldy
Obrázek č. 70:	Budova nádraží
Obrázek č. 71:	Skála

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1:	Identifikace kulturních hodnot krajiny
Tabulka č. 2:	Typologie prvků
Tabulka č. 3:	Kulturní hodnoty ležící v CHKOJ a mimo něj
Tabulka č. 4:	Kulturní hodnoty v ÚAP a ÚP

Graf č. 1:	Identifikace kulturních hodnot krajiny
Graf č. 2:	Typologie prvků
Graf č. 3:	Kulturní hodnoty ležící v CHKOJ a mimo něj
Graf č. 4:	Kulturní hodnoty v ÚAP a ÚP
Graf č. 5:	Kulturní hodnoty ležící v zastavěném území a mimo něj

SEZNAM KULTURNÍCH HODNOT

1. Roubený dům č. p. 18
2. Rolandův kámen
3. Vodopády Bílé Opavy
4. Kaňon řeky Bílé Opavy
5. Dům č. p. 124
6. Viktorova huť a válcovna
7. Památník obětem 1. a 2. sv. války
8. Důlní činnost
9. Údolí Brandloch
10. Žárový vrch
11. Lorencova huť
12. Chata Sokolka
13. Dřevěná zvonička
14. Osada Drakov
15. Budova nádraží
16. Hrad Quinburk
17. Medvědí vrch
18. Typická historická výstavba
19. Barokní kostel
20. Josefský hamr
21. Pradědská brána
22. Dům č. p. 1
23. Osada Wolfsteifen
24. Strojní mlýn – elektrárna
25. Lázně – zemský dům
26. Kaplička
27. Budova školy
28. Budova nádraží
29. Mořské Oko
30. Kamenná lávka
31. Masarykova stezka
32. Soubor kapliček
33. Pocheňské louky
34. Opevnění vodní tvrze
35. Prádelna a mlýn s náhonem
36. Vila CAMPI
37. Vila BUCHEL
38. Rolnická usedlost
39. Jesenický dům – roubenka
40. Textilní továrna s vilou
41. Vysoké jalovce
42. Meandry Opavy
43. Vojenské pevnůstky
44. Rýžování zlata
45. Budova nádraží
46. Malá skála

Příloha č. 1: Seznam vyhlášených kulturních památek mikroregionu

Obec Karlova Studánka

- 1) *Kaple sv. Huberta* – dřevěná deštěná osmiboká plochostropá stavba z let 1757-1758 stojí na kamenné podezdívce. Na stropě obraz Hold venkovského lidu sv. Trojici s vyobrazením Karlovy Studánky
- 2) *Lázeňský dům čp. 6 „Vyšetřovací ústav“* – empírová soubená stavba na kamenné podezdívce, původně „Knižecí dům“, datovaný ve štítě rokem 1833, s vystupujícím rizalitem a balkonovým portikem na toskánských sloupech. Z větší části dochovaný původní interiér se štukovou výzdobou, v poslední době nevhodné zásahy.
- 3) *Lázeňský dům čp. 8 „Věžový dům“* – empírem ovlivněná roubená stavba na kamenné podezdívce z roku 1870, v materiál navazující na místní tradici. Zásadní přestavba – znehodnocení interiéru v 90. letech 20. století.
- 4) *Lázeňský dům čp.9 „Praděd“* – roubená stavba (patrně nejstarší z unikátního souboru lázeňských domů) z roku 1785, patro z let 1839-1840, další úpravy v letech 1872-1873 a v 50. letech 20. století.
- 5) *Lázeňský dům čp. 10 „Pošta“* – zděný původně „Koupelnový dům“ z let 1802-1803, empírově upravovaný a zvýšená v letech 1827-1828. Další úpravy ve 2. polovině 20. století.
- 6) *Lázeňský dům čp. 11 „Odra“* – roubený dům se zděným přízemkem z roku 1785, v roce 1827 vybudováno první a v roce 1875 druhé patro se schodišťovou halou. Další úpravy ve 2. polovině 20. st.
- 7) *Hotel „Džbán“ čp. 12 „Sloupový dům“* – původně lázeňský dům. Jednopatrový dřevěný-částečně zděný tzv. sloupový dům byl dostavěn roku 1844, přestavěn v letech 1907-1908 a zásadně zejména v interiéru, kde se dochoval v původním stavu pouze strop jídelny z 2. pol. 20. st. Příléhající altán s pramenem byl zničen.
- 8) *Lázeňský dům čp. 14 „Bezruč“* – zděná budova z roku 1824, zvýšená v roce 1834, přestavěna v letech 1863-1864, dále v roce 1894, v 50. letech 20. st. a interiér v roce 2000.
- 9) *Lázeňský dům čp. 15 „Vlasta“* – roubená stavba se zděným přízemkem z roku 1880, upravovaná nevhodně c interiéru ve 2. pol. 20. st. Dnes využívána jako bytový dům.
- 10) *Lázeňský dům čp. 16 „Šárka“* – roubená stavba se zděným přízemkem z roku 1890 z roku 1890, dnes využívána jako bytový dům. Nevhodně upravený interiér ve 2. pol. 20. st.
- 11) *Lázeňský dům čp. 17 – Obecní úřad* – menší dřevěná budova se zděným přízemkem z let 1824-1825, patro z roku 1844. Přestavovaná v letech 1866, 1911-1912, 50. letech 20. st., zásadně v interiéru.
- 12) *Lázeňský dům čp. 19 „Opava“* – roubený dům se zděným přízemkem z let 1842 až 1844. Zásadně upravován ve 2. pol. 20. st.
- 13) *Hudební pavilon čp. 13* – unikátní dřevěná stavba na kamenné podnoží, členěn toskánskými sloupy a pilastry nesoucími římsové kladí, postavená v letech 1836-

1837. Zachována i přes několikeré opravy v téměř původním stavu včetně divadelního sálu.

- 14) *Filiální kostel Panny Marie „Uzdravení nemocných“* – jednolodní zděná empírová stavba z let 1838 až 1840 podle projektu Antonína Onderky. Zaklenutá pruskými klenbami na pásech. Z jihu přiléhá sakristie.
- 15) *Skleník* – empírový skleník, slohově nenarušený a časově se řadící k nejcennější skupině lázeňských objektů (1. polovina 19. století), zároveň stavba svého druhu ojedinělá.

Obec Ludvíkov

- 1) *Zřícenina hradu Fürstenwalde na úpatí Zámeckého vrchu* – zeměpanská hraniční pevnost původně markrabství moravského, pak knížectví opavského. Vznikla asi za kolonizační vlny posledních Přemyslovců na severní Moravě ve 13. století. První zpráva je z roku 1348. Při dělení Opavska v roce 1377 připadl hrad Hanušovi, sídlícímu v Krnově. V roce 1471 byl Matyášem Korvínem zbořen. Fragmenty zdiva dvouposchodového paláce, zbytky zdi, hradby ohraničující předhradí.
- 2) *Venkovský dům čp. 30*
- 3) *Kostel Navštívení Panny Marie* - Jeho počátek je v německé kronice spojen s rokem 1775. Dne 22. 01. 1806 byl tesařským mistrem zavěšen první zvon. V roce 1870 starosta obce Franz Saulich, na místo rozbitého bronzového zvonu z roku 1806, nakoupil dva nové zvony, které vážily 127 kg, ze slévárny v Bochumi. Zvony nesly letopočet 1870. V roce 1874 bylo obcí provedeno opatření k získání nových varhan od firmy Riegre-Kloss - továrny na varhany v Krnově. V roce 1909 starosta Franz Kariger zajistil důkladnou restauraci kostelíka a mnohonásobné barevné zkrášlení na náklady obce a za přispění dobrodinců.

Město Vrbno pod Pradědem

- 1) *Zbytky hradu Freudenstein* – na úzkém hřebeni kopce mezi cestou Vrbno Andělská Hora. Zbytky zeměpanského hradu s vojenskou a správní funkcí z poloviny 13. Století. Na mapě Bruntálského panství z roku 1579 byl již zříceninou. Při archeologickém průzkumu nalezeny zbytky železa a střeby z poloviny 13. a 14. Století. Zachovány zbytky valů a kruhových hradeb z lomového kamene.
- 2) *Areál hřbitova* – doklad slohové úpravy terasovitě umístěného hřbitova z počátku 19. Století s hrobními kaplemi a náhrobky.
- 3) *Hřbitovní zeď se dvěma branami* – ohradní omítaná zeď z lomového kamene z doby kolem roku 1817, úprava vstupní brány ve 20. Století. Brány jsou kované.
- 4) *Hrobka Marca Aurelia Rösslera* – v ohradní zdi, hrobka ve tvaru kaple je zapuštěna do ohradní zdi, v ní na třech stupních umístěný sarkofág

- s pootevřeným vikem a nápisem. Na sarkofágu socha stojícího anděla s dítětem. Empírová figurální sepulkrální plastika z roku 1817. Kovaná mříž.
- 5) *Hrobka Josefa Adolfa a M. Viktorie Weissových* - hrobka ve tvaru kaple je zapuštěna v ohradní zdi. V ní na stupních mramorový sarkofág zdobený akantem a dvěma sepjatými rukama v oválním rámu a nápisem. Na sarkofágu socha stojícího okřídleného anděla s nápisovou deskou v rukou. Empírová figurální sepulkrální plastika z roku 1815.
  - 6) *Hřbitovní kaple* - v rohu ohradní zdi. Jednolodní jednoduchá empírová drobná stavba s dřevěnou hranolovitou zvonící. Součást slohové úpravy hřbitova z roku 1817.
  - 7) *Náhrobek Anny Heleny Roesnerové* – u ohradní zdi. Pískovcový klasicistní náhrobek z roku 1789 ve tvaru obelisku zdobeného vavřínovými festony, na soklu čtvercového půdorysu s nápisy na všech stěnách. A.H. Roesnerová byla majitelka hamru v Ludvíkově.
  - 8) *Farní kostel sv. Michala s areálem* – monumentální empírová jednolodní architektura z let 1840-1843 neobyčejně čistého prostorového i tvarového řešení, která ovládá nejen prostor náměstí, ale i panoramatický pohled na město. Hlavní prostor krytý pruskou klenbou, stěny děleny mohutnými pilastry. Vlevo od presbytáře přistavěna patrová sakristie.
  - 9) *Kříž* – empírový věnovaný Francem a Barbarou Reichelovými v roce 1825 s ornamentálně a architektonicky bohatě členěnou spodní kamennou sochařskou částí s reliéfem Panny Marie Sedmiboletné ve spojení s novým materiálem – litinou a mramorovým Ukřížovaným. Kolem ohrádka ze železného zábradlí.
  - 10) *Zámek s areálem čp. 154* – dokladem feudálního sídla s jádrem ze 17. století, rozšiřovaného postupně přístavbami v 18. a 19. Století. Jednotlivé budovy s barokním a empírovým tvaroslovím. Čtyři samostatně řešená jednopatrová zděná řídla kolem obdélníkového dvora. Hlavní křídlo s mansardovou střechou, ostatní valbové. Mezi křídly vjezd do dvora pod mělkým arkýřem. Na vnitřních fasádách po celém obvodu nádvoří dřevěné prosklené pavlače. Přízemní prostory zaklenuté, v patře ploché stropy.
    - a) *Zámecký park* – přírodně krajinářská park o rozloze 1,28 ha v nadmořské výšce cca 510 m. Původní komunikační síť je zcela potlačena, zůstala lípová alej hlavní příjezdové komunikace a kruhový bazén ve východní části. Významné solitéry: lípy srdčité, topol lina a dub severní.
    - b) *Ohradní zeď* – kamenná zeď, ohraničující areál, částečně nahrazena drátěným pletivem. Mezi pilíři kovaná brána a branka pro pěší.
  - 11) *Dům čp. 162, venkovská usedlost* – jednotná jesenická dům pojatý jako zdvojený objem spojený okapovou stranou ve společném žlabu. Štít obytné budovy s polovalbou a dvěma podlomenicemi kontrastuje s jednoduchým deštěním bývalé stodoly. Dispozice tradiční, vstup ve středu delší stěny pokračuje chodbou se dvěma světnicemi na každé straně. Jeden z posledních dokladů původní zástavby města z přelomu 18. a 19. století.
  - 12) *Vila Fritze Grohmana s parkem* – patrová budova střízlivých forem se zvýšeným přízemím a terasou postavena včetně autorem navržených interiérů

s geometrickým pojetím nábytku podle návrhu architekta Josefa Hoffmanna v letech 1921 – 1922.

- a) *Park* – menší parčík přírodně krajinářského charakteru o rozloze 1,4 ha nádrží u budovy je doplněna zrcadlově vysazenými solitéry a nápadně zbarvenými dřevinami v okrajovém závoji. Zadní část tvoří užitková plocha se sadem. Významné solitéry: buk lesní, vrba bílá.

- 13) *Vila Adolfa Grohmannna* – patrová budova jednoduchým forem s krytou terasou v přízemí, s jednotně geometricky pojatým interiérovým vybavením (dochované v torze), postavená v roce 1920 podle projektu architekta Josefa Hoffmanna. Kolem budovy je okrasná zahrada. Úpravy ve 2. pol. 20. století.

Části obce Vrbno pod Pradědem

Mnichov

- 1) *Zřícenina hradu Rabštejna* – biskupský hrad strážního charakteru na skalnatém masívu. V terénu se nachází zbytky věže a opevnění. Historická památka z 2. pol. 13. století. Spolu s Pustým hradem tvoří zajímavý, málo obvyklý typ dvouhradí strážného charakteru.

Vidly

- 2) *Kaple sv. Hedviky* – na kopci nad obcí – sálová dřevěná stavba na kamenné podezdívce z počátku 20. století a plochým stropem a pravoúhlou sakristií za oltářem. Kubistické pojetí forem, zejména jednotného dřevěného interiéru. Sanktusník vestavěn v roce 1930. Ojedinelá stavba v kraji.

Železná

- 3) *Zřícenina hradu Pustý hrad* – leží na úbočí hory Loupežník, na příkré skále. Hrad vybudovaný vratislavským biskupem na skalní plošině. Dochované sklepy bývalé obytné části a zbytky zdí dvorce a věže. Historická památka z 2. pol. 13. století, tvrz se uvádí ještě v roce 1464. Spolu s Rabštejnem tvoří zajímavý u nás málo obvyklý typ dvouhradí strážného charakteru.

Obec Karlovice

- 1) *Filiální kostel sv. Jana Nepomuckého* – jednolodní zděná stavba z let 1777 – 1779 na místě kaple z roku 1725. Loď zaklenutá pruskou klenbou na přízedních pilířích. Zděná kruchta má dodatečně vestaveno dřevěné patro. Úpravy v poslední třetině 20. století.
- 2) *Dům čp. 280 venkovská usedlost* – barokní zděná stavba z roku 1745, zajímavého půdorysu. Velká klenba ve sklepě, valená klenba s výsečemi,

základový strop a placky na pasech v celém přízemí včetně hospodářských částí, plochostropé patro s fabiony. Dům dochován v intaktním stavu.

- 3) *Dům čp. 146 bývalá kosárna* – dřevěná patrová stavba se zděným přízemkem z roku 600. Dnešní podoba je z roku 1759, upravováno v průběhu 19. a 20. století. Vzácně zachovaný příklad pro oblast kdysi typické architektury. Dnes využíváno jako muzeum a k bydlení.

Obec Široká Niva

- 1) *Farní kostel sv. Martina s areálem* – jednolodní na půdorysu kříže zděná omítaná stavba, postavená v letech 1716-1721. Při severní straně sakristie. Na kamenném portálu průčelí dedikační deska s chronogramem a jménem fundátora Antonína Floriana Lichtnesteina s jeho znakem. Dvoupátrová plochostropá kručta vestavěna v roce 1777. Loď zaklenuta systémem placek mezi pasy.
- 2) *Ohradní zeď s bránou* – kamenná zeď vymežující areál hřbitova s kostelem a fary. V některých místech v rozvalinách. Součástí zdi je kaple i márnice. Vstupní zděná omítaná brána s kovanou mříží a deskou s nápisem a datováním rokem 1724 a vstup pro pěší jsou opatřeny kamenným schodištěm.
- 3) *Fara čp. 47 s areálem* – volně stojící jednopátrová stavba ze 16. století, barokně rozšířena, s empírovou úpravou fasády. Z renesanční doby dochován valený sklep, kuchyň a místnost v přízemí a okna v jižní části. Další stropy v přízemí jsou trámové. V patře – v jižní části klenby, ostatní místnosti plochostropé s fabiony. Dochovány původní dveře, okna, podlahy, okna ze všech vývojových stupňů. Oprava koncem 20. století. Součástí areálu jsou stodoly a kaple.
- 4) *Vila čp. 79* – vila Hanisch, dnes budova obecního úřadu, je kulturní památkou od roku 2005. Byla vystavěna v letech 1904 – 1907 pro zdejšího lékaře Oskara Hanische.
- 5) *Textilní továrna Grohmann* – původní mlýn a válcovna byl v polovině 19. století přestavěn na drátovnu a řetězárnu. Ta pak byla počátkem 20. století přestavěna na nitárnu firmou Grhohmann z Vrba. Budova je technickou památkou od roku 2003.
- 6) *Dům čp. 114 venkovská usedlost* – rolnická usedlost, zděný přízemní obytný dům staršího založení s dispozicí jednotného domu s obytným podkrovím a kamennou trojdílnou průjezdnou stodolou. Stavení je kulturní památkou od roku 2002 (NPU, 2013).

Příloha č. 2: Pověsti mikroregionu Vrbensko

Bílá Opava

Knížecí myslivec Hubert měl krásnou, bělovlasou a modrookou, dceru Marušku. Žili spokojeně na úpatí nejvyšší hory Jeseníků, kde odedávna, pod malým vodopádem, stávala skromná myslivna. Dcerka byla od dětství samostatná. Bodejť, když otec býval tak málo doma, neboť se plně věnoval službě. Stopoval a pozoroval zvěř po lesích, aby si vrchnost dobře zalovila. Nejlepší přátelé dívky na samotě byli dva lovečtí psi.

Jednou Maruška sbírala jahody a pod jalovcem našla opuštěnou malou, bílou srnku. Hned poté objevil pes její mrtvou matku, strženou šelmou. Dcerce se srnčátka zželelo a donesla je domů. Bílá zvěř je vzácnost a mnoho mysliveckých pověr říká, že přináší lovcovi jen neštěstí. Přes jisté otcovy obavy si srnku nechali a pojmenovali ji Bělka. Všichni si na sebe zvykli a žili společně a ve shodě po celý rok.

Opět přišlo jaro a s jarem čas lovu tetřevů a jeřábků. Tehdy potkal na pasece Marušku s bílou srnkou sám pan kníže, který přijel na lov se svou družinou. Bílé zvířátko se mu natolik zalíbilo, že nakázal děvčeti, ať příští den přivede srnku na zámek. Bude jistě roztomilou hračkou pro jeho vznešenou dceru. Maruška odmítla. Nečekaným odporem rozlícený pán, jí chtěl srnečku vzít násilím. Obě štíhlonohé postavy mu však prchly do houští.

Myslivec Hubert dostal proto ještě horší rozkaz. Kníže požadoval nejen srnu, ale i jeho dcerku. Určitě by byla dobrým darem pro švagra žijícího na Sovinci. Večer, moc smutní, s Maruškou přemýšleli, jak ze zapeklité situace ven, jak se vyhnout hradu zlého panovníka. Nakonec se rozhodli, že utečou do lesů. Před svítáním odešli do pralesa se vším, co pobrali. Společně se dvěma psy, kozou a bílou srnou se plahočili až k Petrovým kamenům. Tam, na jednom úbočí hluboké stráně, našli ve skalách jeskyni, v níž se usadili. Kníže se poddaných nedočkal. Rozzuřen k nepřítelství je nechal hledat mnoha zbrojnoši. Ti se však vraceli s prázdnou. A tak roky plynuly.

Maruška rozkvetla v krásnou dívku, srna už vodila třetího potomka a hajný zešedivěl. Jednou, docela čistou náhodou, zbloudilý knížecí lovec přece jen sličnou Marušku mezi stromy zahlédl. Před pánem nemlčel a ten hned nakázal les pročesat. Chtěl tu krasavici mít pro sebe za každou cenu. Přes veškerou snahu se však nedařilo ji najít a služebník, co Marušku uviděl, litoval jako všichni ostatní, kteří po ní pátrali. Kníže šílený vztekem a touhou po děvčeti, nechával všechny, kdož se večer s prázdnou vraceli, krutě zbičovat. Nakonec za svým bílým snem vyrážel sám.

Když už ani on nevěděl kudy kam - tu, náhle a nečekaně, objevil jeskyňku. Poznal starého hajného Huberta a jeho světlovlasou dceru s bílou srnou po boku. A když už po dívce vztahoval ruku, vynořila se z temnot nečekaně postava vysokého a statného starce. Ten zcela vážně a důrazně pravil: "Stůj, pane kníže. Tady vládnu já! Já chráním tyto hory a všechno, co v nich žije. I tuto dívku. Je-li ti život milý, jdi svou cestou a zapomeň, co jsi tu viděl!" Vyděšený a pokořený kníže svěsil hlavu a strachem bez sebe, se vydal k domovu. Od té doby s nikým nepromluvil a jen netečně ležel ve své posteli. Třetí den na to ve svém sídle zemřel.

Maruška se s otcem vrátila do hájovny a společně tam žili spokojeně ještě hodně dlouho. Na její počest lidé pak nazvali říčku, která teče s Pradědu - BÍLÁ OPAVA, a tak jí říkáme dodnes.

Karlovické jezírko

Od dávných dob hledali lidé v jesenických řekách a potocích zlato. Nedaleko Karlovic, na slunném kopci nad Rudňanským potokem, stával dřevěný hrádek. Tam sídlil kníže, jehož jméno upadlo v zapomnění, ale prý byl lakota, člověk velice zlý, milující nade vše jen a jen zlato. Jeho služebnictvo mělo nařizeno hlídat poddané, ať pilně hledají ve vodách, kopou či dolují ve skalních žilách, ať ho neokrádají a z roboty neutíkají. Každý pokus neposlušnosti tvrdě trestal. Čas od času zavítali do knížectví i cizinci. Dostávali povolení k hledání zlata, ale půlku z nalezeného museli knížeti odevzdat. Ten nelida se dokonce nerozpakoval ty, kdož jej okradli nebo se pokusili utéci, nechat zabít.

Když už nepomáhal zoufalý nářek skoro otroků a nebyly vyslyšeny ani prosby hladových, doletěl žalující hlas až k samotnému Pradědu. Mocný vládce jesenických hor se rozhodl zlého a chamtivého knížete potrestat a poslal na knížecí hrádek dva muže. Jeden mladý, ještě bezvousý, druhý už postarší šedobradý. Poklonili se knížeti a požádali ho o dovolení hledat zlato na jeho pozemcích. „Polovinu mně a půlka je vaše,“ rozkázal kníže, ale zlatokopi pro nebyli. „Jednu dvanáctinu, vzácný pane vám, tak jak je tomu všude ve světě a zbytek je náš,“ odporoval starší a už už odcházeli. Kníže honem rozhodl, že každé ruky je škoda, zavolal je zpět a přistoupil na jejich návrh. Stejně se odtud živí nedostanou, myslel si. Od prvního dne je kontroloval. Oba totiž tvrdili, že najdou zlato veliké jako pěst a poté hroudu objemu lidské hlavy. Jenomže dlouho nenašli nic.

Přišel zlatý jesenický podzim. Tehdy býval kníže zvlášť zlý a popudlivý: všude viděl barvu zlata. Zlatokopi zatím trpělivě kopali v jeskyni, až zlatou žílu konečně obnažili. Kníže ten nádherný kus zlata, připomínající sevřenou pěst, chtěl za každou cenu získat. Dají mu ji, ale výměnou za zlatý písek stejné váhy. Tři koně uštval, jak spěchal na hrádek a zpět, aby už konečně ten nevidaný valoun svíral v dlani. Ty dva ošidil a následující den byl u jejich chýše zase. Nenašel je, nebyli ani ve sloji, ale on, kníže pán, uviděl ve stropě obrovský kus zlata. To je ta hlava, věděl hned a lopotil se, ve snaze valoun z kamene vyloupnout. Povedlo se, ale zároveň bylo jasné, že s knížetem je konec. Z díry vytryskla voda, proud sílil, kníže padá, skála se bortí, všechno provází lomozy, hromy a blesky. Pak se vrací klid, ticho a tam kde byla jeskyně je rázem krásné horské jezírko. Na jeho dně se leskne veliký kus zlata. Každý slunný den prý je vidět, a má být až do skonání světa. Zkuste ho pohledem v těch hlubinách najít též. A kdyby se vám nevedlo, nebuďte smutní. MOŘSKÉ OKO, jak jezírku říkáme dnes, je krásné i tak.

Loupežníci z Quinburgu

Proti toku Černé Opavy před staletími stávala skalní tvrz Quinburg a jejím majitelem byl rytíř Siegfried Dieter z Quinge. V širém okolí si vysloužil nezáviděníhodnou přezdívku "krvavý pes". Vědělo se o přepadávání, loupežích, dokonce i o vraždách. Nic se nevědělo o místě, či místech činů, ale obyvatelé se v "krvavém psu" nemýlili.

Vrbenský kraj a cesta na Vratislav se staly pro projíždějící kupce, horníky zlatokopy a dokonce i pro potulné rytíře, nejistými.

Spojení s Vratislaví šlo od Andělské Hory údolím Mnichova, ze všech stran uzavřenými hustými lesy, kolem nechvalně známé lesní šenkovny. Poblíž, ještě před postavením šenkovny, bydlel v těsném sousedství mnich (v němčině Einsiedelei poustevna) a stával zde kostelík se zvonící.

Šenkýř a rytíř Quinge, říkejme mu raději loupeživý rytíř, těmi se střední Evropa jen hemžila, byli vlastně kumpány. Pověst nám říká, že byli kumpány na život a na smrt.

Společně připravili o život starého mnicha a na jeho místo si vybrali svého mnicha, lupiče společníka.

Postarali se o dalšího kumpána, a ten začal hospodařit po svém a podle přání rytíře Quinge.

Byli teď tři a jejich nekalé řemeslo mohlo započít. Pod kostelíkem se nacházelo podzemní sklepení a odtud vedla tajná podzemní chodba až pod šenkovnu. V kostelíku před schody k oltáři zabudovali lupiči padací dveře. Mnich, lupič, lákal s licoměrnou zbožností projíždějící k návštěvě kostelíka, aby se tam pomodlili před "zázračným" mariánským obrazem zdobícím oltář.

Jen co se takto nalákané oběti přiblížily k oltáři a stouply před první schůdek k oltáři, použil mnich kovové táhlo. Uvolnilo skryté padací dveře a nešťastníci padali do připravené pasti. Ocitli se v tmavém sklepení buď těžce zranění, nebo dokonce mrtvi.

Dveře nad jejich hlavami se vracely do původního stavu. Jakmile se první část loupežného přepadení podařila, měl prohnáný mnich po ruce lano ke zvonici kostelíka a zvoněním dával zprávu šenkýři a Quingemu do "Zbrojnické stráně".

Oloupení obětí vykonala další banda lupičů, sloužících Quingemu, kteří v podzemí oběti likvidovali, ale o způsobu, jak se oběti do sklepení dostávaly, neměli ponětí.

Náhoda pomohla tomu, že licoměrný mnich byl odhalen a své činy odpykal smrtí. Nejinak se vedlo dalším kumpánům, v čele s Quingem. Slezským rytířům přišlo na pomoc vojsko vratislavského biskupa. V hořících troskách našel Quinge smrt spolu se všemi dalšími kumpány.

Vratislavský biskup nechal v okolí míst les vykácet. Lesní krčma byla přestavěna na panské sídlo, po letech zde bylo založeno fojtství a započalo se s obděláváním odlesněné půdy.

Obydlí mnicha, včetně kostelíka, stálo ještě několik desetiletí, až obojí zlikvidoval zub času.

Pomalu, krok za krokem, počala vznikat osada, později nazvaná Mnichov.

Medvědí vrch

Bylo to v říjnovou neděli, když se švec Jiránek vracel nad ránem ze schůze cechu. V hlavě mu hučelo jak v úle, díky pivu, které ten večer vypil. Těžkým krokem stoupal vzhůru Tuctovou ulicí, pobrukuje si cechovou písničku. Nedozpíval. Zdálo

se mu, že se z konce ulice ozývá zlostný křik. Hned pomyslel na ženu Magdu. Jistě ho již čeká a dá mu co proto. Přidal do kroku. V tom se ozval křik znovu. Co to? Proti němu se řítí mohutná postava! V šeru se zdá ještě větší a v předních rukách... Ne, to nejsou ruce, ale obrovské tlapy a v nich ovce! Je to medvěd a valí se přímo proti němu. Švec padl na kolena, sepal ruce a stačil ještě odříkat střelnou modlitbičku, když tu mu medvědí dráp roztrhl tvář. K smrti vylekaný Jiránek leží v krvi a potu v prachu Tuctové ulice. To všechno se přihodilo ve Vrbně, městě v Jeseníkách.

Magda muže opravdu vyhlížela. Usnula však v okně a probudil ji až strašný nářek a volání o pomoc. To se již sousedé sbíhali, probuzení ze spánku. Kovářka lamentovala, že jí zmizely její dětičky! Myslela však na ovce a slepice. Švec, již plně při vědomí, zvolal na celou ulici: "Já ho viděl! Já se s ním pral, on na mě, já na něho, ale to jsem mu dal! Lidé zlatí, to vám bylo medvědisko, takového ještě svět neviděl", dělal ze sebe hrdinu.

Než vyšlo slunko, celé Vrbno vědělo, že obávaný medvěd, který měl na levé zadní kýtě velikou bílou skvrnu, a proto mu říkali Bílý, byl ve městě, loupil a Jiránkovi rozbil hlavu.

Ráno spěchal jezdec Poštovskou silnicí na zámek do Bruntálu, aby vše oznámil nejjasnějšímu knížeti. Pozdě odpoledne, ještě téhož dne, stáli všichni měšťané, poddaní i podruzi, mistři i tovaryši na náměstí před kostelem a kníže Jan z Vrbna, hejtman Opavský, k nim pronášel tuto řeč: "Bílý tu v noci loupil, poranil statečného měšťana Jirána, ševce. Aby bylo jasno. Bratr, kníže Jindřich, se s Bílým potkal před měsícem v horách. Tam, kde říkají ve Vlčím dole. Medvědovi vehnal do boku oštěp až po násadu. Byli u toho uhlíři i lovci. Ať poví Jindřich od Spáleného vrchu. Medvěd odešel smrtelně poraněn, a přece žije. Své knížecí slovo dávám, že ten, kdo donese jeho kožich, dostane deset dukátů. Deset spravedlivých!"

Hajduk na koni vedle knížete si nakroutil frňousy a přemýšlel, kolik vína a piva je za dukát. Hajný přepočítával dukáty na krávy. Šenkýř přemýšlel, zda by stačily na novou doškovou střechu.

Kníže poklidně odešel ztichlým davem i s průvodem k horám na lovecký zámeček, zvaném Knížecí les, který stával na Zámeckém vrchu.

Krátce poté se naplnily městské hospody. A že to tam do noci hučelo! Jako v úle před rojením. Pivo teklo proudem a Bílý byl snad již stokrát uloven. Znovu a znovu se vzpomínaly všechny jeho kousky.

Přešel týden a po medvědu ani vidu, ani slechu. Lovci se vraceli utmácení, unavení a skleslí.

V první listopadové úterý býval v Nise slavný trh. Vypravil se tam i Jiránek. Naložil boty a škrpály, opánky i čižmy na vůz povozníka Jana a k večeru se vydali na cestu. Oba klmbali na vozíku, když sjížděli pomalu do Heřmanovické doliny. Měsíc v úplňku, světlo jako ve dne. Jiránek v polosnění počítal, zač bude který druh obuvi nabízet, a jak bude všude kolem plno křiku a veselí, jak to už na jarmarcích vždycky bývá.

Najednou se koně zastavili, začali se třást a nechtěli dál ani krok. Ze stráně scházel Bílý. Pomalu a nevšímavě. "Medvěd," vyhrkl švec. "Bílý," drkotaje zuby

přisvědčoval kočí. Povožník se vzpamatoval první. Šlehl do koní, ti pochopili, že jen v útěku je jejich spása. Dali se do trysku, ale vůz se převrátil, cestující vypadli a splašení koně pádili dál kamsi do noci. Oba spadli do příkopu, do měkkého. Žádnému se nic nestalo. Medvěd se zastavil, jako by přemýšlel, co se vlastně stalo, ale hned se vydal kolébavým krokem k oběma nešťastníkům. Jiránek se natáhl, rozhodl se, že bude dělat mrtvého. Prý to pomůže. Jan vyjekl, vyskočil na nohy a dal se úprkem za svými koňmi.

Medvěd se blížil k ševci, který ani nedýchal, jen jedním očkem ho pozoroval. Bílý popadl ševce za kožené kalhoty do zubů a s kořistí se vydal do lesů. Nešťastník se mu houpal v tlamě, jako když lovecký pes nese zajička! Když už to trvalo dlouho, otevřel Jiránek pomalu levé oko. Nic. Všude tma. Pravé oko. A zase nic. Začalo svítat.

Tu se medvěd zastavil. Položil ševce do orosené trávy a tlapou si ho přidržoval jako kočka myš. Leží medvěd, leží švec a pozorují jeden druhého. Snad už medvěd spí. Jiránek se pomalu po břicho odtahuje k houštině. Něco ho však tlačí v botě. Knejp, ševcovský nůž! Když myslel, že už je dost daleko, dal se na zběsilý útěk. Neuběhl však ani dvacet kroků a Bílý ho držel opět za límec. Konečně našel švec odvahu k útoku. Sevřel pevně knejp a vrazil jej medvědovi do srdce. Tentokrát to byla rána smrtelná. Jiránek se samou radostí málem na rozumu pominul. "Deset dukátů jsem si vydělal, deset!" Pokřikoval na celý les.

Stáhl s medvěda kůži a vydal se k domovu. Mnohokrát odpočíval. A když se konečně dovrátil do Vrbna, dal si v první hospodě něco na radost z těch deseti dukátů. A pak honem za knížetem. Ten sice splnil, co slíbil, ale k tomu přidal dvacet ran holí, aby švec pomlčel o tom, kdo skutečně Bílého skolil. Sláva měla připadnout jemu, knížeti. A švec vskutku mlčel.

A tak visívala na zámečku medvědí kůže, přes ni křížem oštěp s knížecím znakem a lískovka. To, aby se do medvědin nedali moli, smával se kníže. Oba však brzy zemřeli. Švec z přemíry piva a kníže pro vzpouru císaři na popravišti v Opavě.

Jen pověst zůstala a Medvědí vrch, kde Bílý nejčastěji zimoval.

SEZNAM LITERATURY

- HANÁK, V.: *Zpívající vody*. Ostrava, Krajské nakladatelství 1962.
HORNIŠER, I.: *Obrázky z Pradědovy říše*. S. I., Severomoravský Patriot 1999.
INDRA, B.: *Severomoravské pověsti a zkazky*. Štítý, Veduta 2000.
KALLÁB, K.: *Pověsti hradů moravských a slezských*. Praha, Melantrich 1996.
KUBÍČEK, M.: *Jesenické pohádky a pověsti*. Olomouc, SAHU 1992
LISICKÁ, H.: *Pověsti starých měst. Pověsti, zkazky a povídky z Moravy a Slezska*. Praha, Albatros 1981.
OD tří řek. Pohádky a pověsti od Olzy, Ostravice Opavice. Ostrava, Krajské nakladatelství 1964.
ŠULEŘ, O.: *Modrá štola a jiné pověsti z hor na severu*. Praha, Albatros 1985.

Příloha č. 4: Náhled letáků dvou naučných stezek

Naučná stezka „přírodní“ v Široké Nivě

1. VÍTEJTE V ŠIROKÉ NIVĚ

Širokou Nivu projíždíte obvykle napříč ve směru Nové Heřminovy – Karlovice. Než se nadechnete, jste pryč. Sotva si stihnete všimnout historické budovy obecního úřadu. Zkuste se někdy projít, nebo alespoň projet, ve směru z Krasova na Markvarčice. Budete překvapeni, kolik zajímavých věcí spatříte. Vítejte v Široké Nivě.

TRASA NAUČNĚ STEZKY

Naučnou stezku tvoří 4,5 km dlouhá trasa po obci, kde se na 5 zastaveních dozvíte o historii, památkách či přírodních zajímavostech obce a jejího okolí. Dále se můžete vydat po 5 km dlouhém okruhu přes Markvarčice a Širbovice zpět do Široké Nivy. Vypravit se můžete také do 3 km vzdálené Pochně. Ze Širbovic či Pochně se zpět dopravíte vlakem.

POLOHA

Obec Široká Niva se rozprostírá v údolí řeky Opavy na úpatí Jeseníků v nadmořské výšce 425–520 m.

SLUŽBY A VYŽITÍ

Pošta, BUS, vlak, restaurace, hostinec, ubytování, potraviny, sportovní areál, koupání v řece, cyklostezky, naučná stezka, místní knihovna.

ZASTAVENÍ NAUČNĚ STEZKY

1. Vítejte v Široké Nivě
2. Něco z historie
3. O stavbách a památkách
4. Řeka Opava
5. Průmysl a řemesla

Železnice
Vítejte v Široké Nivě

KLIMA

Klima v Široké Nivě je chladné a vlhké. Průměrná roční teplota se pohybuje mezi 6 až 7°C. Roční úhrny srážek dosahují 600 až 700 mm. Jaro je zde tvrdší a chladnější, květnové mrazíky nejsou žádnou zvláštností. V létě není nouze o bouřky. Podzimy jsou zde nádherné, dlouhé a říká se jim „slezské pokračování léta“.

GEOLOGIE

Spodní část obce v údolí řeky Opavy tvoří především písčité, hlinité a štěrkové říční a nivní sedimenty. Vyšší polohy obce jsou tvořeny jílovými břidlicemi, drobnými a prachovci.

PŘÍRODA

Širokou Nivu obklopují louky, pastviny a smrkové lesy, které zde byly vysazeny namísto původních bukových. Buky spolýkaly místní vysoké pece při zpracování železné rudy. Víte, kdo je Tlustá Berta? Jedna z největších jedlí v širokém okolí – roste mezi Pochň a Karlovcemi.

Kyčelnicce cibulikonosná roste ve zbytcích bukových lesů v okolí Široké Nivy.

PŘÍRODNÍ REZERVACE KUNOV

Vzácnou kapradinu podobnou pětrosím perům, najdete v Přírodní rezervaci Kunov vzdálené 4 km. Jmenuje se pérovník pětrosí. Rezervaci tvoří zbytek lužního lesa na břehu mrtvého ramene řeky Opavy, bývalého mynského náhonu, mezi železniční trať a silnici. Je zde zachována část staré jasanové olšiny s javorem klemem, starými jasanů a vtrošeným habrem a lípou.

Po povodni v roce 1997 byla plocha rezervace překryta vrstvou štěrkových naplavů. Do roku 2001 uhynulo a poté bylo vykáčeno 145 stromů, převážně jasanů. populace pérovníku pětrosího nebyla poškozena.

Víte, že v PR Kunov žije vzácná mihule potůční a rak říční? Larvám mihule vyhovují zdejší naplavy a ponořené hlinité břehy.

Naučná stezka „bunkrová“ v Široké Nivě

SVĚTOVÉ VÁLKY V ŠIROKÉ NIVĚ

Ani této podhorské vesničce na úpatí Hrubého Jeseníku se nevyhnuly důsledky 1. a 2. světové války. Muži byli povoláni do války. Ženy, starci a děti zůstali opuštěni doma ve strachu se vši prací a problémy.

1. SVĚTOVÁ VÁLKA

V prvním roce války vládlo nadšení. Denně byly slouženy válečné mše. Do války se hlásili i dobrovolníci. Z fronty však přicházely i žalostné zprávy o zraněných, zajatých a padlých. Na hrobech bylo zakázáno svítit svíčkami, svíčky byly polířeba na frontě pro vojáky v zákopech. Ženy, starci a děti vykonávali pošní práce. V druhém roce války byly potraviny na příděl. Občané museli odevzdat všechny předměty z barevných kovů pro vojenské účely. Odevzdán byl i umíráček z kostelní věže a přístaly z varhan. Dlouhé trvání války působilo negativně na lid. Lidé měli válku dost a požadovali mír. Pobožností všeobecně ochabovali. V roce 1918 přišli navrátilci z ruských zajateckých táborů. Lidé umírali na „chřipku“ a podvýživu.

Do první světové války narukovalo z Bretnova asi 70 mužů, padlo 32, z toho 22 v Rusku, 9 v Itálii a 1 v Srbsku. Z Markvartic padlo 23 mužů.

V meziválečném období bylo nejvíce obyvatel zaměstnáno v zemědělství.

NAPOLÉONIKÉ VÁLKY A VOJNA S PRUSKEM

Začátkem 19. století byl kraj poznamenán napoleonskými válkami, i když boj probíhal daleko. Především rostla chudoba obyvatel. Při vojně s Pruskem v roce 1866 museli obyvatelé 2 roky odevzdávat mnoho obilí a dobytka.

Místní silnice z Nových Heřminov do Vrba byla dokončena v roce 1882, dva roky po slavnostním otevření zdejší železnice.

NÁHROBNÍ KÁMEN z konce 19. století.

VZNIK ČESKOSLOVENSKA

V roce 1918 vznikla Československá republika. V Bretnově a v Markvarticích byla přijata s nechtěl. S naprostým nesouhlasem obyvatel se setkala užívání českého jazyka jako jazyka úředního. Vedle něho se dále užívala i němčina.

1. SVĚTOVÁ VÁLKA

PŘED VÁLKOU

Území dnešní Široké Nivy spadalo do provincie Sudefentland neboli Sudety. Žili zde společně čeští i německy hovořící obyvatelé, což přinášelo nejrůznější konflikty.

V letech 1937–38 bylo v Markvarticích a Skrbovicích budováno lehké opevnění pro obranu republiky v pohraničních oblastech. Lidové se jim říkalo „bunkry“ nebo „fopky“. Jedna pevnůstka ve zdejších podmínkách stála asi 60 000 Kčs. Po podpisu Mnichovské dohody musely být pevnůstky československou armádou opuštěny. O náladách odcházejících vojáků vypovídaly nápisy, které na pevnůstkách zanechali: „Hitlere, zhyneš jako Napoleon! Přijde den odplaty“

Obsazení a připojení pohraničí k Německu přijali občané Bretnova i Markvartic s nadšením jako osvobození od české nadvlády.

V PRŮBĚHU VÁLKY

Za války byla ve vesnicích situace napjatá. Muži byli na frontě, chyběly pracovní síly, zejména odborné. Práci zastávali ženy, invalidé, totálně nasazení nebo zajatci. Největším šokem pro místní obyvatel byl odvod patnáctiletých chlapců v roce 1945.

ODSUN OBYVATEL

V roce 1946 probíhal odsun německého obyvatelstva do Německa. Každý mohl mít s sebou jedno zavazadlo do 70 kg. Celkem bylo z Bretnova a Markvartic odsunuto asi 1500 osob, zůstalo asi 15. Noví osídlenci přicházeli nejvíce z Jižní Moravy a z východního Slovenska.

Ilustrační kresba

Příloha č. 5: Limity využití území

Bod č. 5.: Ochrana přírody a krajiny

Bod č. 6.: Ochrana památek

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST

Objekt limitování

Chráněná krajinná oblast jako rozsáhlé území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.

Důvody limitování

Ochrana území přírodovědecky či esteticky velmi významného nebo jedinečného, jehož hospodářské využívání musí být prováděno tak, aby byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce území. Rekreační využití je přípustné pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněné krajinné oblasti.

Vyjádření limitu

Na celém území chráněných krajinných oblastí je **mimo jiné** zakázáno: - zneškodňovat odpady mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, - tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, - pořádat automobilové a motocyklové soutěže, - vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vjezdu a setrávání vozidel orgánů státní správy, vozidel potřebných pro lesní a zemědělské hospodaření, obranu státu a ochranu státních hranic, požární ochranu a zdravotní a veterinární službu, - stavět nové dálnice, sídelní útvary a plavební kanály, - měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany chráněné krajinné oblasti.

Na území první zóny chráněné krajinné oblasti je dále **mimo jiné** zakázáno: - umisťovat a povolovat nové stavby, - povolovat a měnit využití území, - měnit současnou skladbu a plochu kultur, nevyplývá - li změna z plánu péče o chráněnou krajinnou oblast, - těžit nerosty a humolity.

Na území první a druhé zóny chráněné krajinné oblasti je dále **mimo jiné** zakázáno: - hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch, používat biocidy, měnit vodní režim či provádět terénní úpravy značného rozsahu, - pořádat soutěže na jízdách kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody. Bez závazného stanoviska orgánu ochrany přírody nelze učinit ohlášení stavby, vydat územní rozhodnutí, územní souhlas, stavební povolení, rozhodnutí o změně užívání stavby, kolaudační souhlas, je-li spojen se změnou stavby, povolení k odstranění stavby či k provedení terénních úprav podle stavebního zákona, povolení k nakládání s vodami a k vodním dílům, povolení k některým činnostem či udělit souhlas podle vodního zákona na území chráněné krajinné oblasti.

Závazné stanovisko není třeba, jde-li o stavby v souvisle zastavěném území obce ve čtvrté zóně chráněné krajinné oblasti, a pokud má obec schválenou územně plánovací dokumentaci se zapracovaným stanoviskem orgánů ochrany přírody k této dokumentaci.

Právní předpisy

- Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, §§ 25 – 27, § 44, § 79 a § 90.

Doplňující poznámky

K bližšímu určení způsobu ochrany přírody chráněných krajinných oblastí se vymezují zpravidla 4, nejméně však 3 zóny odstupňované ochrany přírody; první zóna má nejpřísnější režim ochrany. Podrobnější režim zón ochrany přírody chráněných krajinných oblastí upravuje právní předpis, kterým se chráněná krajinná oblast vyhláší. Vymezení a změny jednotlivých zón ochrany přírody stanoví Ministerstvo životního prostředí vyhláškou. Pro chráněné krajinné oblasti se navrhuje a schvaluje podle § 38 zákona plány péče, které jsou podkladem pro ÚPD. Chráněné krajinné oblasti, jejich poslání a bližší ochranné podmínky podle § 25 odst. 3 zákona vyhláší vláda ČR nařízením.

PŘÍRODNÍ REZERVACE

Objekt limitování

Přírodní rezervace, což jsou menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast.

Důvody limitování

Ochrana území přírodovědecky či esteticky velmi významného nebo jedinečného, kdy veškeré jeho využití musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů.

Vyjádření limitu

Na celém území přírodních rezervací je **mimo jiné** zakázáno: - hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystému, anebo nevratně poškozovat půdní povrch, - povolovat a umisťovat nové stavby, - měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany přírodní rezervace.

Právní předpisy

- Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, §§ 33 - 34, § 77a odst. 2), odst. 4) písm. d, e, f, g, h, j, § 78.

Doplňující poznámky

Přírodní rezervaci zřizuje příslušný kraj nebo správa národního parku či chráněné krajinné oblasti nařízením. Podle § 38 zákona schvaluje orgán ochrany přírody plán péče o toto chráněné území, který je závazným podkladem pro ÚPD. Podle § 37 zákona je zpravidla území do vzdálenosti 50 m od hranic chráněného území jeho ochranným pásmem se samostatným ochranným režimem. Na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody je zde vázána zejména stavební činnost, terénní úpravy a změny kultur pozemků.

OCHRANA KRAJINNÉHO RÁZU

Objekt limitování

Krajinný ráz, což je zejména estetická, přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti.

Důvody limitování

Ochrana krajinného rázu v daném území nebo oblasti před činnostmi snižujícími jeho estetickou a přírodní hodnotu. *Zásahy do krajinného rázu, zejména umisťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování - významných krajinných prvků a zvláště chráněných území, - kulturních dominant*

krajiny, - harmonického měřítka a vztahů v krajině. Pro ochranu krajinného rázu je vzhledem k vícedisciplinárnímu charakteru tohoto institutu ochrany nutná úzká spolupráce orgánů ochrany přírody a krajiny, památkové péče a územního plánování.

Vyjádření limitu

Souhlas orgánu ochrany přírody je nezbytný k umístování a povolování staveb jakož i k dalším činnostem, které by mohly změnit či snížit krajinný ráz. Tímto orgánem je obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ochrana krajinného rázu se uplatňuje zejména mimo zastavěná území obcí se zvláštním zřetelem na území zvýšené krajinářské hodnoty (např. přírodní parky).

Krajinný ráz se neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody.

Právní předpisy

- Zákon ČNR č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, § 12, § 77 odst. 3).
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Doplňující poznámky

K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle zákona, může orgán ochrany přírody (krajský úřad) zřídit obecně závazným právním předpisem (nařízením) přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

PAMÁTNÉ STROMY

Objekt limitování

Mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí.

Důvody limitování

Ochrana památných stromů jako významných prvků území před ohrožením.

Vyjádření limitu

Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji. Jejich ošetřování je prováděno se souhlasem orgánu, který ochranu vyhlásil. Je-li třeba památné stromy zabezpečit před škodlivými vlivy z okolí, vymezí pro ně orgán ochrany přírody, který je vyhlásil, ochranné pásmo, ve kterém lze stanovené činnosti a zásahy provádět jen s předchozím souhlasem orgánu ochrany přírody. Pokud tak neučiní, má každý strom základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí. V tomto pásmu není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace. Památné stromy a jejich ochranná pásma vyhledává pověřený obecní úřad případně správa národního parku či CHKO rozhodnutím.

Ochrana památného stromu může být zřízena i smluvně.

Právní předpisy

- Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, § 39, § 46, § 76 odst. 2) písm. b, § 78 .

KULTURNÍ PAMÁTKA

Objekt limitování

Využití kulturní památky, obnova (údržba, oprava, rekonstrukce nebo jiné úpravy) nemovité kulturní památky.

Důvody limitování

Zajištění zachování a údržby kulturní památky a jejího prostředí v souladu s požadavky památkové péče a zabezpečení vhodného společenského uplatnění kulturní památky.

Vyjádření limitu

Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu. Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí, je povinen si předem vyžádat **závazné stanovisko** obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Užívá-li vlastník nemovitou kulturní památku v rozporu s jejím kulturně politickým významem, památkovou hodnotou nebo technickým stavem, může se ve společenském zájmu, nedojde-li k dohodě s vlastníkem o jejím prodeji státu, výjimečně kulturní památka na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností rozhodnutím vyvlastňovacího úřadu vyvlastnit.

Právní předpisy

- Zákon ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (památkový zákon), ve znění pozdějších předpisů, §§ 2, 3, 7, 9, 14, 15, 23.
- Vyhláška MK ČSR č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění).
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Doplňující poznámky

Za kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury nemovité a movité věci, včetně archeologických nálezů, popřípadě jejich soubory: a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

Archeologické nálezy jsou dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovaly se zpravidla pod zemí. Archeologické nálezy prohlašuje Ministerstvo kultury za kulturní památky na návrh Akademie věd ČR.

Kulturní památky se zapisují do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky. Ústřední seznam vede odborná organizace státní památkové péče.

PAMÁTKOVÁ ZÓNA (městská, vesnická, krajinná)

Objekt limitování

Zásahy do urbanistické struktury městské, vesnické a krajinné památkové zóny a do historické vazby sídel a krajiny, obnova a využití objektů, využití území a nová výstavba na území památkové zóny.

Důvody limitování

Zajištění rozvoje území památkové zóny v souladu s charakterem její urbanistické struktury, s krajinným rázem daného území a s potřebami dnešního života, při současném zachování historické hodnoty chráněného území i jednotlivých staveb.

Vyjádření limitu

Podmínky pro zabezpečení ochrany památkové zóny jako celku jsou součástí právního předpisu o prohlášení území památkovou zónou a zákona o státní památkové péči. Na území památkové zóny musí být respektován historický půdorys a jemu odpovídající urbanistická skladba. Vlastník (správce, uživatel) nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny, je povinen k zamýšlené stavbě, změně stavby, terénním úpravám, umístění nebo odstranění zařízení, odstranění stavby, úpravě dřevin nebo udržovacím pracím na této nemovitosti si předem vyžádat **závazné stanovisko** obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Krajský úřad může po projednání s ministerstvem kultury, orgánem územního plánování a příslušnou obcí jako dotčenými orgány vydat opatření obecné povahy o ochraně památkové zóny nebo jejích částí („plán ochrany“), ve kterém se stanoví způsob zabezpečení kulturních hodnot památkové zóny z hlediska státní památkové péče, a ve kterém lze určit, u jakých nemovitostí, nejsou-li kulturní památkou, ale jsou v památkové zóně, nebo u jakých druhů prací na nich, včetně výsadby a kácení dřevin na veřejných prostranstvích, je vyloučena povinnost vlastníka (správce, uživatele) vyžádat si předem závazné stanovisko podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Náležitosti a obsah plánu ochrany stanoví ministerstvo kultury prováděcím právním předpisem.

Pokud po vydání plánu ochrany nabude účinnosti pro památkovou zónu nebo její část regulační plán, pozbývají účinnosti ty podmínky plánu ochrany, které jsou v rozporu s tímto regulačním plánem.

Právní předpisy

- Zákon ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (památkový zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 6, § 6a, § 14. Vyhláška MK ČSR č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón.
- Právní předpisy, kterými se prohlašují vybraná území za památkové zóny.

Doplňující poznámky

Limity pro městské, vesnické a krajinné památkové zóny jsou sloučeny do jednoho limitu pro památkové zóny, neboť památkový zákon typy památkových zón nerozlišuje.

Území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany. Památkové zóny jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek ČR. Limity pro památkové zóny jsou zvláštní skupinou limitů, neboť jsou stanoveny celostátně platnými předpisy, ale mají lokální charakter. Z hlediska územního plánování má památková zóna povahu chráněného území.